

Research and Development Journal Loei Rajabhat University วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

VOL 17 NO 61 July - September 2022

ปีที่ 17 ฉบับที่ 61 กรกฎาคม - กันยายน 2565

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Research and Development Journal, Loei Rajabhat University

ปีที่ 17 ฉบับที่ 61 เดือนกรกฎาคม – กันยายน พุทธศักราช 2565

วัตถุประสงค์

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เป็นวารสารระดับชาติที่ส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพในลักษณะของบทความวิชาการ (Academic article) บทความวิทยานิพนธ์ (Thesis article) และบทความวิจัย (Research article) ของนักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา ในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาอื่นๆ ในด้านสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุมสาขามานุษยวิทยา นิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจและการจัดการ ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ภาษาศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้บทความที่ลงตีพิมพ์และเผยแพร่จะต้องผ่านการกลั่นกรองจากคณะกรรมการ (Peer review) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอก มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย อย่างน้อยบทความละ 3 ท่าน โดยผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-blind peer review)

ที่ปรึกษา

รศ.สมเจตน์ ดวงพิทักษ์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Peer Reviews)

ผศ.ดร.จักรพันธ์ สุขสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.ภาคภูมิ สุขเจริญ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงศักดิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ดร.จารุกิตติ์ พิริยสุวัฒน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย
รศ.ดร.ประโยชน์ ส่งกลิ่น	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ.ดร.พัชรินทร์ สุภาพันธ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รศ.ดร.อรกัญญา กันทะชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผศ.ดร.กนกพร ฉิมพลี	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผศ.ดร.กานดา เต๊ะขันหมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ผศ.ดร.จิราพัทธ์ แก้วศรีทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
รศ.ดร.พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
รศ.ดร.เอมอร แสนภูวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผศ.ดร.กนิษฐา เรืองวรรณศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.อโณทัย หาระสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.ณัฐญา ประไพพาณิชย์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
ผศ.ดร.พิมพ์มาดา วิชาศิลป์	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
รศ.ชนิษฐา จิตชินะกุล	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ดร.ภูมิ เพชรกาญจนางค์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ดร.วราภรณ์ ใจน้อย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผศ.ดร.วรินทร์ธร โตพันธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผศ.ศาริศา สุขคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ดร.สัณชัย เกียรติทรงชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผศ.ดร.ไพฑูรย์ มนต์พานทอง	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผศ.ดร.พิมพ์มาดา วิชาศิลป์	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
รศ.ดร.รุ่งระวี วีระเวสส์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ผศ.ดร.ไพโรจน์ นวลนุ่ม	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ผศ.ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ.ดร.เอมอร แสนภูวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผศ.จักรกฤษ สถาปนศิริ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รศ.ดร.วีระกิตติ์ เสาร่ม	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ.ดร.รักชนก แสงภักดีจิต	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.ขวัญฤดี พรชัยวิวัฒน์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.วิภาวี กฤษณะภูติ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สุพริชัย หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รศ.ดร.ธนวิทย์ บุตรอุดม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รศ.ดร.นัยนา อรรจนาท	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
รศ.ดร.พรสวรรค์ ศิริภักฐานาภรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผศ.ดร.ยิ่งศักดิ์ คชโคตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

บรรณาธิการอำนวยการ

ผศ.ดร.สุพรรณิ พุกษา	รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและประกันคุณภาพ
---------------------	--------------------------------------

บรรณาธิการ

ดร.สัณชัย เกียรติทรงชัย	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
-------------------------	---

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ดร.รุ่งกานต์ อินทวงศ์	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ฝ่ายวิจัยและพัฒนา
ดร.วิศิษฐ์ศิริ ชูสกุล	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ฝ่ายบริการวิชาการ
ผศ.ดร.เนตรนภา พงเพ็ชร	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ฝ่ายโครงการพระราชดำริ
ดร.ขวัญคุณศรี อินทรตระกูล	รักษาการหัวหน้างานวิจัยและพัฒนา
ผศ.ดร.ณัฐชัย บุญหนัก	รักษาการหัวหน้างานสารสนเทศการวิจัย

เจ้าหน้าที่ประจำกองบรรณาธิการ

นางสุพัตรา จันทร์รอด	นักวิจัยสถาบันวิจัยและพัฒนา
นางสาวปรีดถกร พลดาหาญ	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป
นายปริญญา จิตรโคตร	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป
นางสาวกมลศรี ราชวงษา	พนักงานสถาบันวิจัยและพัฒนา
นางสาวจิตรานนท์ วรรณพงศ์	นักวิจัยสถาบันวิจัยและพัฒนา
นายธนพงษ์ สุนทรวีรัตน์	นักวิชาการคอมพิวเตอร์

เจ้าของ

สถาบันวิจัยและพัฒนา ชั้น 4 อาคารที่ 20 มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ถนนเลย-เชียงคาน ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000
โทร. 042-835223-8 ต่อ 41141-2, 042-808000 ต่อ 51143, 086-643-7010 โทรสาร 042-813061
E-mail: research_lru@hotmail.com
เว็บไซต์สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย: <http://www.research.lru.ac.th/>

กำหนดออก ปีละ 4 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม, ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน,
ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน, และ ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

ปีที่เผยแพร่ พ.ศ. 2565

ISSN 2774-1109 (Online)

การเผยแพร่ เผยแพร่เป็นวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านเว็บไซต์วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/researchjournal-lru>

- ข้อความที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนแต่ละท่าน สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และกองบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยและไม่มีส่วนรับผิดชอบใดๆ
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ขอให้ผู้อ่านอ้างอิงในกรณีที่ท่านคัดลอกเนื้อหาบทความในวารสารฉบับนี้

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัยและพัฒนา ของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เป็นวารสารที่นำเสนอผลงานบทความทางวิชาการ/บทความวิทยานิพนธ์/บทความวิจัย ของนักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษาในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาอื่นๆ ในด้านสหวิทยาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ดังต่อไปนี้ มานุษยวิทยา นิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจและการจัดการ ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ภาษาศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน เพื่อการเผยแพร่ผลงานแก่ผู้สนใจต่อไป

สำหรับนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา หรือผู้สนใจที่มีผลงานและมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานสามารถส่งผลงานของท่านตามหัวข้อและแบบฟอร์มของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย โดยสถาบันวิจัยและพัฒนา จะส่งผลงานของท่านให้ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านและประเมินผลงานของท่าน เพื่อให้ผลงานของท่านเป็นที่ยอมรับและได้รับการเผยแพร่ต่อไป

ขอขอบคุณผู้เขียน ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะที่ปรึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดจนผู้อ่านที่ให้ความสนใจจนทำให้วารสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ปีที่ 17 ฉบับที่ 61 จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางวิชาการ หากมีข้อบกพร่องประการใด สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ยินดีน้อมรับคำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

นางหา: พุทธจริยศาสตร์จิตอาสา โดย บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์	1
รูปแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรม บ้านหนองบัว อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย สำหรับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน โดย ไทยโรจน์ พวงมณี และ ศศสิทธิ์ เจริญสุข	7
มูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกร ตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดย กรรณิการ์ กาวน, สุนิตา สารวงษ์ และ อนุชา วิลัยแก้ว	17
ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ของผู้มีรายได้น้อย: กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัด เพชรบูรณ์ โดย พิมพ์พร เกษดี	26
การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ อย่างยั่งยืน โดย สาลินี ทิพย์เพ็ง, กุลดารา เพียรเจริญ และ สุชาติ อินกล้า	36
คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดย มลิสิตา โต๊ะอดิ, วิพัชรินทร์ ทำเผือก, ศศิณา จันทร์ด้วง และ จิราพร คงรอด	46
ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร ในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 และแนวทางการปรับตัว ของบริษัทนำเที่ยว โดย เมธาวิ กิจเกษตรกุล และ ณัฐสินี ชินธณภูมิไพศาล	56
การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษากำแพงนาเกลือ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี โดย สุรัชย์ ชูคง, วีรวัฒน์ หินแก้ว, พิระยุทธ ศิลาพรหม, วนิตา ณ ลำพูน และ สุพัตรา บุตรราช	67
ความนึกเปรียบเทียบการศึกษากับการทำเกษตรกรรม: มโนคติของผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสมัยรัฐบาล คสช. พ.ศ. 2557-2562 โดย วิฑูรย์ เมตตาจิตตร, วรพรรณ ศรียาภัย, วรัญญา ยิ่งยงค์ศักดิ์ และ ศราวุธ หล่อดี	78
แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดย ไทยโรจน์ พวงมณี, จารุวัลย์ รัชมณี, มาริษา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์ และ สมิง ศรีกา	89

นางหาบ: พุทธจริยศาสตร์จิตอาสา Nang-Hab: Buddhist Ethics Volunteer

บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์¹Boonwat Boontawong¹Corresponding Author's Email: boontawongboonyawat@gmail.com¹

(Received: March 16, 2022; Revised: June 30, 2022; Accepted: August 2, 2022)

บทคัดย่อ

นางหาบเป็นประเพณีการทำบุญแบบจิตอาสาที่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานของชุมชนแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย เป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและลึกซึ้งที่แฝงอยู่ในประเพณีท้องถิ่นนี้ นางหาบ เป็นชื่อเรียกสตรี ซึ่งมีจิตอาสารับอาหารไปถวายพระสงฆ์ที่วัดศรีโพธิ์ชัยด้วยความเต็มใจ ประเพณีการทำบุญเช่นนี้เป็นการบำเพ็ญทานมัย คือ การทำบุญด้วยการบริจาคทานของตนเอง และเป็นการทำบุญด้วยเวียยาวัจฉมัย คือ การชวนชวนช่วยเหลือผู้อื่นตามหลักบุญกิริยาวัตถุตามหลักพุทธจริยศาสตร์อีกส่วนหนึ่งด้วย ประเพณีการทำบุญแบบอาสาหาบสิ่งของไปถวายแด่พระสงฆ์แทนเพื่อนบ้านนี้เป็นประเพณีที่แสดงถึงความเป็นผู้มีจิตอาสาของนางหาบที่ได้กระทำตามแบบอย่างที่คุณพระพุทธรูปเจ้าได้ตรัสสอนไว้ก่อนส่งพระสงฆ์ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก โดยพระองค์ทรงย้ำให้พระสงฆ์ได้เที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน ปัจจุบันชุมชนแสงภายังคงรักษาประเพณีนางหาบนี้อย่างมั่นคง ด้วยประเพณีที่งดงามเช่นนี้ นักท่องเที่ยวจึงเดินทางไปท่องเที่ยว ณ ชุมชนแสงภาแห่งนี้อย่างต่อเนื่อง หากชุมชนไม่ร่วมกันอนุรักษ์ประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนี้อาจสูญสลายไปในที่สุด ทำอย่างไรประเพณีการหาบบุญซึ่งเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของชุมชนแห่งนี้จักคงอยู่ต่อไปในท่ามกลางวัฒนธรรมดิจิทัลที่ไหลบ่าเข้ามาพร้อมกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้วยการวิจัย อนุรักษ์ พัฒนาและขยายผลให้ประเพณีนี้ให้แพร่หลายออกไปในชุมชนอื่นๆ ต่อไป

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์ นางหาบ จิตอาสา

Abstract

Nang-Hab is a long-practiced tradition of volunteer philanthropy of the Saengpha community Na Halo District, Loei Province, is a tradition that shows a firm and deep faith in Buddhism that is inherent in this local tradition. Nang-Hab is the name of a woman who volunteers to receive food to pay tribute to the monks at Wat Si Pho Chai willingly. This tradition of philanthropy is a tribute to merit with its donations, and philanthropy with a waiyawajjamai is to help others according to the principles of merit, the object according to other Buddhist ethics. This tradition of volunteer philanthropy is a tradition of volunteering to pay tribute to monks on behalf of neighbors, a tradition that represents the volunteerism of Nang-Harb, who has acted according to the example that Buddha taught before sending monks to spread Buddhism for the first time. The lord Buddha reiterated that monks should travel to the people's interests. Today, the Sangha community has maintained this tradition with such magnificent traditions, Therefore, tourists are constantly traveling to this Sangha community. If communities do not conserve traditions that are local identities, this may eventually be lost. How can the tradition of merit, the wisdom of the ancestors of this community, persist amid a digital culture influx of information technology by researching, preserving, developing and expanding this tradition to become widespread in other communities.

Keywords: Buddhist ethics, Nang-Hab, volunteer

¹ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University

ความนำ

บรรพบุรุษไทยได้ยอมรับนับถือศาสนาฯ หนึ่งในที่เหมาะสมอุปนิสัยของคนในภูมิภาคพื้นแห่งนี้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ศาสนานี้ได้นำมาว่าพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ทำให้ผู้นับถือรู้ ตื่น และเบิกบาน วัฒนธรรมเชิงพุทธนี้เอง ที่ถูกอบรมบ่มเพาะเข้าสู่สายเลือดของเหล่าคนที่ได้ชื่อว่า “ไทย” จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของคนกลุ่มนี้ที่มีอรรถาธิบายอื้ออานอ้อนน้อม เป็นมิตรกับทุกคน จนได้นำมา “สยามเมืองยิ้ม” นอกจากพระพุทธศาสนาจะกล่อมเกล้าให้คนไทยมีจิตใจที่งดงามแล้ว พระพุทธศาสนายังเป็นบ่อเกิดของศิลปวัฒนธรรมไทยทุกแขนง ทั้งวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ เช่น พุทธศาสนสถานต่างๆ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความคิด ความเชื่อ ประเพณีและวิถีชีวิตที่ถูกถ่ายทอดและสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน วัฒนธรรมเป็นสิ่งบ่งบอกถึงพัฒนาการด้านสติปัญญาของมนุษย์ที่ศึกษาเรียนรู้และสืบสานต่อยอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างมิขาดสาย ประเทศชาติที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ย่อมเป็นชาติที่มีอารยะและเป็นมหาอำนาจทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของชนชาตินั้นๆ และวัฒนธรรมก็เป็นแหล่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้ไปเยือน สร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าทางวัฒนธรรมแก่ท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคำขวัญประจำจังหวัดว่า “เมืองแห่งทะเลภูเขา สุดหนาวในสยาม ดอกไม้งาม 3 ฤดู ถิ่นที่อยู่อริยสงฆ์ มั่นคงความสะอาด” จังหวัดเลยมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น งานบุญหลวงและประเพณีการละเล่นผีตาโขน ที่อำเภอด่านซ้าย ประเพณีผีขนน้ำที่อำเภอเชียงคาน และประเพณีแห่ต้นดอกไม้ที่อำเภอนาแห้ว ซึ่งเป็นจังหวัดที่นักท่องเที่ยวอยากไปท่องเที่ยวมากที่สุดแห่งหนึ่ง และที่อำเภอนาแห้ว อำเภอลี้ๆ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 100 กิโลเมตร มีจารีตที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเรียกว่า “นางหาบ” ซึ่งเป็นจารีตที่มีการสืบทอดกันมายาวนานหลายร้อยปี “นางหาบ” หมายถึง สตรีที่ทำงานจิตอาสา โดยการไปรับอาหารคาวหวานจากชาวบ้านในชุมชนและหาบไปที่วัดศรีโพธิ์ชัย เพื่อใส่บาตรแทนเจ้าของอาหารที่ไม่มีเวลาไปวัดทำหน้าที่เป็น “สะพานบุญ” หรือเป็นการ “หาบบุญ” แทน

คนอื่น ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้ยังรักษาริตอันงดงามนี้ไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาประเพณี “นางหาบ: พุทธจริยศาสตร์จิตอาสา” แห่งบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและวิธีทำบุญตามหลักพุทธจริยศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาประเพณีนางหาบบนฐานพุทธจริยศาสตร์จิตอาสาและแนวทางการอนุรักษ์จารีต “นางหาบ”

แนวคิดและวิธีการทำบุญตามหลักพุทธจริยศาสตร์

“บุญ” เป็นชื่อความสุข เป็นทั้งเหตุเป็นทั้งผล เป็นเหตุหมายถึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ลด ละ เลิกกิเลสได้แก่ โภคะ โทสะ และ โมหะ และ เป็นผล หมายถึง เป็นผลให้เกิดความสุข ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอทั้งหลายอย่ากลัวบุญเลย คำว่า “บุญ” นี้เป็นชื่อแห่งความสุข” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มีพุทธภาษิตที่สอนให้ทำบุญเป็นประจำว่า “หากจะทำความดีก็ควรทำดีบ่อยๆ ควรพอใจในการทำความดีนั้น เพราะการสะสมความดีนำสุขมาให้” (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2537) เหตุผลที่ตรัสสอนให้ทำบุญบ่อยๆ เพราะถ้าทำบุญซ้ำ จิตก็จะไหลลงที่ต่ำหรือ คิดลบ ดังพุทธภาษิตที่ตรัสว่า “พึงรีบเร่งทำความดี และป้องกันจิตจากความชั่ว เพราะเมื่อกระทำความดีเข้าไป ใจจะกลับยินดีในความชั่ว” (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2537) เพราะผลบุญที่กระทำไว้อย่อมมีความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า ดังพุทธภาษิตว่า “ผู้ทำบุญไว้อย่อมบันเทิงใจในโลกนี้ ละโลกนี้ไปแล้วก็ยังบันเทิงใจในโลกหน้า ชื่อว่าบันเทิงใจในโลกทั้งสอง เขาอย่ามัวบันเทิงใจ เพราะเห็นกรรมอันบริสุทธิ์ของตน” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้น พุทธศาสนิกชนเชื่อว่า การทำบุญทำให้มีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า จึงทำบุญด้วยวิธีการต่างๆ ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ที่กล่าวข้างต้น แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปก็คือทำบุญด้วยการให้ทาน (ทานมัย) ทำบุญด้วยการรักษาศีล (ศีลมัย) และทำบุญด้วยการเจริญจิตตภาวนา (ภาวนามัย)

พุทธปรัชญามีหลักการสำคัญคือ “ละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องใส” ดังนั้น พุทธปรัชญาจึงเป็นหลักการสากลที่มุ่งหมายให้ทุกคนบนพื้นโลกนี้มีจริยธรรมการดำเนินชีวิตคือ ละเว้นกระทำได้ ที่เป็นเหตุเบียดเบียนผู้อื่น ณ จุดนี้เอง จึงทำให้ระบบของพุทธปรัชญาเป็นแหล่งก่อเกิดจริยธรรมสากลที่ว่า

มนุษย์ทุกคนรักตัว กลัวตาย ไม่ต้องการประสบความทุกข์ ดังนั้น ทุกคนจึงต้องพยายามที่จะละการกระทำที่เป็น อจริยธรรมทุกอย่าง

จริยธรรมของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “สัพพ ปาปสฺส อกรรม” คือ การงดเว้นการกระทำที่เป็นอกุศลนี้ จึงเป็นจริยธรรมสากลสำหรับทุกสังคม นอกจากพุทธศาสนา จะเน้นจริยธรรมสากลที่เรียกว่า “งดเว้นจากการกระทำบาป ทั้งปวง” แล้ว พุทธปรัชญายังมีหลักการที่สอนให้มนุษย์ “ทำความดี” คือ ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีคุณค่าต่อผู้อื่น ที่เรียกว่า “กุศลสสุปปสมปทา” การละชั่ว เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ จะเป็นการกระทำที่ธรรมตามาก หากไม่มี “เมตตา” หรือ “รัก สัตว์” การรักสัตว์ทำให้นักคิดมีแนวโน้มที่จะไม่เบียดเบียนสัตว์ ดังนั้น “ละชั่ว ทำดี” จึงเป็นจริยธรรมที่สมบูรณ์แบบ และละชั่ว แล้วทำดีนี้เองเป็นจริยธรรมสังคม (Social ethics) ที่ทุกสังคม ควรมี ส่วน “การทำดีให้ผองใส” ที่เรียกว่า “สจิตฺตปริโยทปน” นั้น เป็นจริยธรรมส่วนบุคคล (Individual ethics) ที่สำคัญ สำหรับพัฒนาปัจเจกบุคคลให้มีศักยภาพอย่างเต็มที่ ดังนั้น หลักจริยธรรมของพุทธปรัชญา จึงเป็นหลักการพัฒนาอย่าง รอบด้าน เป็นการพัฒนาทั้งด้านกายภาพและจิตภาพ และ พุทธปรัชญาได้เสนอวิธีการทำดี ที่เรียกว่า “บุญกิริยาวัตถุ” 10 ประการ (พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2528) ได้แก่ 1) ทานมัย: การแบ่งปัน การสละ การเจือจาน หลักการข้อนี้ ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพราะผู้ที่มีมากกว่า ก็รู้จัก แบ่งปันแก่ผู้ที่มีน้อยกว่า ผู้แบ่งปันก็มีความสุขที่ได้แบ่งปัน ผู้รับก็มีความสุข เพราะได้บรรเทาความเดือดร้อนที่มีอยู่ 2) สิลมัย: การมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ไม่มีพฤติกรรมที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา การไม่มี พฤติกรรมทำร้ายผู้อื่นทั้งกายวาจา วาจาวาญนี้ย่อมทำให้สังคม อยู่ร่วมกันอย่างสันติ 3) ภวานมัย: การฝึกจิต พัฒนาจิตให้มี ความเข้มแข็ง มองอะไรที่ชัดเจน ไม่พรัมัว มองโลกและชีวิต ตามความเป็นจริง การพัฒนาจิตจนมองอะไรตามเป็นจริง ย่อมยังประโยชน์มหาศาลให้แก่ผู้ที่กระทำ พลังแห่งจิตที่มีความ เข้มแข็ง มองสรรพสิ่งอย่างชัดเจนเช่นนี้ ย่อมส่งผลให้ ปัจเจกบุคคลและสังคมมีสันติสุขพร้อมๆ กันไป 4) อป/จายนมัย: การประพฤติตนอ่อนน้อม มีคารวะธรรมต่อผู้อื่น ไม่ลำพองตน พฤติกรรมอ่อนน้อมย่อมทำให้สังคมมีสันติสุข เพราะต่างคน ต่างให้อภัย ไม่ลบหลู่กัน และผู้มีพฤติกรรมอ่อนน้อมย่อมเป็นที่รักของผู้พบเห็น 5) เวยยาวัจจมัย: การชวนช่วยช่วยเหลือ

เต็มใจรับใช้ ช่วยเหลือ รู้สึกมีความสุขที่ได้มีส่วนร่วม ในการช่วยเหลือผู้อื่น มีจิตอาสา สังคมยังคงดำเนินอยู่ต่อไป ได้ เพราะคนในสังคมมีจิตใจที่เอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน 6) ปัตติทานมัย: แบ่งปันความดีแก่ผู้อื่น เมื่อมีโอกาสทำ ความดี ก็ไม่หวงความดีไว้เฉพาะตนเอง แต่แบ่งปัน เผื่อแผ่ ให้แก่ผู้อื่น 7) ปัตตานุโมทนา มัย: ยินดีในความดีของ ผู้อื่น รู้จักยินดีอนุโมทนาในความดีผู้อื่น ไม่อิจฉาผู้อื่น 8) ธัมมัสสวนามัย: รู้จักรับฟังข้อคิด หลักธรรม คติธรรม เพื่อ นำไปพิจารณาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต 9) ธัมมเทศนามัย: แบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ให้แก่ผู้อื่น มีความรู้ มีประสบการณ์ก็รู้จักแบ่งปันแก่ผู้อื่น และ 10) ทิฏฐชุกกมมัย: ปรับทัศนะ ปรับความเห็นให้ตรง ถูกต้อง ดังาม ไม่มองอะไร ผิดจากความเป็นจริง ปรับทัศนะให้ตรง ถูกต้อง ซึ่งถือว่าเป็น พื้นฐานในการทำให้บุคคลกระทำดี ละเว้นความชั่วและทำจิต ให้ผ่องใส

จากแนวคิดและวิธีการทำบุญตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ข้างต้นจึงสรุปได้ว่า จริยศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา ที่ศึกษาเกี่ยวกับอุดมคติหรือคุณค่าของชีวิตว่าอะไรคือสิ่งที่ดี ที่สุดที่มนุษย์พึงแสวงหา นักปรัชญาบางสำนักสรุปว่า การมี วัตถุประสงค์ของความต้องการให้มากที่สุดทำให้ชีวิตมีคุณค่า เรียกว่า “วัตถุนิยม (Materialism)” บางสำนักสรุปว่า ค่าของ มนุษย์อยู่ที่จิตใจ เรียกว่า “จิตนิยม (Idealism)” บางสำนัก สรุปว่า คุณค่าของมนุษย์ขึ้นอยู่กับทั้ง 2 อย่างคือทั้งวัตถุและ จิตใจ เรียกว่า “มนุษยนิยม (Humanism)” (วิทย์ วิศทเวทย์, 2542) สำหรับพุทธปรัชญานั้นคุณค่าของมนุษย์ที่อยู่จิตใจ เพราะใจเป็นผู้นำสรรพสิ่ง ใจเป็นใหญ่กว่าสรรพสิ่ง สรรพสิ่ง สำเร็จด้วยใจ ถ้าพูดหรือทำสิ่งใดด้วยใจชั่ว ความทุกข์ย่อม ติดตามตัวเขา เหมือนลื้อหมุ่นเต้าตามเท้าโค ในทางตรงกัน ข้าม ถ้าพูดหรือทำสิ่งใดด้วยใจบริสุทธิ์ ความสุขย่อมติดตาม เขา เหมือนเงาติดตามตน” (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2537) ดังนั้น พุทธศาสนิกชนจึงกระทำบุญด้วยวิธีต่างๆ ได้แก่ ให้ ทาน รักษาศีล และเจริญจิตภาวนา

วิถี “นางหาบ” บนฐานพุทธจริยศาสตร์จิตอาสา

จิตอาสา หมายถึง จิตใจที่เสียสละ มองเห็น ประโยชน์ผู้อื่นสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว สำหรับ “จิตอาสา เจริงพุทธ” นั้นได้เกิดขึ้นครั้งแรกในโลก ตั้งแต่พระพุทธเจ้า ได้ทรงส่งพระสาวกจำนวน 60 องค์ไปเผยแผ่พุทธศาสนา

ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “จรถ ภิกขเว จาริก พุชนนิตาย พุชนสุขาย โลกานุกมฺปายฯ” ซึ่งแปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขของมหาชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก..” (พระปรมาโมทย์ วาทโกวิโท และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2562) หลักพุทธจริยศาสตร์ จิตอาสาตามพุทธประสงค์ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักธรรม สำหรับผู้ครองเรือนซึ่งพระองค์ได้ตรัสสอนให้ภุชงค์ได้นำไป ปฏิบัติที่เรียกว่า “ฆราวาสธรรม” 4 ประการ คือ 1) *สัจจะ*: ให้ความซื่อสัตย์ต่อกัน มีความจริงใจต่อกัน 2) *ทมะ*: มีความข่มใจคือรู้จักยับยั้ง ห้ามใจไม่ให้โกรธหรือฉุนเฉียว 3) *ขันติ*: ให้ความอดทนต่อความลำบาก ความตรากตรำ และทนต่อ ความเจ็บใจ และ 4) *จาคะ*: ให้ความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ถือประโยชน์ของผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญ (พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2528) ดังนั้น พุทธจริยศาสตร์จิตอาสา จึงประกอบด้วยคุณธรรม 5 ประการได้แก่ 1) *ความเสียสละ* อุทิศเวลาช่วยเหลืองานส่วนรวม 2) *ความสามัคคี* มีความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความพร้อมเพรียงกัน ในกิจกรรมต่างๆ ของส่วนรวม 3) *มีน้ำใจ* คือความเอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน เอาใจใส่คนรอบตัวสม่ำเสมอ 4) *ความรับผิดชอบ* เอาใจใส่ต่อสิ่งที่ตนกระทำหรือรับมอบหมายอย่าง เต็มความสามารถ และ 5) *ทำงานเป็นทีม* คือร่วมด้วยช่วยกัน ในกิจกรรมของส่วนรวม (พระปลัดสุทธิดี สมนฺฺณเมธี และ สมควร นามสีฐาน, 2564)

ที่ชุมชนแสงภา ตำบลนาแห้ว อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย มีจารีตนิยมทำความดีอย่างหนึ่งเรียกว่า “นางหาบ” คือ การที่สตรีกลุ่มหนึ่งอายุ 50 ขึ้นไปรับ “อาสา” หาอาหารจาก บ้านเรือนของเพื่อนบ้านที่ไม่สามารถไปวัดได้ด้วยตนเอง จึง ฝากสตรีกลุ่มนี้หาบไปถวายวัด จึงเรียกว่า “นางหาบ” เป็นการ “หาบุญ” เพื่อเตรียมเสบียงบุญไว้ในภพภูมิหน้า จารีตนี้ได้รับการถ่ายทอดและปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนานรุ่นแล้วรุ่นเล่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดจารีตนิยมที่ไม่เหมือนใครนี้ เพราะ ชาวแสงภามีความผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น มาเป็นเวลานานเกิน 400 ปี ดังนั้น จึงมีการทำบุญในรูปแบบ และวิธีการต่างๆ เช่น เมื่อทำนาได้ข้าวมาใหม่ก่อนที่จะบริโภค ก็นิยมนำไปถวายพระก่อน โดยมีความเชื่อว่า จะมีข้าวกิน ตลอดปีและเมื่อทำนาต่อไปก็จะได้ผลดี” (สมบัติ ชิดทิด, 2565) สำหรับจารีต “หาบุญ” นี้เกิดขึ้น เมื่อได้ยินเสียง พระตีปอง เวลาประมาณ 7 โมงเช้าของวันธรรมดา ชาวบ้าน

ที่เป็นจิตอาสา (หาบุญ) ทั้งจากบ้านแสงภาและบ้านปากอ ก็จะมาหอบกระบุงข้าวหรือปิ่นโตของตนออกไปและพร้อมกับ ไปถามเพื่อนบ้านคนอื่นๆ ว่ามีใครจะฝากอาหารไปถวาย พระบ้าง หลังจากนั้นก็จะหาบ (บุญ) นี้ไปที่วัดศรีโพธิ์ชัย ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน และนำอาหาร (กับข้าว) ไปใส่ สำหรับไว้เพื่อเตรียมถวาย เสร็จแล้วนำข้าวทั้งของตนเองและ ที่ชาวบ้านคนอื่นฝากมาไปใส่บาตร เพื่อให้เจ้าของที่ฝากมาได้ บุญอย่างเต็มที่ ต่อจากนั้นก็ประกอบพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่ไหว้พระ สมาทานศีล ถวาย ภัตตาหาร จนถึงกรวดน้ำรับพร ก็เป็นอันเสร็จพิธี” (ณัด จันทะคุณ, 2565) และพิธีกรรมที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของ ท้องถิ่นแห่งนี้ที่สำคัญพิธีหนึ่งคือ “การกรวดน้ำ” โดยนางหาบ จะนำน้ำที่กรวดแล้วไปกรวดบนพื้นหญ้าหรือต้นไม้ขนาดเล็ก อีกครั้งหนึ่งทำให้ต้นไม้ใบหญ้าเจริญงอกงามขึ้นอีกส่วนหนึ่ง หลังจากนั้น เหล่านางหาบทั้งหมดก็จะนำกระบุงข้าวหรือ ปิ่นโตไปคืนเจ้าของแต่ละเจ้า โดยเจ้าของแต่ละเจ้าก็ออกมา รับกระบุงข้าวด้วยสีหน้าที่ยิ้มแย้ม เต็มไปด้วยความสุข” (ณัด จันทะคุณ, 2565) จารีตดังกล่าวได้รับการปฏิบัติสืบทอดกัน มาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ส่วนในวันพระ ชาวบ้านจะพากันไป ทำบุญตักบาตรที่วัด และชาวบ้านถือว่า “พระโขน วันพระ” เป็นวันหยุดคือหยุดการทำงานไปทุกกรณี เช่น ไม่ทำกับข้าว ที่ปรุงด้วยไข่ เพราะถือว่าเป็นการฆ่าสัตว์ในวันโขน วันพระ เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า ชาวแสงภาเป็นชาวพุทธที่เคร่งครัดใน พุทธศาสนามากจนได้รับยกย่องให้เป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 ดีเด่นของจังหวัดเลย (พระครูโพธิจริยาภิวัฒน์, 2565)

จากการศึกษาวิถีนางหาบบนฐานพุทธจริยศาสตร์ ข้างต้น สรุปว่า ชาวบ้านแสงภา อำเภอนาแห้ว มีความศรัทธา ต่อพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ได้ทำหน้าที่ของชาวพุทธที่ดี ด้วยการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ทาน การทำบุญ เพื่อให้ ตนเองมีความสุขและเป็นการอุปถัมภ์พระสงฆ์สามเณร ซึ่งเป็นศาสนทายาทที่สืบต่อพระพุทธศาสนา นอกจากนั้น ชาวบ้านแสงภายังมีจิตอาสาช่วยเป็นภาระรับอาหารหวาน คาวของเพื่อนบ้านซึ่งมีเวลาจำกัดหรือมีภาระกิจที่ต้องทำไป ทำบุญแทนเพื่อนบ้าน โดยทุกขั้นตอนกระทำเหมือนตนเอง เป็นเจ้าของสิ่งของนั้น คือนำข้าวทุกกระบุงไปใส่บาตร แทนเจ้าให้ครบทุกเจ้า จึงกล่าวได้ว่า ชาวบ้านแสงภาได้ปฏิบัติ ตามพุทธจริยศาสตร์จิตอาสาครบถ้วนคือ มีความเสียสละ คือ สละเวลา สละความสุข สละกำลัง สละปัจจัย มีความสามัคคี

คือ กายสามัคคีมีความพร้อมเพรียงกันทางกาย และ จิตสามัคคีมีความพร้อมเพรียงกันทางใจเป็นที่ประจักษ์ มีน้ำใจ คือมีความเอื้ออาทรต่อเพื่อนบ้านที่ไม่มีเวลา รับอาสา หาบบุญแทนผู้อื่น มีความรับผิดชอบ คือรับผิดชอบทั้งของตนเองและเพื่อนบ้าน ด้วยการนำอุปกรณ์ที่บรรจุอาหาร เช่น ปิ่นโต กระติบข้าวเป็นต้น ส่งคืนเจ้าของทุกรายไม่บกพร่อง และทำงานเป็นทีม นางหาบทุกคนร่วมกันทำงานเป็นทีมและเป็นระบบ เริ่มต้นตั้งแต่รับอาหารจากเพื่อนบ้านจนกระทั่งนำส่งอุปกรณ์ส่งคืนเจ้าของ จึงถือว่ามีการบริหารจัดการทีมที่ดีมาก

แนวทางการอนุรักษ์จารีต “นางหาบ”

วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่บรรพบุรุษรังสรรค์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมจนถึงปัจจุบัน หากไม่มีการอนุรักษ์ คือสืบสาน รักษาและต่อยอดไว้ วัฒนธรรมประเพณีอันมีคุณค่าอันก็จะสูญสลายไปในที่สุด ประเพณีนางหาบที่บ้านแสงภา อำเภอนาแห้วก็เช่นกัน หากไม่ร่วมกันอนุรักษ์ไว้ก็จะสูญไป ดังนั้น ทุกภาคส่วนทั้งภาคเอกชนคือประชาชนในชุมชนทุกคนและภาครัฐ ซึ่งอาจเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล แสงภา หรือผู้นำชุมชนต้องร่วมกันอนุรักษ์ สำหรับแนวทางการอนุรักษ์จารีตนางหาบ บ้านแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ควรส่งเสริมความรู้และถ่ายทอดความรู้ การสร้างความสัมพันธ์ของคนแต่ละรุ่น การปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การสร้างเครือข่ายด้านภูมิปัญญา และการบรรจุ ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน (สมบัติ นามบุรี และ ธิดาวิภา หน่มมี, 2564) ดังนั้น แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีนางหาบของชุมชนแสงภา จึงควรดำเนินดังนี้

1. **ศึกษา ค้นคว้า วิจัย** ประเพณีทุกอย่างล้วนมีคติหรือความเชื่อแฝงอยู่ทั้งสิ้น ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีนั้นๆ อย่างเป็นระบบและศึกษาอย่างถ่องแท้ ดังนั้น จึงต้องศึกษาในทุกมิติ คือ 1) บริบทของชุมชนว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร เพราะประเพณีทุกประเพณีที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนล้วนเกิดมาจากบริบทหรือความเป็นมาของชุมชน เช่น ประเพณีนางหาบเกิดขึ้นที่ชุมชนแสงภา แสดงให้ว่าชุมชนแห่งนี้ต้องมีพระพุทธศาสนา 2) ความเชื่อที่ชุมชนแห่งนี้ตั้งแต่เริ่มต้นมีความเชื่ออย่างไร 3) ประเพณีนางหาบเกิดขึ้นมาอย่างไร คุณค่าของประเพณีนี้มีอย่างไรบ้าง เป็นต้น

2. **ดำเนินการอนุรักษ์** คือการรักษา สืบสาน และต่อยอด เพื่อให้วิถีนางหาบคงอยู่ต่อไป โดยวิธีการ คือ

2.1 สร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชนให้เห็นคุณค่าของวิถีนางหาบ

วัฒนธรรมประเพณีเป็นคุณค่าทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่คิดหรือสร้างขึ้นมาจากการสั่งสมองค์ความรู้จนตกผลึก ดังนั้นประชาชนในชุมชนต้องรู้คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีนั้น เช่น ผูกอบรมเยาวยชนหรือผู้สูงวัยในชุมชนให้เป็นผู้นำเสนอหรือให้ความรู้แก่คนในชุมชน

2.2 จัดกิจกรรมวันหาบุญ กิจกรรมคือการลงมือกระทำตามแผนหรือโครงการที่มี เป็นการกระตุ้นให้เห็นคุณค่าและเป็นสิ่งที่ทำให้ประเพณีนั้นๆ มีการเคลื่อนไหวและไม่เงียบเหงา ดังนั้น ผู้นำท้องถิ่นอาจจัดกิจกรรม “วันหาบุญ” ขึ้นอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เป็นงานประจำปีของชุมชนเพื่อกระตุ้นให้คนเห็นคุณค่าของประเพณีนี้และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สร้างชื่อเสียงและรายได้ให้ชุมชนอีกทางหนึ่ง

3. **พัฒนา** เป็นที่น่าสังเกตว่า นางหาบเป็นกลุ่มสตรีที่มีอายุเกิน 50 ขึ้นไป ไม่มีเด็กและไม่มีผู้ชายเป็น “นายหาบ” มีวิธีการใดที่จะให้ประเพณีนี้ลงไปถึงเด็ก เยาวยชนหรือบุรุษเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือเด็กและเยาวยชน เพราะหากเยาวยชนไม่ช่วยกันอนุรักษ์และต่อยอด ประเพณีอันดีงามนี้อาจสูญสิ้นไปในเวลาไม่นาน โดยบรรจุไว้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นศึกษา ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. **ถ่ายทอด/ขยายผล** สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธ เพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และแต่ละวัดก็มีกิจกรรมการทำบุญเป็นประจำตามบริบทของแต่ละท้องถิ่น เช่น บางท้องถิ่นข้าราชการและผู้บริหารท้องถิ่นจะนำอาหารใส่ปิ่นโตไปทำบุญในวันพระ หลังจากจบพิธีก็มีการรับประทานอาหารร่วมกัน หรือมีการประชุมส่วนราชการต่อ ซึ่งถือว่าเป็นการทำบุญแบบจิตอาสาประเภทหนึ่งที่สร้างความสามัคคีให้เกิดในชุมชน แต่ประเพณี “หาบุญ” อย่างชาวบ้านแสงภาปฏิบัติกันอยู่ไม่เห็นมีในชุมชนอื่น ดังนั้น ทำอย่างไร จึงจะนำประเพณี “นางหาบ” นี้ขยายไปยังชุมชนอื่น อย่างน้อยก็ในจังหวัดเลย ก่อน ต่อจากนั้น อาจขยายไปยังจังหวัดอื่น ผู้เขียนสังเกตว่าในชุมชนอื่น มีการจัดเวรกันนำอาหารไปถวายพระหรือผลัดเวรไปทำอาหารถวายวัด เป็นต้น แต่ไม่มีประเพณี

“นางหาบ” อย่างเช่นบ้านแสงภา ดังนั้น จึงควรถ่ายทอดและขยายผลประเพณีนางหาบต่อไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีนางหาบของชุมชนแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย จึงสรุปได้ว่า การจะอนุรักษ์ประเพณีนางหาบให้คงอยู่ต่อไป ต้องสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีนางหาบ การจัดกิจกรรมวันนางหาบ โดยปรับปรุงให้เหมาะกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการสนับสนุนจากภาคราชการ และการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมขยายผลไปยังชุมชนอื่น และบรรจุประเพณีนางหาบไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นในหลักสูตรการศึกษาพื้นฐานเพื่อต่อยอดไปยังเยาวชน

บทสรุป

“นางหาบ” เป็น ประเพณีที่ได้รับมาจากพระพุทธศาสนาเป็นวัฒนธรรมน้ำใจที่หลอมรวมสตรีชาวบ้านแสงภาให้เป็นหนึ่งเดียว เป็นพุทธจริยศาสตร์ที่เกิดจาก “เวทย์วิเศษ” คือความเป็นผู้มีจิตอาสา ละความเห็นแก่ตัว ปราศจากความโลภ ความโกรธ และมีความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักพุทธปรัชญาที่สอนว่า ละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องใสเพื่อเป็นบันไดนำไปสู่สรวงสวรรค์หลังจากละจากโลกนี้ไปแล้ว ชาวแสงภามีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า มีกิจกรรมการทำบุญตามฮีต 12 ของชาวอีสานตลอด ซึ่งถือเป็นบุญประจำปีหรือประจำอาทิตย์ แต่ในวันธรรมดาสตรีชาวบ้านแสงภากลุ่มหนึ่งจะผลัดเวรกันนำอาหารไปถวายพระซึ่งไม่ใช่เพียงของตนเองเท่านั้น แต่ยังไปถวายเป็นบุญบ้านคนอื่น ๆ ว่า จะฝากอะไรไปทำบุญหรือไม่ ถ้าเพื่อนบ้านไม่สามารถไปวัดด้วยตนเองได้ ก็จะไปฝากสตรีสูงวัยเหล่านี้ “หาบบุญ” ไปวัด แสดงถึงความเสียสละ ความสามัคคี ความมีน้ำใจ ความรับผิดชอบและการทำงานเป็นหมู่คณะได้อย่างดี หากไม่สืบสาน รักษา และต่อยอด ประเพณีนางหาบนี้อาจสูญสลายไป ดังนั้นควรศึกษาหาสาระสำคัญของประเพณี และดำเนินการอนุรักษ์ สร้างจิตสำนึกแก่ชุมชน จัดกิจกรรมวันหาบบุญ พัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นให้เด็กเยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ และถ่ายทอดขยายผล โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลและภาคเอกชนคือคนในชุมชน

และเครือข่ายทางวัฒนธรรม เพื่อให้ประเพณีนางหาบ ซึ่งเป็นพุทธจริยศาสตร์จิตอาสาให้คงอยู่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พระปวโรดมทิพย์ วาทีโกวิโท และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2562). การพัฒนาวิทยากรต้นแบบตามแนวทางของพระพุทธศาสนา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 7(4), 970.
- พระปลัดสุทธินันท์ สมุณฺณเมธี และ สมควร นามสีฐาน. (2564). จิตอาสากับการพัฒนาเยาวชนไทย. *วารสาร มจร., อุบลปริทรรศน์*, 6(3), 761-762.
- พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2528). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทย์ วิศุเวทย์. (2542). *ปรัชญาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- สมบัติ นามบุรี และ ธิดาวิภา หนึ่งมี. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ พื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารการบริหารนิเทศบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(6), 131-132.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2537). *พุทธวจนะในธรรมบท* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

ผู้ให้สัมภาษณ์

- ถนัด จันทะคุณ. (2565, 13 มีนาคม). นางหาบชุมชนบ้านแสงภา. [สัมภาษณ์].
- พระครูโพธิจริยาภิวัฒน์. (2565, 13 มีนาคม). เจ้าอาวาสวัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา. [สัมภาษณ์].
- สมบัติ ชิดทิด. (2565, 8 มีนาคม). นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแสงภา. [สัมภาษณ์].

รูปแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรม บ้านหนองบัว อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย สำหรับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

Cultural Conservation Patterns Ban Nong Bua, Phu Luang District, Loei Province
for Sustainable Tourism Management: Folk Arts and Crafts

ไทยโรจน์ พวงมณี¹ ศุภสิษฐ์ เจริญสุข²

Thairoj Phoungmanee¹ Kotchasi Charoensuk²

Corresponding Author's Email: thai-roj@hotmail.com¹, mtcomputer9@hotmail.com²

(Received: June 22, 2020; Revised: July 21, 2021; Accepted: June 1, 2022)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพพื้นที่และสภาพวัฒนธรรมบ้านหนองบัว อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย และ 2) ศึกษาแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านหนองบัว อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย เก็บรวบรวมข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ตัวแทนของชุมชน กลุ่มการจัดการท่องเที่ยว และนักวิชาการท้องถิ่น จำนวน 20 คน ใช้การศึกษาเอกสาร การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1. บ้านหนองบัวเป็นหมู่บ้านหนึ่งในอำเภอภูหลวง จังหวัดเลย โดยในพื้นที่มีแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งป่า ภูเขา แม่น้ำ จึงมีตำนานและความเชื่อเกี่ยวกับพญางูชกับนางผมหอมของคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง และมีการจัดงานเพื่อการสักการบูชาเป็นประจำทุกปี โดยวัฒนธรรมของชุมชนที่คงอยู่และถือปฏิบัติจะเกี่ยวเนื่องกับประเพณี 12 เดือน ส่วนวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปหัตถกรรมที่ขาดการสืบสานและต้องมีการอนุรักษ์ไว้ประกอบด้วย ซอกะบัง รุงจากไม้ไผ่ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา การทอผ้า เครื่องประดับจากหินสีและดินเผา

2. รูปแบบในการอนุรักษ์วัฒนธรรม มี 8 รูปแบบ ดังนี้ 1) รูปแบบของการจัดตั้งกลุ่มการผลิตและการอนุรักษ์ 2) รูปแบบของการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน 3) รูปแบบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติให้กับชุมชน 4) รูปแบบการอบรมสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจ 5) รูปแบบสื่อเสียงตามสายของชุมชน 6) รูปแบบการทำเอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อสารสนเทศออนไลน์ 7) รูปแบบกลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ และ 8) รูปแบบแหล่งเรียนรู้

คำสำคัญ: รูปแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

Abstract

This academic article aimed to: 1) study the state of the area and culture of Ban Nong Bua, Phu Luang district, Loei province; and 2) study the model of cultural conservation of Ban Nong Bua, Phu Luang district, Loei Province. The data was collected 20 informants who were local wisdom scholars, community leaders, tourism management groups, and local academics using focus group conversation, interview and documentary review. Content analysis was implemented for data analysis. The results of the study were as follows.

1. Ban Nong Bua is a village in Phu Luang District, Loei Province. There are prehistoric archeological sites. The surrounding environment is plentiful; there are forests, mountains and rivers. There is also the legend and belief related to Phaya Chang and Nang Pom Hom (King Elephant and the Fragrant-hair Lady) of the people residing in the community and neighboring areas. The worshipping events are annually held. The cultures remained existent and held in the community are related to the 12-month rituals regarding to the beliefs of the community and Buddhism. In

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

¹ Lecturer, Visual arts Program Department of Humanities, Faculty of Humanities and Social Science, Loei Rajabhat University

² Lecturer, Music Program Department of Humanities, Faculty of Humanities and Social Science, Loei Rajabhat University

addition, the cultures related to handicrafts needed to be inherited and conserved were Saw Ka Bang, Bamboo Tung, crafts, pottery, and colored stones and terracotta accessories.

2. There are 8 models of cultural conservations: 1) the model of production and conservation group establishment; 2) the model of school curriculum management system; 3) the model of workshop training for community; 4) the model of training to promote understanding; 5) the model of community radio station; 6) the model of creating document in form of printings and online media; 7) the model of the Youth Group; and 8) the model source of learning conservation.

Keywords: cultural preservation, sustainable tourism management, folk arts and crafts

ความนำ

การท่องเที่ยวนับว่ามีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ทั่วโลก สำหรับประเทศไทยนั้นเกิดกระแสการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง และเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนโดยการจัดกิจกรรมที่แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวจะสามารถสร้างรายได้ผ่านกิจกรรมการนำเสนออนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนอย่างเป็นกระบวนการ ดังนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งพลอยภักธา ตระกูลทองเจริญ (2557) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของบุคคลต้องด้วยความสมัครใจ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นการค้นหาค้นหาปัญหา ขั้นร่วมวางแผน ขั้นการตัดสินใจ ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการประเมินผล โดยการเข้าร่วมทุกขั้นจะช่วยสร้างความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของและรู้สึกผูกพันด้วย

สำหรับกระบวนการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นนับว่ามีความสำคัญต่อการทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพขึ้น ส่วนปัจจัยสำคัญที่กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องคำนึงถึงมีดังนี้ 1) ศักยภาพของคนในพื้นที่ที่ต้องการจะสืบทอด อนุรักษ์และต่อยอดศิลปะและวัฒนธรรม 2) การมีงบประมาณ เพื่อการจัดกิจกรรมและการบริหารจัดการ 3) การมีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี 4) การมีเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ช่วยสนับสนุนการดำเนินการ รวมถึงองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลหลากหลาย เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางของกระบวนการ

การจัดการและการพัฒนาศักยภาพคนในพื้นที่การท่องเที่ยว (อารีรัตน์ พุฒิรุ่งโรจน์, 2557) ส่วนปัจจัยที่กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องให้ความสำคัญคือการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การรื้อฟื้นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่กำลังจะหายไป หรือเคยมีมาแต่ดั้งเดิมที่ไม่ได้มีการทำในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ก็ได้มีการบัญญัติรับรองให้บุคคล ชุมชน ท้องถิ่นและรัฐ มีสิทธิและหน้าที่ในการคุ้มครองและบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ รวมถึงมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดี มีการสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป (ปรีดา พูลสิน, 2555) โดยระบบและกลไกการส่งเสริมและสนับสนุนที่ชัดเจนนั้นจะทำให้ชุมชนที่มีรากเหง้าทางศิลปวัฒนธรรมเฉพาะได้พัฒนาและดำเนินการจัดการเป็นพื้นที่การท่องเที่ยว ผ่านกิจกรรมการปรึกษาหารือกันของคนในชุมชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์และการฟื้นฟูวัฒนธรรมให้กลับมามีชีวิตในพื้นที่อีกครั้งหนึ่ง

บ้านหนองบัว เป็นหมู่บ้านหนึ่งของจังหวัดเลยที่มีการใช้ศักยภาพทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งมีจุดขายสำคัญคือวิถีการเกษตรกรรมชุมชน ที่เชื่อมโยงเข้าสู่ความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่บ้านหนองบัว โดยมีภูหออันเป็นภูเขาสูงหน้าตัดเข้ามาเป็นสัญลักษณ์ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาเรียนรู้ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อของท้องถิ่นและวิถีการดำเนินชีวิตผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เกษตรการปลูกข้าว 24 สายพันธุ์

ในแปลงนาเดียวกัน การปั้นเตาหุงต้ม การแปรรูปกล้วยของ กลุ่ม Banana Family การทำขนมมากเบ้งบ้านยายช่วย เพื่อนำมาส่งการบูชาศาลพญาช้างและนางผมหอม กิจกรรมการดำนาที่บ้านยายทอง การเรียนรู้วิถีการเกษตรที่บ้านสวนพืชไทย การเรียนรู้วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมบ้านโบราณ การเรียนรู้ วัฒนธรรมการจักสานและการทอของกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านที่มีการนำเสนอให้เห็นถึงวิถีการปลูกผ้าย การแปรรูปเป็นเส้นใย และการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ผ่านกระบวนการทอ นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่การเรียนรู้แหล่งโบราณคดีเชิงประวัติศาสตร์ชุมชนที่อยู่ในโรงเรียนบ้านหนองบัวด้วย จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ชุมชนบ้านหนองบัวได้มีความพยายามที่จะใช้ธรรมชาติ วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงวิถีเกษตรกรรม

สำหรับจุดเด่นของชุมชนบ้านหนองบัวคือ การมีวัดโนนสว่างที่เป็นศูนย์รวมจิตใจคนในชุมชนและคนนอกอำเภอ โดยวัดยังมีบทบาททางความเชื่อความศรัทธาจึงทำให้บ้านหนองบัวเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมด้วย ส่วนภายในวัดนั้นจะมีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนของกิจกรรมทางพุทธศาสนา และส่วนพื้นที่กิจกรรมความเชื่อท้องถิ่นด้วยการตั้งศาลเจ้าพ่อพญาช้างและนางผมหอมขึ้น โดยมีการจำลองรูปปั้นพญาช้างขนาดใหญ่สำหรับการสักการบูชา และยังเป็นพื้นที่จัดงานประเพณีพญาช้างและนางผมหอมที่เป็นงานบุญประจำปีของอำเภอ ในช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี มีหน่วยงานภาครัฐร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลและภาคเอกชนร่วมกันจัดขึ้นมา มีกิจกรรมสำคัญคือการบวงสรวงพญาช้างนางผมหอมที่ชุมชนเชื่อว่ามีคุณค้ำคุณดีสิทธิ์ และการนำเสนอกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม เช่น การแห่ผ้าเผือก การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เช่น เครื่องจักสานและผ้าทอพื้นบ้าน จึงกล่าวได้ว่าชุมชนบ้านหนองบัวนั้นมีศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าที่สามารถพัฒนาหรือส่งเสริมให้เป็นพื้นที่ทางมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้มีการดำรงอยู่และมีการสืบทอดต่อไปอย่างยาวนาน ซึ่งพลอยภักตรา ตระกูลทองเจริญ (2557) กล่าวว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าที่อยู่ในพื้นที่อาจหมายถึงวัตถุหรือสิ่งที่จับต้องได้ รวมทั้งสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุหรือสิ่งที่จับต้องไม่ได้ โดยสิ่งเหล่านั้นสื่อให้เห็นรากเหง้าที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าแก่การเก็บรักษาและสืบทอดต่อไป

โดยกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวก็นำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเกษตรกรรม

นอกจากนี้ชุมชนบ้านหนองบัวยังมีวัฒนธรรมด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่สำคัญและโดดเด่น โดยบางส่วนของศิลปหัตถกรรมยังไม่ถูกรื้อฟื้นขึ้นมากำลังจะหายไป และบางส่วนก็มีการเตรียมการรื้อฟื้นเพื่อการขายวัฒนธรรมผ่านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงเป็นความต้องการของชุมชนที่จะให้มีการรื้อฟื้นมรดกทางวัฒนธรรมและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งที่ผ่านมาชุมชนมีการดำเนินการไปตามความเข้าใจของตนเองโดยขาดความรู้และหลักการ ทั้งนี้ชุมชนบ้านหนองบัวเชื่อว่าถ้ามีการดำเนินการอนุรักษ์ผ่านรูปแบบการจัดการที่เป็นระบบขึ้น จะทำให้ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่กำลังจะสูญหายได้กลับมาอยู่กับชุมชนต่อไป

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพพื้นที่และสภาพวัฒนธรรมชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย และ 2) ศึกษารูปแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย โดยขอบเขตของการศึกษาแบ่งออกเป็น 1) ด้านเนื้อหา ศึกษารูปแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองบัวที่กำลังจะสูญหายเพราะขาดการสืบสานโดยใช้หลักการความรู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การผลิตเครื่องดนตรีซอกะบัง การผลิตธงไม้ไผ่ งานจักสานไม้ไผ่ การทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องประดับสร้อยคอและสร้อยข้อมือดินเผา และ 2) ด้านวิธีการศึกษา โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร แนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการ การลงพื้นที่สัมภาษณ์ สทนากลุ่มและการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็น จากนั้นนำองค์ความรู้ที่ได้สะท้อนกลับคืนสู่ชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินการอนุรักษ์ผ่านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นระบบ

บริบทพื้นที่ศิลปวัฒนธรรมบ้านหนองบัว

บ้านหนองบัว ตำบลภูหอ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย เป็นหมู่บ้านที่มีวัฒนธรรมหลากหลายทั้งวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น รูปปั้นพญาช้างและนางผมหอม การทำธงทอไม้ไผ่ เครื่องดนตรีซอกะบัง การทอผ้า ศูนย์การเรียนรู้แหล่งโบราณคดีทางประวัติศาสตร์ที่มีการให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต

และเครื่องประดับของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับภูผาช่างและนางผมหอม ความเชื่อความศรัทธาในพุทธศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษ โดยมีการสืบสานวัฒนธรรมชุมชนมาอย่างต่อเนื่องผ่านงานประเพณีประจำปีอย่างงานภูผาช่าง นางผมหอม และงานบุญ 12 เดือน ส่วนวัฒนธรรมที่ไม่มีการสืบทอดคือ การทำซอกกะบัง งานจักสาน การทอผ้า และการทำเครื่องประดับจากหินและดินเผาตามแบบอย่างของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งที่ผ่านมาชุมชนบ้านหนองบัวยังไม่ได้มีการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อการหาแนวทางสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมดังกล่าวให้คงอยู่กับชุมชน เพื่อที่จะให้ชุมชนได้นำมาเป็นเครื่องมือสำหรับส่งเสริมบรรยากาศการท่องเที่ยวและดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน โดยการเข้ามาของนักท่องเที่ยวนั้นจะช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ดีจากสภาพปัจจุบันนั้นบ้านหนองบัวยังไม่ได้มีการขับเคลื่อนหรือมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์รักษาแหล่งทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน โดยชุมชนเห็นว่าหากมีหน่วยงานเข้ามาจัดกิจกรรมและร่วมดำเนินการส่งเสริมและต่อยอดจากการอนุรักษ์ไปสู่การพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ที่เกิดประโยชน์กับคนในชุมชนบ้านหนองบัว โดยการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านหนองบัวนั้นต้องเริ่มต้นจากชาวบ้านในฐานะที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมโดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาหนุนเสริม เช่น ร่วมกำหนดนโยบายและกิจกรรมที่ชัดเจน การให้ความรู้ความเข้าใจผ่านระบบการศึกษา การสร้างเครือข่ายชุมชน การสร้างจิตสำนึก การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรมที่มีต่อคนในชุมชน (สุพัตรา คงขำ และ เครือวัลย์ คงขำ, 2561)

จะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านหนองบัวได้พยายามใช้ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยว โดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงการอนุรักษ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงวิถีชีวิต วัฒนธรรมและเกษตรกรรมของชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีเกณฑ์ของชุมชนดั้งเดิมที่มีคุณค่าเป็นตัวหลักพิจารณา ก่อนการดำเนินงานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมดังนี้ 1) มีการตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนาน 2) มีคนอาศัยอยู่อย่างต่อเนื่อง 3) มีประวัติศาสตร์เหตุการณ์หรือบุคคล 4) มีลักษณะเฉพาะทางกายภาพที่เป็นอัตลักษณ์ และ 5) มีประเพณี วิถีชีวิตที่สืบทอด

และปฏิบัติมาอย่างยาวนาน (กุสุมา บุญกาญจน์ และ ชูวิทย์ สุจฉายา, 2558) เกณฑ์เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญช่วยสนับสนุนให้ชุมชนบ้านหนองบัว เห็นว่าต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วนด้วยวิธีการระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อให้การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมบ้านหนองบัวให้มีความยั่งยืนต่อไป

วัฒนธรรมด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

บ้านหนองบัวนั้นมีการสืบสานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาอย่างต่อเนื่องนับแต่คนรุ่นปู่ย่าตายาย โดยการสอนและเรียนรู้ต่อกันมาในระดับครัวเรือนจากรุ่นสู่รุ่น โดยการใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ดิน และเส้นฝ้ายมาผ่านกระบวนการต่างๆ เพื่อนำมาสู่การสร้างรูปทรงของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน สำหรับนำมาใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยคนรุ่นใหม่สนใจขนาดใหญ่ความสนใจ เนื่องจากเห็นว่ายังไม่สามารถสร้างรายได้ที่ดีและเป็นงานที่ต้องใช้ความพยายามความอดทนค่อนข้างสูงในการผลิตขึ้นมา มีรายละเอียดดังนี้

1. **ซอกกะบัง** เป็นซอกทำจากไม้ไผ่ที่มีลักษณะเฉพาะใช้ไม้ไผ่ที่มีความยาวและมีปล้องใหญ่ นอกจากนั้นผู้ทำยังต้องใช้เครื่องมืออย่างมีดโต้มีดไส มีดเจาะ เหล็กชี สายเบรกรถจักรยาน สายเอ็นไนลอน สายพลาสติก และยางไม้ โดยมีขั้นตอนและวิธีการประดิษฐ์ที่สำคัญคือ การเลือกใช้ไม้ไผ่การไล่เปลือกไม้ไผ่ให้มีความบางตามต้องการ การขึ้นสายซอกกะบังไม้ไผ่ การเจาะช่องขยายเสียงและการประดิษฐ์คันชักการบรรเลงจะทำการสีทั้งสองสายพร้อมกัน โดยสายที่หนึ่งเป็นสายบรรเลงทำนอง ส่วนสายที่สองเป็นสายเสียงประสานยืน สำหรับบทบาทของซอกกะบังในบริบทพิธีกรรมในอดีตของชุมชนนั้น มีการดำเนินการตามลักษณะของพิธีการ 2 ลักษณะคือ 1) พิธีกรรมเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต เช่น พิธีการแต่งงานงานเขื่อนดี งานศพ จะมีการ “งัน” ด้วยวิธีต่างๆ ซึ่งเวลานั้นซอกบังจะถูกนำมาใช้บรรเลงเพื่อสร้างบรรยากาศให้กับงาน 2) พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาพิธี หรือจารีตประเพณีของชาวอีสาน หรือที่เรียกว่า “ฮีดสิบสอง” หรือประเพณีทั้งสิบสองเดือนของชาวอีสาน (พิทยวัฒน์ พันระศรี, 2557)

2. **ธุงไม้ไผ่** เป็นธุงที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่ต้องการธุงในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ธุงไม้ไผ่จะเป็นธุงที่ผ่านกระบวนการทอร่วมด้วยเส้นใยฝ้าย โดยไม้ไผ่

ที่นำมาทอร่วมจะมีการพันด้วยกระดาษเงินกระดาษทองหรือกระดาษสีต่างๆ และมีการสร้างเรื่องราวให้กับธง เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาจะมีการทอเป็นรูปปราสาท หรือรูปพระพุทธรูป สำหรับธงในชุมชนบ้านหนองบัวนั้น ถูกลำมาใช้ในประเพณีงานบุญมหาชาติ ชาวบ้านมารวมตัวกันทำธงที่ศาลาการเปรียญวัดโนนสว่าง จากนั้นจึงนำธงไปถวายร่วมกับสิ่งของอื่นๆ เช่น ข้าว ขนม ผ้า ธูป เทียน และดอกไม้

3. เครื่องประดับจากดินเผา หินสีและลูกปัด

ชุมชนบ้านหนองบัวยังไม่ได้มีการจัดทำขึ้นมา มีเพียงแต่ข้อมูลการขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยพบเครื่องประดับที่ทำจากดินเผา หินสีและลูกปัดวางอยู่ข้างโครงกระดูกมนุษย์โบราณที่ขุดค้นพบ ซึ่งชุมชนต้องการอนุรักษ์และรื้อฟื้นขึ้นมาโดยเชื่อมโยงเข้ากับภูมิปัญญา ความเชื่อสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อการท่องเที่ยว และการสร้างรายได้ รวมถึงทำให้ชุมชนเห็นคุณค่า มีความตระหนักต่อศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่บรรพบุรุษสร้างไว้

4. เครื่องปั้นดินเผา เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการ

ดำรงชีวิตของคนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่มีการขุดค้นพบบริเวณโรงเรียนบ้านหนองบัว โดยที่หม้อดินเผาที่มีการขุดค้นพบนั้นจะวางด้านข้างของโครงกระดูกของมนุษย์ บางหลุมที่ขุดพบมีการใส่สิ่งของเครื่องใช้อื่นๆ ลงไปในหม้อดินด้วย ซึ่งเชื่อว่าจะจะเป็นพิธีกรรมในบรรพบุรุษนำสิ่งเหล่านี้ไปใช้ในโลกหน้า

5. การทอผ้า เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เป็นผู้หญิง ในอดีตนั้นในทุกครัวเรือนจะมีการฝึกลูกสาวให้ได้ทอผ้าเพื่อการนำมาใช้ในครอบครัวและใช้ในพิธีกรรมต่างๆ โดยผ้าที่มีการทอนั้นส่วนใหญ่เป็นผ้าพื้น ส่วนเส้นใยฝ้ายนั้นมีการปลูกตามหัวไร่ปลายนา ปัจจุบันมีผู้สูงอายุมารวมตัวกันจำนวน 8 คน เพื่อทอผ้ารูปแบบธรรมชาติทั้งการปลูกและการย้อมสี ส่วนผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ผลิตขึ้นมาจะขายให้กับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไป (ภาพที่ 1)

6. เครื่องจักสาน เป็นการนำเอาวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นจำนวนมากมาทำการจักและสานเป็นข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน ปัจจุบันมีผู้สูงอายุจำนวน 3 คน ที่ยังมีการสืบทอดและอนุรักษ์งานจักสานไว้ โดยการทำตะกร้า หวด กระติบข้าว และมีการค้นหาลวดลาย รูปทรงและวิธีการใหม่ เพื่อการสร้างมูลค่าให้กับเครื่องจักสาน (ภาพที่ 2-3)

ภาพที่ 1 กลุ่มผู้ทอผ้าพื้นบ้านและผลงานการทอ

ภาพที่ 2 ยายบัวกับงานศิลปหัตถกรรมเครื่องจักสานพื้นบ้าน

ภาพที่ 3 กลุ่มศิลปหัตถกรรมเครื่องจักสานร่วมกันออกแบบและพัฒนาเครื่องจักสานประเภทของเล่น เช่น กบ ปลา นก สำหรับการจำหน่ายในพื้นที่การท่องเที่ยวบ้านหนองบัว

แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านหนองบัว

การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านหนองบัวนั้น ถือว่าเป็นว่าบทบาทหน้าที่ของทุกคนในพื้นที่ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ดังนั้นการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจะต้องเริ่มจากคนในชุมชนเองและหน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่น ที่ต้องเข้ามาดำเนินการแบบมีส่วนร่วม โดยการจัดกิจกรรมให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจกฎเกณฑ์ แบบแผน ระบบระเบียบวิธีการต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์เพื่อที่จะทำให้อศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในชุมชนบ้านหนองบัวนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ ซึ่งอาจต้องสร้างความเชื่อว่า การอนุรักษ์จะช่วยสนับสนุนการดำเนินชีวิตให้เกิดความยั่งยืนผ่านการจัดการท่องเที่ยว

สำหรับการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้น จะต้องอยู่ภายใต้การส่งเสริมและสนับสนุนของหน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่นร่วมกับชุมชนในการดำเนินการจัดการความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้และเก็บเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการเผยแพร่ในทุกมิติ เช่น ความรู้เกี่ยวกับงานจักสานและการทอผ้า โดยจะต้องช่วยกันแสดงความคิดเห็นถึงกระบวนการได้มาซึ่งความรู้ เมื่อได้ความรู้แล้วต้องกำหนดเป้าหมายหรือทิศทางการพัฒนาว่าจะเป็นอย่างใด และการนำความรู้ที่ได้มาจะมีการนำไปใช้ได้อย่างไร อย่างไรก็ตามสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมองคือเป้าหมายหรือทิศทางการพัฒนาวัฒนธรรมนั้นว่าจะดำเนินการไปอย่างไร เช่น เพื่อผลิตผลงาน หรือเพื่อการเก็บสิ่งที่มีคุณค่าไว้ (อารีรัตน์ พุฒิรุ่งโรจน์, 2557)

สำหรับแนวทางการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ต้องดำเนินการมีรายละเอียดดังนี้

1. บทบาทของชุมชน มีแนวทางที่ต้องดำเนินการดังนี้

1.1 มีการรวมกลุ่มกันเบื้องต้นเพื่อการดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

1.2 มีการสืบค้นและเก็บข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อการเรียนรู้เข้าใจและเกิดความตระหนักรู้ในคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นรากเหง้าของตนเอง (พิทยวัฒน์ พันธศรี, 2560)

1.3 เผยแพร่สารสนเทศและให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจ หรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ชุมชน

1.4 สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายในและภายนอกพื้นที่เพื่อช่วยเหลือและช่วยส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยว

2. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีแนวทางที่ต้องดำเนินการดังนี้

2.1 กำหนดนโยบาย กลยุทธ์และกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมชุมชนบ้านหนองบัว และพื้นที่เขตอำเภอภูหลวง

2.2 กำหนดรูปแบบของกิจกรรมการอนุรักษ์ที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเลือกกิจกรรมที่ต้องการรู้พื้นหรืออนุรักษ์ที่กำลังจะหายไป เช่น การทอถุงไม้ไผ่หรือการทำชอกะบั้ง

2.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมสามารถเห็นผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและชัดเจน พร้อมกับการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน หรือการจัดนิทรรศการในพื้นที่และนอกพื้นที่

2.4 สร้างพื้นที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์เพื่อการสื่อสารและนำเสนอวัฒนธรรมรูปแบบเดิมและใหม่

2.5 ส่งเสริมและเป็นพี่เลี้ยงชุมชนให้มีการดำเนินการพัฒนา หรือต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์สร้างรายได้และเศรษฐกิจให้กับชุมชนและการท่องเที่ยว

3. บทบาทของนักท่องเที่ยวและผู้ซื้อผลผลิตเป้าหมาย มีแนวทางที่ต้องดำเนินการดังนี้

3.1 มีการเรียนรู้และทำความเข้าใจคุณค่าของศิลปหัตถกรรมชุมชนบ้านหนองบัวที่มีคุณค่า มีความโดดเด่นและแตกต่าง

3.2 สนับสนุนกิจกรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านและผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ชุมชนบ้านหนองบัวเป็นผู้ผลิตเพื่อต่ออายุศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าของชุมชนให้ยาวนานออกไป

3.3 มีการบอกต่อและช่วยเหลือเรื่องราวอันเป็นประสบการณ์เชิงคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามา

(ก)

(ข)

ภาพที่ 4 (ก), (ข) ภาพการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในชุมชนบ้านหนองบัว

ส่วนแนวทางการดำเนินการให้ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านบ้านหนองบัวยังอยู่และอยู่รอดในสังคมนั้นจำเป็นต้องมีการสร้างกระบวนการหรือสร้างระบบขึ้นมา โดยเฉพาะกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเองในฐานะเจ้าของทางศิลปหัตถกรรม ซึ่งตามแนวคิดนี้ ชุมชนบ้านหนองบัวนั้นมีการใช้แนวคิดเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามาดำเนินการอยู่บ้าง แต่ยังคงขาดผู้นำที่มีทักษะและความสามารถในการดำเนินการและวางรูปแบบการพูดคุยเพื่อการพัฒนา การสืบสาน และการอนุรักษ์ร่วมกัน โดยเฉพาะเรื่องการสร้าง การรับรู้คุณค่าในศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน สอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริพงษ์ อริยสุนทร (2558) และ พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ (2557) ที่กล่าวว่า การสร้างกระบวนการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนั้นนับว่ามีความสำคัญ โดยจะต้องผ่านกระบวนการที่หลากหลาย และอาจจะต้องมีคนในชุมชนที่มีบทบาทหน้าที่ทางศิลปวัฒนธรรมชี้แนะ หรือจากคนนอกชี้แนะผ่านการซื้อขายผลิตภัณฑ์ หรือการจัดการท่องเที่ยวผ่านมุมมองของนักท่องเที่ยวให้คำแนะนำไว้ หรือหน่วยงานภาครัฐเข้ามาจัดกระบวนการสร้างจิตสำนึกของการรู้คุณค่าในศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านร่วมกันผ่านการอบรมและการประชุม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันกำหนดนโยบายในการอนุรักษ์ให้ชัดเจน และมีการดูแลความต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมการให้ความรู้ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน มีการจัดการระบบเครือข่ายสารสนเทศเพื่อประชาสัมพันธ์ ผลงาน กำหนดให้มีการประกาศเกียรติคุณผู้ที่มีผลงานการอนุรักษ์ชัดเจน และมีการรวมกลุ่มชุมชนการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเน้นการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยมีกระบวนการพัฒนาปรับปรุงที่เหมาะสมกับยุคสมัย พร้อมกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือการอนุรักษ์จากภาครัฐและเอกชน (สุพัตรา คงขำ และ เครือวัลย์ คงขำ, 2561) โดยมีการชี้ให้ผู้เกี่ยวข้องรับรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่นความภาคภูมิใจ และการมีตัวตน อย่างไรก็ตามถึงผลของการดำเนินการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านก็จะส่งผลต่อการสร้างความสามัคคี การสร้างความร่วมมือร่วมใจเพื่อการดูแลและรักษาให้คงอยู่ต่อไป (หน่วยอนุรักษ์ทางศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม, 2563)

สำหรับกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในชุมชนบ้านหนองบัวที่กำลังจะสูญหายหรือขาดความสนใจของคนในชุมชนในการสืบทอด ถือว่าเป็นปัญหาที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวกับการที่ชุมชน รวมถึงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องอาศัยงานทางด้านวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ตัวตนของคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามชาวบ้านชุมชนบ้านหนองบัวเห็นว่าการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเป็นเรื่องที่ดีและมีคุณค่าต่อชุมชนเอง ทั้งนี้เป้าหมายหลักคือ 1) การมุ่งหวังให้มีการสืบทอด 2) การมุ่งหวังให้สมาชิกและกลุ่มเยาวชนมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์ ร่วมสร้างสรรค์ เพราะเป็นผู้สานต่อให้คงอยู่ต่อไป 3) การมุ่งหวังให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เนื่องจากองค์ความรู้บางเรื่องอาจผสมผสานกับความเชื่อในพุทธศาสนาและความเชื่อท้องถิ่น 4) การมุ่งหวังด้านอาชีพและการมีรายได้เสริม และ 5) การมุ่งหวังการสร้างตัวตนให้กับพื้นที่ให้ชัดเจนให้แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ซึ่งการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมให้ประสบผลสำเร็จและเกิดความยั่งยืนได้นั้น คนในชุมชนจะต้องร่วมมือร่วมใจกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เก็บรวบรวมข้อมูลและสร้างองค์ความรู้เพื่อเข้าใจว่าควรจะอนุรักษ์ในมิติใด รูปแบบใดและอย่างไร (ปรีดา พูลสิน, 2555)

สำหรับกระบวนการจัดทำแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนั้น คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องจะต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมทั้งการร่วมกันคิด การตัดสินใจ การวางแผน และการดำเนินการ (ภาพที่ 4) มีรายละเอียด 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล 3) ขั้นตอนกำหนดเป้าหมาย มาตรการและแนวทางการออกแบบการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมรูปแบบต่างๆ 4) ขั้นตอนกำหนดรูปแบบ และ 5) ขั้นตอนนำไปปฏิบัติ โดยทุกขั้นตอนจะต้องให้คนทุกภาคส่วน โดยเฉพาะคนในชุมชนที่เป็นเจ้าของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านต้องเข้ามาเป็นตัวหลักในการดำเนินการและร่วมกันให้ข้อมูลที่ถูกต้อง (กุสุมา บุญญาญจน์ และ ชูวิทย์ สุขฉายา, 2558) ส่วนแนวทางการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในชุมชนบ้านหนองบัวที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการดำเนินการมีรายละเอียดดังนี้ 1) การจัดตั้งกลุ่มและคณะกรรมการบริหารในรูปแบบองค์กรควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานจากบุคลากรหลายฝ่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน

และมีการดำเนินการอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมที่เน้นผลักดันให้แกนนำชุมชนมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน และจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความตระหนักรู้ต่อการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมในชุมชนอย่างมีทิศทาง (กุสุมา บุญกาญจน์ และ ชูวิทย์ สุขฉายา, 2558) 2) มีการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชน และ 3) มีการกำหนดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้และการสร้างความรู้สึกร่วมถึงความรัก และความหวงแหนศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในประเด็นที่มีปัญหาร่วมกัน เพราะจะทำให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์นั้นๆ (กุสุมา บุญกาญจน์ และ ชูวิทย์ สุขฉายา, 2558) อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเฉพาะเพื่อดำเนินการให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องมาจากความสมัครสมานร่วมใจที่จะเข้ามาร่วมคิด ร่วมทำของคนในชุมชน (ภาพที่ 5) ที่ต้องการมีค่านิยมที่ดีและต้องการเห็นชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยกระบวนการดังกล่าวจะต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ซึ่ง “แหล่งเรียนรู้” คือ คน ชุมชน วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างเรียบง่ายรอบๆ ตัวนี้ “กระบวนการมีส่วนร่วม” จะช่วยเชื่อมโยงคนให้เข้ามาช่วยสร้างรูปแบบการจัดการความรู้และเก็บรวบรวมข้อมูลที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ต่อไป (ปรีดา พูลสิน, 2555)

ภาพที่ 5 ภาพการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในชุมชนบ้านหนองบัว สำหรับการสร้างรายได้

ภาพที่ 6 การจัดแสดงผลงานจักสาน การทอจากการหาแนวทางการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในชุมชนบ้านหนองบัว

ภาพที่ 7 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทอผ้าและการย้อมสีธรรมชาติ

รูปแบบการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

บ้านหนองบัวยังไม่มีรูปแบบของการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่ชัดเจน ส่วนรูปแบบการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมของชุมชนบ้านหนองบัวที่มีความเหมาะสมที่มาจากการศึกษาของคณะผู้เขียนมีดังนี้

1. รูปแบบการจัดตั้งกลุ่มการผลิตและการอนุรักษ์ โดยคนในชุมชนที่มีศักยภาพในการเป็นผู้นำ จิตอาสาและเสียสละ ต้องการเห็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านแพร่หลายและกระจายอยู่ในชุมชน โดยใช้กระบวนการประชาสัมพันธ์เพื่อแจ้งให้ผู้สนใจทราบผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นร่วมกันโดยเลือกเฉพาะอย่างของงานศิลปหัตถกรรมที่ตนเองสนใจ (ภาพที่ 6 - 7)

2. รูปแบบการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน กลุ่มสาระการพัฒนาตนเอง โดยครูจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องในชุมชนร่วมกันจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น มีการกำหนดเนื้อหา กิจกรรม วิทยากรและช่วงเวลาในการดำเนินการ ซึ่งการดำเนินการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

อาจครอบคลุมทุกเนื้อหาของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่กำลังจะหายไป เช่น งานจักสาน การทอถุงไม้ไผ่ และการทำซอกะบั้ง

3. รูปแบบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติให้กับชุมชน จัดโดยหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และนอกพื้นที่ที่มีงบประมาณ ด้วยการเชิญวิทยากรที่มีความรู้และทักษะมาร่วมกันให้ความรู้ ซึ่งเนื้อหาความรู้ต้องแสดงและสื่อสารให้เห็นถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรม รวมถึงเนื้อหาที่สามารถนำไปประยุกต์รูปแบบเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับคนในชุมชนได้

4. รูปแบบการอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการรับรู้ การเรียนรู้ ความรู้ความเข้าใจ และการตระหนักรู้ มีสื่อและเอกสารความรู้ พร้อมกับมีวิทยากรมาบรรยายประกอบการเรียนรู้ เพื่อให้มองเห็นภาพการนำไปปรับใช้ได้อย่างชัดเจน

5. รูปแบบสื่อเสียงตามสาย โดยผู้นำที่เป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการด้วยการนำความรู้มาเล่าสู่กันฟังทั้งตอนเช้าและตอนเย็น โดยผู้ดำเนินการจะต้องมีการกำหนดระยะเวลาการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยที่ประเด็นการพูดคุยจะต้องดึงดูดใจผู้ฟังที่อยู่ในชุมชนให้เกิดความสนใจ และเกิดการตระหนักรู้

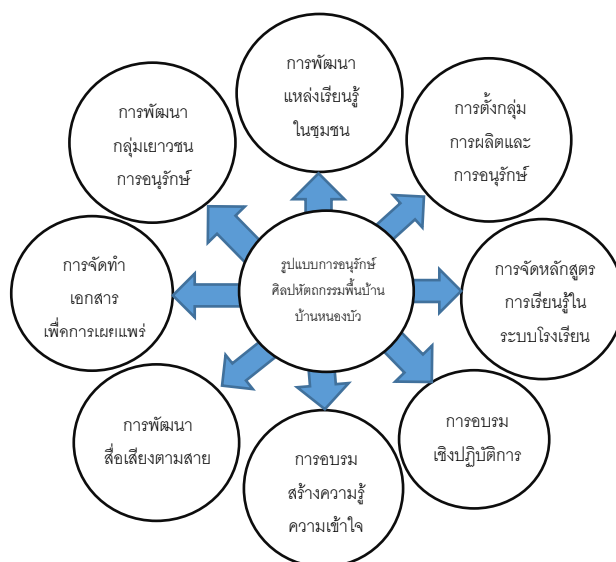
6. รูปแบบการทำเอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อสารสนเทศออนไลน์ ที่เริ่มต้นโดยคนในชุมชน หรือหน่วยงานภาครัฐ ร่วมกันจัดทำเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน โดยสื่อเอกสารจะใช้วิธีการแจก ส่วนสื่อสังคมออนไลน์นั้นให้จัดทำเป็น Website / Facebook / Instagram อาจใช้วิธีการจัดจ้างทำเพื่อให้ข้อมูลมีความสวยงาม และจัดหาผู้ดูแลระบบ เพื่อค้นหาข้อมูลใหม่ๆ ให้เป็นปัจจุบัน หรือการตอบคำถาม

7. รูปแบบกลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ฯ ตั้งโดยผู้นำเยาวชนในพื้นที่ มีครูและคนในชุมชนเป็นที่ปรึกษา ช่วยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกนอกชุมชน โดยต้องมีการประสานงานความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน

8. รูปแบบแหล่งเรียนรู้ โดยใช้พื้นที่ของหน่วยงานภาครัฐ วัด โรงเรียน หรือพื้นที่เอกชน โดยมีการจัดหาและจัดการวัตถุทางวัฒนธรรมที่จะสูญหายมาจัดวาง โดยต้องขอความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนในการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการ

บทสรุป

วัฒนธรรมด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชนบ้านหนองบัว นับว่าเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการคิดและแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน โดยผู้ที่มีความรู้และทักษะในการทำมีจำนวนน้อย ขาดผู้สืบสานและการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไปคู่กับหมู่บ้าน ในฐานะที่เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งถ้ามีการอนุรักษ์ก็จะส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์พื้นที่การท่องเที่ยวที่ชัดเจนขึ้น โดยศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่ชุมชนเห็นว่าควรมีการอนุรักษ์มีดังนี้ การจักสาน การทำซอกะบั้ง การทำเครื่องประดับจากหินสี การร้อยลูกปัดและดินเผา การทอถุงไม้ไผ่ การทอผ้า และเครื่องปั้นดินเผา โดยมีรูปแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรม 8 รูปแบบ (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 รูปแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านหนองบัว

ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ประกอบด้วย อำเภอกุหลอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ทั้งที่กำลังจะสูญหายและที่มีอยู่นำมาพัฒนา และประยุกต์ด้วยการสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้ดำรงอยู่ และสร้างได้ให้กับชุมชน ผ่านการจัดการท่องเที่ยว กิจกรรมและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างศูนย์การเรียนรู้ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ด้วยการรวบรวมองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม และศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจัดแสดงในรูปแบบนิทรรศการและสารสนเทศออนไลน์

เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา บุญกาญจน์ และ ชูวิทย์ สุขฉายา. (2558). การจัดทำแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนดั้งเดิมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมกรณีศึกษาชุมชนริมน้ำจันทบูร. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์*, 14(1), 59-82.
- ปรีดา พูลสิน. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส. *วารสารวิจัยและพัฒนา*, 4, 60-66.
- พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ. (2557). *การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมกรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรากน้อย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.
- พิทยวัฒน์ พันระศรี. (2557). ซอบั้ง: การสืบทอดวัฒนธรรมการประดิษฐ์และการบรรเลงของชาวบ้านบ่อแก้ว ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาาคู จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*, 1(3), 9-25.

- ศิริพงศ์ อริยสุนทร. (2558). *การอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและชาติตามกฎหมายว่าด้วยวัฒนธรรม: กรณีศึกษาการจัดตั้ง สภาวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2554* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุพัตรา คงขำ และ เครือวัลย์ คงขำ. (2561). แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการชักแห่เรือพระบงของตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่. *วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*, 10(2), 277-288.
- หน่วยอนุรักษ์ทางศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม. (2563, 5 มิถุนายน). แนวทางและประโยชน์ที่ได้จากการอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม. สืบค้นจาก <http://culturalenvi.onep.go.th>.
- อารีรัตน์ พุฒิรุ่งโรจน์. (2557). แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 25(2), 37-46.

มูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกร

ตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

Value of Willingness to Accept the Difference in Purchase Price of Green Sugarcane and Burned Sugarcane of Farmers in Pak Puan Sub-District, Wang Saphung District, Loei Province

กรรณิการ์ กาวอน¹ สุนิตา สารวงษ์¹ อนุชา วิลัยแก้ว²

Kannika Kawon¹ Sunita Sarawong¹ Anucha Wilaikaew²

Corresponding Author's Email: sb6240901101@lru.ac.th¹, sb6240901109@lru.ac.th¹, wanucha@hotmail.com²

(Received: March 29, 2022; Revised: May 25, 2022; Accepted: July 20, 2022)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย พร้อมทั้งประเมินมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผา และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 219 ครัวเรือน โดยใช้วิธีการสมมติเหตุการณ์ประเมินค่าใช้แบบปลายปิดเสนอราคาสองราคา และทำการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติก

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ส่วนใหญ่มีประสบการณ์เพาะปลูกอ้อย 5-9 ปี มีพื้นที่ปลูกอ้อย 5-14 ไร่ เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวอ้อยโดยเผาทั้งหมดและเผาบางส่วน เนื่องจากการขาดแคลนแรงงานและความสะดวกในการเก็บเกี่ยว ค่าเฉลี่ยความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผา เท่ากับ 241.78 บาทต่อตัน โดยประสบการณ์เพาะปลูกอ้อยเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาในทิศทางตรงกันข้าม

ดังนั้นเพื่อลดการเผาอ้อยของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ควรพิจารณาเพิ่มส่วนต่างเป็น 241.78 บาทต่อตัน โดยเฉพาะจะทำให้ผู้ที่มิชอบการเผาอ้อยจะลดการเผาลงอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: ความเต็มใจยอมรับ อ้อยเผา การประเมินมูลค่าโดยวิธีการสมมติเหตุการณ์

Abstract

The objective of this research was to study general information of sugarcane farmers, as well as assessing the willingness to accept the difference in the purchase price of green sugarcane and burned sugarcane and analyze the factors affecting the willingness to accept the difference in the purchase price of green sugarcane and burned sugarcane of the farmers in Pak Puan sub-district, Wang Saphung district, Loei province. Data were collected from a sample of 219 households by using the cost estimation hypothesis. Closed-ended type offers two prices, and did a logistic regression analysis.

The results of the study revealed that the sample group of sugarcane farmers in Pak Puan sub-district, Wang Saphung district, Loei province, had 5-9 years of sugarcane cultivation experience, with an area of 5-14 Rai of sugarcane planting. Agriculture harvested sugarcane by burning all of them and partially burning them, due to labor shortages and ease of harvesting. The mean willingness to accept the difference in purchase price of green sugarcane and burned sugarcane was 241.78 baht per tonne. The experience of sugarcane cultivation was the factor that influenced the willingness to accept the difference in purchase price of green and burnt sugarcane in the opposite direction.

¹ นักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

¹ Bachelor's Student, Economics, Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University

² Lecturer, Economics, Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University

Therefore, in order to reduce the burning of sugarcane by sugarcane growers, Pak Puan sub-district, Wang Saphung district, Loei province, it should be considered to increase the difference to 241.78 baht per ton, especially so that those who have experience in sugarcane cultivation will reduce the burning significantly important.

Keywords: willingness to accept, burnt sugarcane, contingent valuation method: (CVM)

ความเป็นมาของปัญหา

ตำบลปากปวน เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพทำไร่ไถ่ 1,759.30 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 11.97 มีพื้นที่ทั้งหมด 24,679.42 ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตร 14,694.18 ไร่ เกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก เช่น ข้าว ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน เงาะ กาแฟโรบัสต้า เป็นต้น (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563) อย่างไรก็ตามแม้ว่าอ้อยจะสร้างรายได้ที่สำคัญของจังหวัดเลย แต่อุตสาหกรรมอ้อยถือเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของมลพิษทางอากาศ จากการศึกษาของ นกสม สีนเพิ่มสุขสกุล (2562) โดยข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 - 2560 พบว่าปริมาณอ้อยเผา ที่เข้าโรงงานนั้นเพิ่มสูงขึ้น อ้อยทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ โดยปริมาณมลพิษทางอากาศในช่วงเปิดหีบอ้อยถึงช่วงปิดหีบอ้อย (เดือนมกราคม - เมษายน) ของจังหวัดเลย ในปี พ.ศ. 2561 - 2563 พบว่าคุณภาพทางอากาศในจังหวัดเลย มีฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน (PM10) มากกว่าช่วงหลังปิดหีบอ้อย (พฤษภาคม - ธันวาคม) และมีแนวโน้มที่ลดลงแต่ก็ยังสูงกว่าค่าเฉลี่ย (กองจัดการพัฒนาคุณภาพอากาศและเสียง กรมควบคุมมลพิษ, 2564)

โดยภาครัฐได้มีนโยบายในการสร้างแรงจูงใจไม่ให้เกิดเกษตรกรเผาอ้อยโดยคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย มีการออกมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรชาวไร่อ้อยที่ตัดอ้อยสดเพื่อลดฝุ่น PM 2.5 ในอัตรา 120 บาทต่อตัน (สำนักบริการอ้อยและน้ำตาลทราย, 2564) และได้กำหนดหักเงินค่าอ้อยจากเกษตรกรที่นำอ้อยเผามาขายในอัตรา 30 บาทต่อตัน ทำให้เกิดส่วนต่างราคาระหว่างอ้อยสดและอ้อยเผาที่เป็นไปได้สูงสุดถึง 150 บาทต่อตัน (นกสม สีนเพิ่มสุขสกุล, 2562) อย่างไรก็ตามมาตรการดังกล่าวก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการตัดอ้อยเผาของเกษตรกรได้ โดยจากสัดส่วนอ้อยเผาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มสัดส่วนของอ้อยเผา

เพิ่มขึ้น เฉลี่ยร้อยละ 1.55 (สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย กระทรวงอุตสาหกรรม, 2561) จากข้อมูลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะเห็นได้ว่าตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีพื้นที่ปลูกอ้อยเป็นจำนวนมาก ประกอบกับข้อมูลแนวโน้มการเผาอ้อยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งข้อมูลมลพิษทางอากาศของจังหวัดเลย ในช่วงที่มีการเปิดหีบอ้อยมีค่ามลพิษที่สูง

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นจึงสนใจว่าส่วนต่างของราคาเท่าใดที่สามารถจูงใจให้เกษตรกรไม่เผาอ้อย ซึ่งจากงานวิจัยของศุภกร โพธิ์เอม และ สันติ แสงเลิศไสว (2559) พบว่าถ้ามีการเพิ่มส่วนต่างราคาอ้อยสดและอ้อยเผา เกษตรกรจะมีการเผาอ้อยลดลง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษามูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เพื่อสะท้อนถึงส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาที่สามารถจูงใจให้เกษตรกรไม่เผาอ้อย ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายในการแก้ไขปัญหาเรื่องการตัดอ้อยเผาต่อไปในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
2. เพื่อประเมินมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย

เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative analysis)

โดยนำเสนอในรูปแบบภาพและตาราง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการวิจัยนี้คือ เกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยจากข้อมูลอ้างอิงฐานข้อมูลทะเบียนเกษตร (2563) จำนวนประชากรทั้งสิ้น 483 ครัวเรือน ได้กลุ่มตัวอย่าง 219 ตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1967 อ้างถึงใน อายุส ใหญ่เย็น, นิสาชล ลีรัตนกร, และ ชนิตา พันธุ์มณ, 2554) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแบบอย่างในการประเมินมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาอ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกรจากการทบทวนงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาถึงมูลค่าความเต็มใจจ่าย ซึ่งการศึกษามูลค่าความเต็มใจยอมรับการชดเชยมีค่อนข้างน้อย โดยสามารถรวบรวมได้ดังนี้ ศุภกร โพธิ์อม และ สันติ แสงเลิศไสว (2559) ทำการศึกษาความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคารับซื้ออ้อยของเกษตรกรในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้วิธีการสมมุติเหตุการณ์ประเมินค่า Contingent Valuation Method (CVM) ใช้แบบสอบถามแบบปลายปิดสองราคา (Closed-Ended Double Bounded) สัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรผู้สนใจตัดอ้อยไฟไหม้ จำนวน 194 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่ามูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาอ้อยด้วยแบบจำลอง Interval Data Model ใช้วิธี Maximum likelihood และ แบบจำลอง Bivariate Probit Model ส่วนต่างราคาอ้อยอยู่ในช่วง 232.41 - 237.81 บาทต่อตัน โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความเต็มใจยอมรับส่วนต่างมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ รายได้จากการขายอ้อย การมีโควตาส่งอ้อยเข้าโรงงาน ประสิทธิภาพเพาะปลูกอ้อย การขาดแคลนแรงงาน นอกจากนี้ความเต็มใจยอมรับส่วนต่างมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ได้แก่ ความเป็นเจ้าของที่ดิน และงานวิจัยของ นันทิศา นุชสวาท (2557) ทำการศึกษาความเต็มใจยอมรับการชดเชยของเกษตรกรภายใต้โครงการจัดการด้านการเกษตรและการใช้พื้นที่เกษตรเป็นพื้นที่

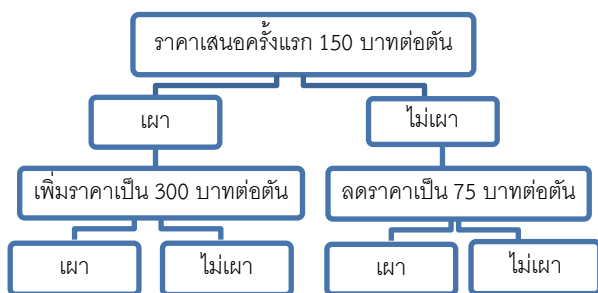
รับน้ำองในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง โดยใช้วิธีการสมมุติเหตุการณ์ประเมินค่า Contingent Valuation Method (CVM) ใช้แบบสอบถามแบบปลายปิดสองราคา (Closed-Ended Double Bounded) จากการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มต่ำป่าโมก-ผักไห่ และพื้นที่ ลุ่มต่ำอ่างทองฝั่งตะวันตก จำนวน 368 ตัวอย่าง มีการวิเคราะห์ค่าความเต็มใจยอมรับเงินชดเชยเฉลี่ยด้วยวิธี Non-Parametric Model และการวิเคราะห์เชิงปริมาณหามูลค่าความเต็มใจยอมรับเงินชดเชยของเกษตรกร โดยใช้แบบจำลอง Censored Logistic Regression Model ผลการศึกษาพบว่ามูลค่าความเต็มใจยอมรับเงินชดเชยเฉลี่ยต่อคนเท่ากับ 5,976 บาท/ไร่/ครั้ง โดยปัจจัยที่มีผลต่อมูลค่าการยอมรับเงินชดเชยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ได้แก่ ประสิทธิภาพในการได้รับเงินชดเชย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน ประสิทธิภาพเพาะปลูกอ้อย พื้นที่ปลูกอ้อย (โดยเป็นที่ดินของตนเอง, เช่า) ผลผลิตโดยเฉลี่ยตันต่อไร่ (กรณีอ้อยต่อ 1, 2, 3, 4 จะมีผลผลิตต่อไร่) รูปแบบการเก็บเกี่ยว (เผาทั้งหมด, เผาบางส่วน, ไม่เผา) รูปแบบการจำหน่าย (ส่งโรงงาน, ส่งลานรับซื้อ) โควตาอ้อยส่งเข้าโรงงาน (มี, ไม่มี) จำนวนแรงงานในการเก็บเกี่ยวทั้งหมด (แรงงานในครัวเรือน, จ้าง โดยจ้างต้นละกี่บาท) โดยภาพรวมแล้วการปลูกอ้อยท่านมีปัญหาขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยวหรือไม่ (มี, ไม่มี)

ตอนที่ 2 ความเต็มใจยอมรับ สำหรับขั้นตอนการสอบถามความเต็มใจยอมรับจะมีการการเสนอส่วนต่างราคาอ้อยสดและอ้อยเผาเริ่มต้นที่ 150 บาทต่อตัน มีการสร้างสถานการณ์สมมุติและตั้งคำถามถามผู้ตอบแบบสอบถามว่าการเผาอ้อยก่อนตัดนั้นเป็นสาเหตุให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพของอ้อยเป็นอย่างมากคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทรายได้เล็งเห็นถึงปัญหาการตัดอ้อยไฟไหม้ จึงได้ออกมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรชาวไร่อ้อยที่ตัดอ้อยสด

เพื่อลดฝุ่น PM 2.5 ในอัตรา 120 บาทต่อตัน และมีการหักเงิน อ้อยเผาในอัตราตันละ 30 บาท (จึงเป็นตัวเลขเริ่มต้น 150 บาทต่อตัน) เพื่อที่จะนำมาเฉลี่ยจ่ายคืนให้แก่ชาวไร่อ้อยที่ส่ง อ้อยสดเข้าโรงงาน โดยทำให้เกิดส่วนต่างราคาอ้อยสดและ อ้อยเผา ถ้าส่วนต่างราคาระหว่างอ้อยสดและอ้อยเผา เป็น 150 บาทต่อตัน ท่านจะกลับไปเผาหรือไม่ ถ้าผู้ตอบ แบบสอบถามตอบว่า “เผา” แสดงว่าผู้ตอบปฏิเสธที่จะเพิ่ม ส่วนต่างราคาระหว่างอ้อยสดและอ้อยเผา เป็น 300 บาทต่อ ตัน หากผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า “ไม่เผา” แสดงว่าผู้ตอบ ยอมรับที่จะลดส่วนต่างราคาระหว่างอ้อยสดและอ้อยเผา เป็น 75 บาทต่อตัน รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 คำถามแบบปลายปิดเสนอราคาสองราคา (Closed-Ended Double Bounded)

สำหรับส่วนต่างราคาอ้อยสดและอ้อยเผาเริ่มต้นที่ 150 บาทต่อตัน นำมาจากมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรชาวไร่ อ้อยที่ตัดอ้อยสดเพื่อลดฝุ่น PM 2.5 ในอัตรา 120 บาทต่อตัน และมีการหักเงินอ้อยเผาในอัตราตันละ 30 บาท ทำให้เกิด ส่วนต่างราคาที่ 150 บาทต่อตัน และมีการสอบถามกลุ่ม ตัวอย่าง โดยมีการถามว่าส่วนต่างราคาระหว่างอ้อยสดและ อ้อยเผาเท่าไรที่เกษตรกรยอมรับ พบว่าส่วนใหญ่ยอมรับที่ ราคา 150 บาทต่อตัน ซึ่งนำมาสู่ค่าส่วนต่างราคาเริ่มต้นของ งานวิจัยนี้

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบคุณภาพ

ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้าง แบบสอบถาม โดยการศึกษาเอกสารตำรา วารสาร งานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ และนำไป ให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเศรษฐศาสตร์อีก 3 ท่านตรวจเพื่อหา ค่า IOC (Item-Objective Congruence Index) ก่อนนำเก็บ รวบรวมข้อมูลพบว่ามีค่า 0.92 ซึ่งเกินกว่า 0.5 ซึ่งถือว่า แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลกับ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) ซึ่งเป็นการแบ่งประชากรที่ศึกษาออกเป็นกลุ่ม โดยที่กลุ่มประชากรแต่ละกลุ่ม หมายถึง กลุ่มประชากร เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยของแต่ละหมู่บ้าน โดยทำการสุ่มตัวอย่าง แบบกลุ่ม จำนวน 219 ตัวอย่าง โดยบ้านปากปวน หมู่ 1 จำนวน 20 ตัวอย่าง บ้านบึงตาข่าย หมู่ 2 จำนวน 11 ตัวอย่าง บ้านโนนสว่าง หมู่ 3 จำนวน 15 ตัวอย่าง บ้านวังเค็ด หมู่ 4 จำนวน 12 ตัวอย่าง บ้านป่าเป้า หมู่ 5 จำนวน 20 ตัวอย่าง บ้านกกเกลือ หมู่ 6 จำนวน 16 ตัวอย่าง บ้านท่าทิศเหนือ หมู่ 7 จำนวน 22 ตัวอย่าง บ้านปากปวน หมู่ 8 จำนวน 24 ตัวอย่าง บ้านกุดใจ หมู่ 9 จำนวน 17 ตัวอย่าง บ้านปากปวน หมู่ 10 จำนวน 25 ตัวอย่าง บ้านปากปวน หมู่ 11 จำนวน 20 ตัวอย่าง และ บ้านป่าเป้า หมู่ 12 จำนวน 16 ตัวอย่าง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย โดยใช้กับตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวน สมาชิกในครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสิทธิภาพ เพาะปลูกอ้อย ขนาดพื้นที่เพาะปลูกอ้อย การมีโคเวตส่งอ้อย เข้าโรงงาน การขาดแคลนแรงงาน และมีการใช้วิธีการสมมุติ เหตุการณ์ประเมินค่า (Contingent Valuation Method: CVM) ใช้คำถามแบบปลายปิดเสนอราคาสองราคา (Closed-Ended Double Bounded) และอีกทั้งยังทำการวิเคราะห์ ความถดถอยโลจิสติกทวิ (Binary logistic regression)

$$E(\max WTP) = \frac{\alpha + \sum \beta_i x_i}{\beta_1}$$

$$Y = \beta_0 + \beta_1 \text{เพศ} + \beta_2 \text{อายุ} + \beta_3 \text{ระดับการศึกษา} + \beta_4 \text{จำนวนสมาชิกในครัวเรือน} + \beta_5 \text{รายได้} + \beta_6 \text{ประสิทธิภาพ} \\ \text{เพาะปลูก (ปี)} + \beta_7 \text{ขนาดพื้นที่ปลูกอ้อย} + \beta_8 \text{การมีโคเวตส่งอ้อยเข้า} \\ \text{โรงงาน} + \beta_9 \text{การขาดแคลนแรงงาน}$$

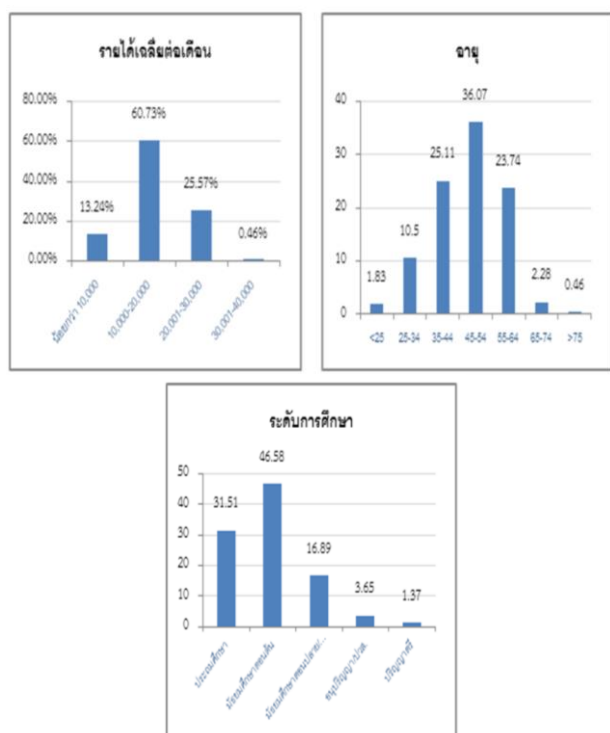
โดยกำหนดตัวแปรตาม คือ การยอมรับราคาเสนอ เริ่มต้น (Y) เมื่อกำหนด 1 คือ ตอบรับราคาที่เสนอ และ 0 คือ ไม่ตอบรับราคาที่เสนอ ตัวแปรต้น คือ เพศ (เพศชาย = 0 , เพศหญิง = 1) อายุ (ปี) ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกใน

ครัวเรือน (คน) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท) ประสบการณ์เพาะปลูกอ้อย (ปี) ขนาดพื้นที่ปลูกอ้อย (ไร่) การมีโควตาส่งอ้อยเข้าโรงงาน (ไม่มีโควตา = 0, มีโควตา = 1) การขาดแคลนแรงงาน (ไม่มีการขาดแคลนแรงงาน = 0, มีการขาดแคลนแรงงาน = 1)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

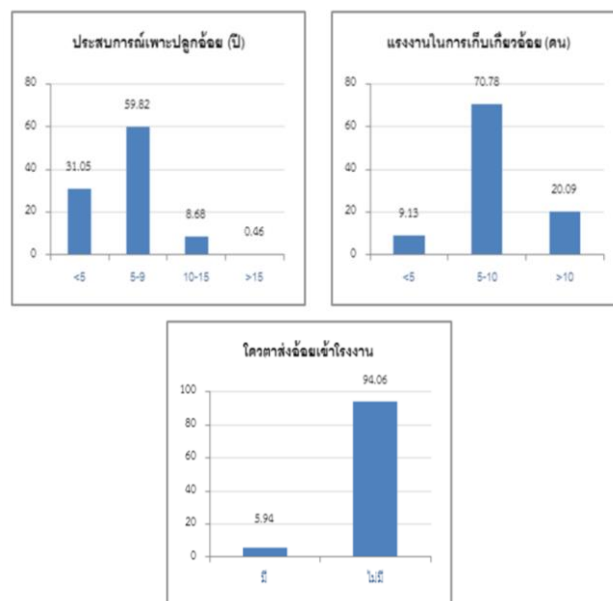
จากเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 219 ครัวเรือน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.60 มีอายุระหว่าง 45-54 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.07 ระดับการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 46.58 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 5 คน คิดเป็นร้อยละ 27.85 โดยรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของเกษตรกรมีรายได้อยู่ที่ 10,000 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 60.73 รายละเอียด ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ปลูกอ้อย

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างผู้ปลูกอ้อยส่วนใหญ่มีประสบการณ์เพาะปลูกอ้อย 5-9 ปี คิดเป็นร้อยละ 59.82 มีการใช้แรงงานในการเก็บเกี่ยวอ้อยทั้งหมด 5-10 คน คิดเป็นร้อยละ 70.78 ส่วนใหญ่ไม่มีโควตาอ้อยส่งเข้าโรงงาน คิดเป็น

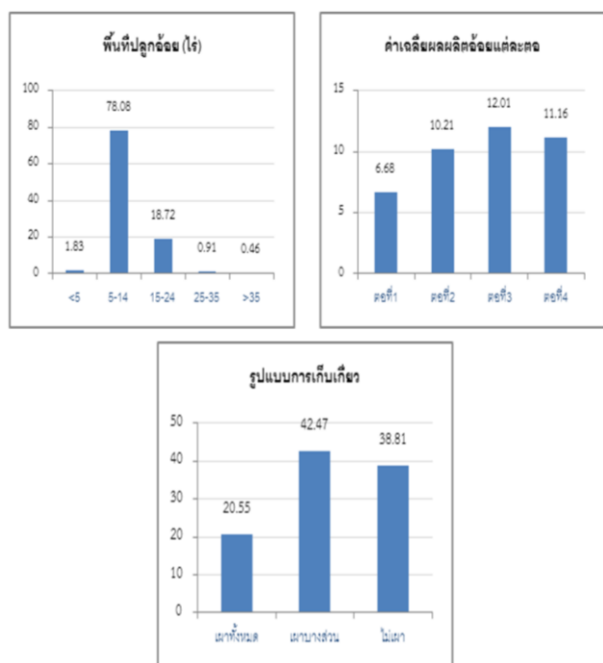
ร้อยละ 94.06 ซึ่งเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจะส่งอ้อยเข้าโรงงานผ่านลานรับซื้อโดยเกษตรกรรายใหญ่ที่มีโควตา ถ้าหากเกษตรกรนำอ้อยเข้ามาขายลานรับซื้อจะถูกหักค่าอ้อยเผาตันละ 30 บาท รายละเอียดดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การปลูกอ้อยของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างผู้ปลูกอ้อยส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกอ้อย 5-14 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 78.08 โดยเป็นเจ้าของที่ดินเอง คิดเป็นร้อยละ 90.41 ผลผลิตอ้อยโดยเฉลี่ยต่อไร่ มีผลผลิตเฉลี่ย 10.02 ตันต่อไร่ โดยผลผลิตต่อที่ 1 ไร่เฉลี่ย 6.68 ตัน ผลผลิตต่อที่ 2 ไร่เฉลี่ย 10.21 ตัน ผลผลิตต่อที่ 3 ไร่เฉลี่ย 12.01 ตัน และผลผลิตต่อที่ 4 ไร่เฉลี่ย 11.16 ตัน จะเห็นได้ว่าอ้อยจะให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ต่อที่ 2 และต่อที่ 3 และในต่อที่ 4 ผลผลิตลดลง โดยส่วนใหญ่เกษตรกรเลือกที่จะผลิตถึงต่อที่ 4 เท่านั้น รายละเอียดดังภาพที่ 4

สำหรับรูปแบบการเก็บเกี่ยวอ้อย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการเก็บเกี่ยวอ้อยโดยการเผาทั้งหมดและเผาบางส่วน การเผาบางส่วนมีการเผาและไม่เผาในแปลงอ้อยแปลงเดียวกันที่เก็บเกี่ยวพร้อมกัน คิดเป็นร้อยละ 63.02 เหตุผลหลักที่เกษตรกรกลุ่มนี้ได้แก่ ปัญหาเรื่องการขาดแคลนแรงงาน และเรื่องความสะดวกในการเก็บเกี่ยว ส่วนเกษตรกรที่มีการเก็บเกี่ยวอ้อยเลือกที่จะไม่เผา คิดเป็นร้อยละ 38.81 เนื่องจากมีส่วนต่างของราคาระหว่างอ้อยสดกับอ้อยเผา รายละเอียดดังภาพที่ 4 และ ภาพที่ 5

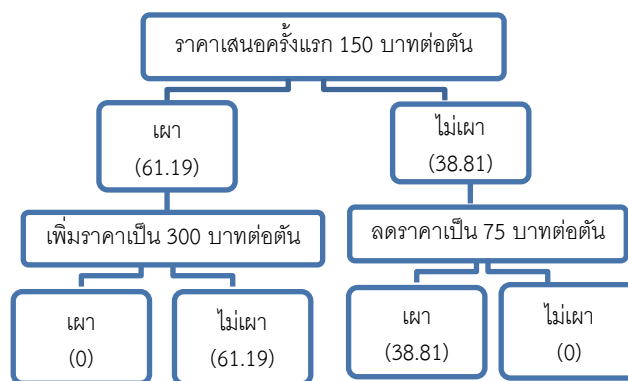

ภาพที่ 4 การเก็บเกี่ยวอ้อยของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

2. ผลการศึกษาประเมินมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

จากการวิเคราะห์ Binary Logistic Regression พบว่าระดับมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง

จังหวัดเลย โดยใช้คำถามปลายปิดเสนอราคาสองราคา (Closed-Ended Double Bounded) ในระดับราคาที่ให้เสนอครั้งแรกต่อจำนวนเงินเริ่มต้น คือ 150 บาทต่อตัน ในระดับความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาที่ 150 บาทต่อตัน มีผู้ตอบยอมรับ คิดเป็นร้อยละ 38.81 โดยมีการเพิ่มส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาเป็น 300 บาทต่อตัน มีผู้ตอบยอมรับ คิดเป็นร้อยละ 61.19 แต่เมื่อมีการลดส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผา เหลือ 75 บาทต่อตัน มีผู้ตอบยอมรับ คิดเป็นร้อยละ 0 รายละเอียดดังภาพที่ 5 โดยค่าเฉลี่ยความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เท่ากับ 241.78 บาทต่อตัน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ภาพที่ 5 ส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาที่เกษตรกรยอมรับ

ตารางที่ 1 ผลประมาณค่าการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกทวิ (Binary logistic regression) ที่สะท้อนให้เห็นถึงมูลค่าส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาที่เกษตรกรเต็มใจยอมรับและปัจจัยที่ส่งผลต่อมูลค่าส่วนต่าง

		B	S.E.	Wald	df	Sig	Exp(B)
Step 1 ^a	Constant	31.468	8309.497	0.000	1	0.997	4.639E+13
	เพศ	-0.623	0.130	0.181	1	0.510	0.537
	อายุ	-0.086	1.796	0.434	1	0.911	0.918
	ระดับการศึกษา	0.201	0.593	0.013	1	0.549	1.222
	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	0.355	2.059	0.360	1	0.687	1.427
	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	-0.830	0.431	0.163	1	0.197	0.436
	ประสบการณ์เพาะปลูกอ้อย	-0.557	1.721	1.666	1	0.008	0.573
	ขนาดพื้นที่ปลูกอ้อย	-4.542	8309.464	6.968	1	0.998	0.011
	การมีโควตาส่งอ้อยเข้าโรงงาน	17.833	1.627	0.000	1	0.107	55534008.73
	การขาดแคลนแรงงาน	2.622	8309.497	2.598	1	0.997	13.757
Mean		241.78					
-2 Log likelihood		19.001 ^a					
Cox & Snell R Square		0.713					
Nagelkerke R Square		0.968					

มูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เท่ากับ 241.78 บาทต่อตัน คำนวณค่าเฉลี่ยได้จากข้อมูลของผลรวมทั้งหมดหารด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่าง $(52,950/219 = 241.78)$

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

จากการวิเคราะห์ Binary Logistic Regression พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย รายละเอียดดังตารางที่ 1 ทั้งนี้ได้แยกพิจารณาออกเป็นปัจจัยต่างๆ ดังนี้

เพศ (Sex) มีค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ -0.623 ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชายมีความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคามากกว่าเพศหญิง

อายุ (Age) มีค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ -0.086 ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยมีความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมาก

ระดับการศึกษา (Edu) มีค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ 0.201 ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาที่สูงมีความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (Member) มีค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ 0.355 ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าจะมีแนวโน้มความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่า

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (Income) มีค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ -0.830 ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่สูงมีความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่ำ

ประสบการณ์เพาะปลูกอ้อย (Experience) มีค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ -0.557 ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์เพาะปลูกอ้อยมากมีความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์เพาะปลูกอ้อยน้อย

ขนาดพื้นที่ปลูกอ้อย (Area owner) มีค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ -4.542 ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดพื้นที่ปลูกอ้อยมากมีความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดพื้นที่ปลูกอ้อยน้อย

การมีโควตาอ้อยส่งเข้าโรงงาน (Quota) มีค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ 17.833 ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีโควตาอ้อยส่งเข้าโรงงานมีความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีโควตาอ้อยส่งเข้าโรงงาน

การขาดแคลนแรงงาน (Labor) มีค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ 2.622 ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยวอ้อยมีความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยวอ้อย

สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลที่มีต่อมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่าง มีเพียงประสบการณ์เพาะปลูกอ้อยเท่านั้นที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่าเมื่อมีการเพิ่มราคาส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาจาก 150 บาทต่อตัน เป็น 300 บาทต่อตัน เกษตรกรมีความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาที่ราคา 300 มากกว่า 150 เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ นันทิศา นุชวาท (2557) ในเรื่องของความเต็มใจยอมรับการชดเชยของเกษตรกรภายใต้โครงการจัดการด้านเกษตรและการใช้พื้นที่เกษตรเป็นพื้นที่รับน้ำนองในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง โดยมีการเพิ่มจำนวนเงินชดเชยจาก 3,000 บาท/ไร่/ครั้ง เป็น 5,000 บาท/ไร่/ครั้ง พบว่าเกษตรกรมีการยอมรับเงินชดเชย 5,000 มากกว่า 3,000 และจาก

ผลการศึกษาของศุภกร โพธิ์เฒ และสันติ แสงเลิศไสว (2559) พบว่าเมื่อเปรียบเทียบส่วนต่างราคาที่ดินครั้งที่แรกจาก 150 บาทต่อตัน เพิ่มขึ้นเป็น 250 บาทต่อตัน เกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ยอมรับส่วนต่างราคาที่ 250 มากกว่า สอดคล้องกับมาตรการ ของคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทรายที่มีการออกมาตรการ ช่วยเหลือเกษตรกรชาวไร่อ้อยที่ตัดอ้อยสดเพื่อลดฝุ่น PM 2.5 ในอัตรา 120 บาทต่อตัน และมีการหักเงินอ้อยเผาในอัตรา ตันละ 30 บาท เพื่อที่จะนำมาเฉลี่ยจ่ายคืนให้แก่เกษตรกร ชาวไร่อ้อยที่ส่งอ้อยสดเข้าโรงงานทำให้เกิดส่วนต่างราคาอ้อย สดและอ้อยเผาที่ 150 บาทต่อตัน แสดงให้เห็นว่าเมื่อส่วนต่าง ราคาอ้อยสดและอ้อยเผาโดยที่ราคาอ้อยสดสูงกว่าอ้อยเผา เกษตรกรที่ตัดอ้อยเผาก็ยังสามารถเปลี่ยนมาตัดอ้อยสดได้ เช่นกัน (สำนักบริการอ้อยและน้ำตาลทราย, 2564) ปัจจัยที่มี ผลต่อมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคารับซื้ออ้อยสด และอ้อยเผาของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคามีความสัมพันธ์ ในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความ เชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้แก่ ประสิทธิภาพเพาะปลูกอ้อย โดย เกษตรกรที่มีประสิทธิภาพเพาะปลูกอ้อยที่มากจะมีความเต็มใจ ยอมรับส่วนต่างราคาน้อยกว่าเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพ เพาะปลูกอ้อยน้อย ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ ศุภกร โพธิ์เฒ และ สันติ แสงเลิศไสว (2559) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มี ประสิทธิภาพเพาะปลูกอ้อยมากจะมีความเต็มใจยอมรับส่วน ต่างราคารับซื้ออ้อยสดและอ้อยเผามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มี ประสิทธิภาพเพาะปลูกอ้อยน้อย เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่มีประสิทธิภาพเพาะปลูกอ้อยมาก เป็น คนที่มีอายุมาก และระดับการศึกษาที่ต่ำ อาจทำให้โอกาสที่ จะยอมรับส่วนต่างราคาน้อยกว่าเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพ เพาะปลูกอ้อยน้อย ขณะที่ตัวแปรเพศ (Sex) อายุ (Age) ระดับการศึกษา (Edu) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (Member) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (Income) ขนาดพื้นที่ปลูกอ้อย (Area owner) การมีโควตาอ้อยส่งเข้าโรงงาน (Quota) และการขาด แคลนแรงงาน (Labor) ไม่มีอิทธิพลต่อมูลค่าความเต็มใจ ยอมรับส่วนต่างราคารับซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ

สรุปผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ ระหว่าง 45-54 ปี มีประสบการณ์เพาะปลูกอ้อย 5-9 ปี มีพื้นที่ ปลูกอ้อย 5-14 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นที่ดินของตนเอง สำหรับ รูปแบบการเก็บเกี่ยวอ้อยโดยเกษตรกรจะเผาทั้งหมดและ เผาบางส่วน เนื่องจากการขาดแคลนแรงงานและความสะดวก ในการเก็บเกี่ยว ส่วนใหญ่ไม่มีโควตาจะส่งอ้อยเข้าโรงงาน ผ่านลานรับซื้อโดยเกษตรกรรายใหญ่ที่มีโควตาเท่านั้น โดย ค่าเฉลี่ยความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคารับซื้ออ้อยสดและ อ้อยเผาของเกษตรกรตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เท่ากับ 241.78 บาทต่อตัน ซึ่งสูงกว่าราคาส่วนต่างในปัจจุบันที่ 150 บาทต่อตัน ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อมูลค่าความเต็มใจยอมรับ ส่วนต่างราคา ได้แก่ ประสิทธิภาพเพาะปลูกอ้อย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หากต้องการลดจำนวนการเผาอ้อยในพื้นที่ ตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ควรกำหนด ส่วนต่างราคาระหว่างอ้อยสดและอ้อยเผาเท่ากับ 241.78 บาทต่อตัน เนื่องจากมีการตั้งคำถามถึงความเต็มใจ ยอมรับส่วนต่างโดยการสร้างสถานการณ์สมมุติ ผลการศึกษา ในงานวิจัยพบว่าราคาส่วนต่างอ้อยสดและอ้อยเผาในปัจจุบัน เท่ากับ 150 บาทต่อตัน เมื่อส่วนต่างราคาเพิ่มขึ้นเป็น 241.78 บาทต่อตัน เป็นส่วนต่างราคาที่สามารถจูงใจให้เกษตรกร ไม่กลับไปเผาอ้อยอีก

2. ผลวิจัยนี้พบว่าประสิทธิภาพเพาะปลูกอ้อยเป็น ปัจจัยที่มีผลที่มีต่อมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคา รับซื้ออ้อยสดและอ้อยเผา ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทาง ปฏิบัติเป็นแนวทาง หรือกำหนดนโยบายในการแก้ปัญหาเรื่อง การตัดอ้อยเผาต่อไปในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาการประเมินมูลค่าความเต็มใจ ยอมรับส่วนต่างราคารับซื้ออ้อยสดและอ้อยเผาในครั้งต่อไป ควรมีการเพิ่มการศึกษาประชากรกลุ่มอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบ ค่าส่วนต่างของราคารับซื้ออ้อยสดและอ้อยเผา

2. ในการศึกษาการประเมินมูลค่าความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้อซื้อและยอมในในพื้นที่อื่นๆ ควรมีการเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้นเพื่อที่จะได้ค่าความเต็มใจยอมรับที่มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563, 16 พฤศจิกายน). ระบบแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุกออนไลน์. สืบค้นจาก <https://agri-map-online.moac.go.th/>

กองจัดการพัฒนาคุณภาพอากาศและเสียง กรมควบคุมมลพิษ. (2564, 17 กุมภาพันธ์). รายงานสถานการณ์และคุณภาพอากาศประเทศไทย. สืบค้นจาก <http://air4thai.pcd.go.th/webV2/download.php?grpIndex=0>

ฐานข้อมูลทะเบียนเกษตร. (2563, 26 ตุลาคม). Fast BI (Farmer Analytic System of Thailand). สืบค้นจาก http://www.aiu.doae.go.th/bi_report/bi_report1/#tabs4

นภสม สีนเพิ่มสุขสกุล. (2562). มูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อการลดมลพิษทางอากาศจากการเผาอ้อยก่อนการเก็บเกี่ยวของครัวเรือนในเขตจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดกาญจนบุรี. ใน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 57: สาขาศึกษาศาสตร์, สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ, สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (น. 149-158). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

นันทิสาน นุชสวาท. (2557). ความเต็มใจยอมรับการชดเชยของเกษตรกรภายใต้โครงการจัดการด้านการเกษตรและการใช้พื้นที่เกษตรเป็นพื้นที่รับน้ำนอง ในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ศุภกร โพธิ์เอม, และ สันติ แสงเลิศไสว. (2559). ความเต็มใจยอมรับส่วนต่างราคาซื้อซื้อของเกษตรกรในจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, 7(13), 20-37.

สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย กระทรวงอุตสาหกรรม. (2561, 12 ธันวาคม). รายงานการผลิตอ้อยของประเทศไทย ประจำปีการผลิต 2560/2561. สืบค้นจาก <http://www.ocsb.go.th/th/cms/detail.php?ID=923&SystemModuleKey=journal>

สำนักบริการอ้อยและน้ำตาลทราย. (2564, 11 พฤษภาคม). โครงการช่วยเหลือเกษตรกรชาวไร่อ้อยตัดอ้อยสดเพื่อลดฝุ่น PM2.5 ฤดูการผลิตปี 2563/2564. สืบค้นจาก <http://www.sugarzone.in.th/>

อายุส ใหญ่เย็น, นิศาชล ลิรัตนกร และ ชนิตา พันธุ์มณ. (2554). รายงานผลการวิจัยเรื่อง ศักยภาพด้านการตลาดและความเต็มใจจ่ายสินค้าเนื้อสุกรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ของผู้มีรายได้น้อย:**กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์****Factors Affecting Poverty and Inequality of Low Income Earners:****Case Study in Mueang District Phetchabun**พิมพ์พร เกษดี¹Pimporn Kesdee¹Corresponding Author's Email: pimpornkes@pcru.ac.th¹

(Received: April 16, 2021; Revised: August 14, 2021; Accepted: March 29, 2022)

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของผู้มีรายได้น้อย กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีรายได้น้อย กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ให้พ้นกับดักความยากจน ประชากร คือ กลุ่มผู้มีรายได้น้อยในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ในปีงบประมาณ 2561 จำนวน 54,366 ราย โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้น ขนาดตัวอย่างของการศึกษานี้ เท่ากับ 400 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 255 คน และ เพศชาย จำนวน 145 คน ส่วนใหญ่อายุ 46-59 ปี จำนวน 141 คน รองลงมา อายุ 26-35 ปี จำนวน 104 คน และน้อยที่สุด อายุ ไม่เกิน 25 ปี จำนวน 35 คน ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า จำนวน 202 คน และรองลงมาได้แก่ ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 105 คน ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 5,000 - 10,000 บาท จำนวน 241 คน และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 159 คน ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว ระหว่าง 4 - 6 คน จำนวน 243 คน และ ระหว่าง 2 - 3 คน จำนวน 157 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้มีค่าใช้จ่ายหลักในครอบครัว จำนวน 213 คน และไม่ใช่ผู้มีค่าใช้จ่ายหลักในครอบครัว จำนวน 187 คน และมีระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.62) ส่วนที่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และระดับรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาให้ครอบคลุมทุกอำเภอของจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติม โดยการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และควรทบทวนวรรณกรรมเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการศึกษา เช่น การได้รับความสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำนโยบายมาปฏิบัติเพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชาชน

คำสำคัญ: ความยากจน ความเหลื่อมล้ำ ผู้มีรายได้น้อย**Abstract**

This research aimed to study the factors affecting poverty and income inequality of low-income earners case study in Muang District, Phetchabun Province in order to figure out to develop and promote low-income earners case study in Muang District, Phetchabun Province out of poverty trap. The population was a group of low-income earners in Muang District, Phetchabun Province in fiscal year 2018, total 54,366 people using Yamane's sample selection method at 95% confidence level. Therefore, the sample size of this study was 400. The research tool used to collect data was a questionnaire, which consisted of two parts: Part I, the personal characteristics of the respondents, and Part 2, Factors

¹ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์¹ Lecturer, Economics Program, Faculty of Management Science, Phetchabun Rajabhat University

affecting poverty and income inequality. The sample was 400 people who were 255 females and 145 males; mostly aged 46-59 years for 141 people, followed by 26-35 years old for 104 people, and the lowest 35 people, under 25 years old. It was found that 202 people had primary education level or lower, and the following had Bachelor's degree or equivalent, 105 people. Most of them had an average monthly income between 5,000 - 10,000 baht for 241 people and an average monthly income between 10,001 - 15,000 baht for 159 people. There were 243 people whose family members were between 4 - 6 people and 157 people were between 2 - 3 people. Most of them were the main expenditures in the family for 213 people and not the main expenditures in the family for 187 people. Overall level of factors affecting poverty and income inequality was at a high level ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.62). As for the analysis of the relationship between personal data factors, it was found that gender, age, occupation, education level and the income level of the respondents affected on poverty and income inequality at a significance level of .05. Suggestions for further research, there should be a study covering every district of Phetchabun province to collect more insights by conducting a qualitative research and should review the literature to increase the variables involved in the study, such as obtaining support from government officials, implementing policies to reduce the income inequality gap of the people.

Keywords: poverty, inequality, low-income earner

ความเป็นมาของปัญหา

ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจนของในสังคมไทย สถานการณ์ความยากในสังคมไทยถือเป็นปัญหาที่ทุกรัฐบาลต่างให้ความสำคัญในการแก้ไขเยียวยา ซึ่งแม้ว่าสถานการณ์ความยากจนของไทยจะลดลงทุก ๆ ปี ตามรายงานสรุปสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยปี 2559 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งจัดทำโดยสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม เป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี 2553 เพื่อชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่เป็นสถานการณ์ล่าสุด รวมทั้งการวิเคราะห์ลักษณะของปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย ซึ่งรายงานปี 2559 ระบุว่า ในรอบเกือบ 3 ทศวรรษที่ผ่านมาสถานการณ์ความยากจนในภาพรวมของประเทศดีขึ้นมากโดยสัดส่วนความยากจนลดลงจาก 65.17 ในปี 2531 เหลือร้อยละ 8.60 คิดเป็นจำนวนคนจนประมาณ 5.81 ล้านคน ในปี 2559 และมี คนเกือบจน (Near poor) จำนวน 5.79 ล้านคน เมื่อรวม คนจนกับคนเกือบจนพบว่า มีจำนวน 11.6 ล้านคน หรือ ร้อยละ 17.20 ของประชากรทั้งหมด และเมื่อพิจารณาช่องว่างความยากจน (Poverty gap) และความรุนแรงของปัญหาความยากจนพบว่า มีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 7.80 ในปี 2545 เหลือ

ร้อยละ 1.42 ในปี 2559 แต่ก็เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.14 ในปี 2558 ส่วนความรุนแรงของปัญหาความยากจนที่เป็นความยากจนลดลงจากร้อยละ 2.69 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 0.38 ในปี 2559 แต่ก็เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.30 ในปี 2558 อย่างไรก็ตาม ปัญหาความยากจนหรือความยากจนเรื้อรัง (Chronic poverty) แนวโน้มลดลงโดยสะท้อนจากสัดส่วนคนจนมาก โดยมีแนวโน้มลดลงจาก 17.98 ของประชากรทั้งประเทศในปี 2545 เหลือร้อยละ 2.88 ในปี 2559 โดยเพิ่มจากร้อยละ 2.24 ในปี 2558 ทางสภาพพัฒนายังคงเห็นว่ามี ความจำเป็นต้องดำเนินการแก้ปัญหาในเรื่องการเข้าถึงบริการภาครัฐในกลุ่มเป้าหมายคนยากจนเรื้อรัง เพราะยังเป็นกลุ่มที่มีโอกาสหลุดจากภาวะความยากจนได้ยากมาก ซึ่งควรต้องมีการค้นเป้าหมาย และการจัดสวัสดิการทางสังคมอย่างเจาะจง (Targeting) ให้กับกลุ่มนี้เพื่อให้ความยากจนหมดไปในอนาคต ด้วยเหตุนี้เอง ปัญหาความยากจนจึงยังคงปรากฏเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยอยู่ และยังเป็นสิ่งที่ต้องหาทางเยียวยาแก้ไขผ่านนโยบายและมาตรการต่างๆ ของรัฐ ในการปรับปรุงระบบสวัสดิการและบริการขั้นพื้นฐานให้สามารถครอบคลุมและมีคุณภาพเพียงพอและความต้องการของคนในสังคม และต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนในสังคมสามารถเข้าถึงอย่างเท่าเทียมและใช้ได้อย่างเป็นธรรม เพื่อพยายามลดช่องว่างของความยากจนให้เกิดการกระจายรายได้ที่เท่าเทียม

กันให้มากขึ้น ซึ่งนโยบายของภาครัฐที่ผ่านมาเน้นนโยบายเรื่องการแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งได้ผลในบางระดับแต่ยังไม่ได้ลดความเหลื่อมล้ำอย่างแท้จริง เพราะคนจนแม้จะมีสภาพที่ดีขึ้นแต่ก็ยังไม่เกิดการลดช่องว่างของรายได้สูงสุดกับรายได้ที่ต่ำที่สุดได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง นโยบายและการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำในสังคม นโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ภายใต้แผนพัฒนาฉบับที่ 12 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยมีเป้าหมายที่สำคัญในช่วง 5 ปี คือความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง เศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง ประชาชนทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร การประกอบอาชีพ และบริการทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม กลุ่มที่มีรายได้ต่ำที่สุดร้อยละ 40 มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 15 ต่อปี ทั้งนี้ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำมีจุดเน้นและประเด็นการพัฒนาหลัก ดังนี้ 1) การสร้างโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด โดยจัดบริการของรัฐที่มีคุณภาพทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข ให้กับผู้ด้อยโอกาสและผู้ที่ยากจนในพื้นที่ห่างไกล การจัดสรรที่ดินอย่างมีเงื่อนไขให้กับกลุ่มคนจนในภาคเกษตรที่ไร้ที่ดินทำกิน การพัฒนาทักษะของกลุ่มเป้าหมายให้สามารถประกอบอาชีพและมีรายได้ 2) สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการสนับสนุนในการสร้างอาชีพ รายได้ และให้ความช่วยเหลือที่เชื่อมโยงการเพิ่มผลิตภาพสำหรับประชากรกลุ่มร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด ผู้ด้อยโอกาส สตรีและผู้สูงอายุ 3) การกระจายการจัดบริการภาครัฐให้มีความครอบคลุมและทั่วถึงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ในด้านการศึกษา สาธารณสุข โครงสร้างพื้นฐาน และการจัดสวัสดิการ 4) การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคม ในการสนับสนุนการพัฒนาและพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับภาคความเหลื่อมล้ำด้านรายได้หรือการกระจายรายได้ เป็นการประเมินสถานการณ์โดยใช้ ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient) ของรายได้ ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอ

ภาคของรายได้เป็นเครื่องมือในการวัดความไม่เท่าเทียมในรูปของสัดส่วน (Gini ratio) ซึ่งค่าอยู่ระหว่าง 0 กับ 1 ยิ่งเข้าใกล้ 1 มากเท่าไร แสดงว่าความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ยิ่งมีมากขึ้น โดยการคำนวณจากการใช้ค่าพื้นที่ระหว่าง Lorenz curve ของการกระจายรายได้กับเส้นการกระจายรายได้สมบูรณ์เป็นตัวตั้ง และค่าพื้นที่ใต้เส้นการกระจายรายได้สมบูรณ์ทั้งหมดเป็นตัวหาร ดังนั้น ถ้าใช้ค่าสัมประสิทธิ์ Gini เพื่อสะท้อนความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับเท่าๆ กัน คือระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูง โดยระดับต่ำมีค่าสัมประสิทธิ์ Gini น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.33 ระดับปานกลางมีค่าสัมประสิทธิ์ Gini ระหว่าง 0.33-0.67 และระดับสูงมีค่าสัมประสิทธิ์ Gini มากกว่าหรือเท่ากับ 0.67 พบว่า ในภาพรวมของประเทศไทยความเหลื่อมล้ำด้านรายได้อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าสัมประสิทธิ์ Gini เท่ากับ 0.45 ในปี 2558 โดยประชากรมีรายได้เฉลี่ย 9,409 บาทต่อเดือน และในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในภาพรวมของประเทศมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง (ปี 2554 ค่าสัมประสิทธิ์ Gini เท่ากับ 0.48 และปี 2556 ค่าสัมประสิทธิ์ Gini เท่ากับ 0.47) (สำนักงานฐานข้อมูลและตัวชี้วัดทางสังคม, 2561)

โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ทำให้คนที่มีทรัพยากรในการผลิตที่ไม่เท่าเทียมกันแต่ต้นจะสร้างความไม่เท่าเทียมกันต่อไปได้ ดังนั้นการพัฒนาประเทศของภาครัฐบาลต้องออกแบบนโยบายสาธารณะด้านความเท่าเทียมกัน (Equity) หากการพัฒนาทำให้ความไม่เท่าเทียมกันของสังคมมากขึ้น สังคมจะมีความขัดแย้งสูง การพัฒนาไม่ยั่งยืน ความเท่าเทียมกันทางรายได้ซึ่งวัดได้ง่ายและชัดเจน จึงมักเป็นตัวหลักในการชี้วัดความเท่าเทียมกัน เมื่อเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทุกคนควรมีโอกาสที่จะมีรายได้เพิ่มขึ้นใกล้เคียงกัน ไม่ใช่กระจุกตัวที่คนบางกลุ่ม เพราะการที่คนเรามีรายได้เท่าเทียมกันนั้น จะทำให้คนเรามีความสุขได้ ไม่ทำให้คนบางกลุ่มรู้สึกต่ำต้อยในสังคม ความเท่าเทียมกันด้านรายได้ ไม่ได้หมายความว่า ทุกคนจะต้องมีรายได้ที่เท่ากัน แต่หมายถึงเมื่อเศรษฐกิจขยายตัวไม่ทำให้ความเท่าเทียมกันสูงขึ้น ความเท่าเทียมกันยังครอบคลุมถึงด้านโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยในสังคมหนึ่งแม้ว่าคนเราจะมีรายได้ไม่เท่ากัน แต่หากคนเรายังมีโอกาสในการพัฒนาตัวเองให้รายได้สูงขึ้นได้ มีฐานะทางสังคมดีขึ้นได้ โดยทุกคนมีความ

เท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพตนเองให้เท่าคนอื่น ๆ ในสังคมได้ ผู้ที่มีฐานะไม่ดีในปัจจุบันก็มีความหวังที่จะพัฒนาตัวเองให้มีฐานะดีขึ้นเท่าเทียมกับคนอื่นได้ ซึ่งจะทำให้คนเรามีความพอใจในสถานการณ์ แม้ว่าความไม่เท่าเทียมของรายได้ อาจจะมิอยู่ในทางกลับกัน หากความไม่เท่าเทียมกันมีไม่มาก แต่โอกาส การพัฒนาของคนในสังคมไม่เท่ากัน คนจะรู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคมมิใช่ การกระจายรายได้ต่อไป น่าจะแย่ง ความอดอันดันใจ ความขัดแย้งในสังคมที่สูงขึ้นได้ โอกาสทางสังคมที่จะทำให้นักมีรายได้น้อยสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้หรือไม่ มีอิทธิพลจากโอกาสในการศึกษา ขนชั้นวรรณะ ค่านิยมในสังคม กฎหมาย เชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ ซึ่งสังคมต้องจัดอุปสรรคขัดขวางการเลื่อนฐานะของคนที่มีรายได้น้อยในสังคม (ณัฐพงศ์ ทองภักดี, 2558)

การศึกษาภาวะการทำงานของประชากรเพชรบูรณ์ ไตรมาสที่ 1 ปี 2562 ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานมีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาอยู่ร้อยละ 30.20 ซึ่งอยู่ในอัตราส่วนที่สูงที่สุด ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ของผู้มีรายได้น้อย กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ จะสามารถเข้าใจถึงสาเหตุและปัจจัยของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เพื่อจะได้มีแนวทางแก้ไขปัญหาคือความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประชาชนพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์ และหน่วยงานของภาครัฐในพื้นที่สามารถออกนโยบายในการพัฒนาและช่วยเหลือกลุ่มผู้มีรายได้น้อย อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้สามารถหลุดพ้นจากกับดักความยากจน และสามารถพัฒนาจนเป็นผู้มีรายได้ปานกลางเพื่อส่งผลให้ใช้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กินดี อยู่ดี อย่างมั่นคงและยั่งยืน (สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบูรณ์, 2562)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของผู้มีรายได้น้อย กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีรายได้น้อย กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ให้พ้นกับดักความยากจน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้มีรายได้น้อยในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ในปีงบประมาณ 2561 รวมทั้งสิ้น 54,366 ราย (กัญจน์อมลศรีพิมพ์, 2562) คำนวณตามสูตรของ Taro Yamane (1973) ได้จำนวนตัวอย่าง 400 คน

3. แนวคิดและทฤษฎีความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ (ณัฐพงศ์ ทองภักดี, 2558)

สาเหตุจากโครงสร้างเศรษฐกิจ

สาเหตุทางด้านสังคมและการเมือง

สาเหตุทางด้านปัจจัยภายนอกประเทศ

นโยบายทางนโยบาย มาตรการทางการคลัง

มาตรการการค้าและการลงทุนกับต่างประเทศ

การเพิ่มความสามารถของบุคคล

การพัฒนาระบบตลาดและเศรษฐกิจมหภาค

การใช้จ่ายของรัฐบาลเพื่อการกระจายรายได้

การจัดสรรสินค้าสาธารณะ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวนสมาชิกในครอบครัว ผู้มีค่าใช้จ่ายหลักในครอบครัว ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยทางการเมือง และปัจจัยทางด้านสาธารณสุข

สำหรับการแปลความหมายแบบ Likert scale โดยระดับการวัดข้อมูลประเภทอันดับกลาง (Interval scale) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ค่าของคะแนนเฉลี่ย ซึ่งจะมีค่าระหว่าง 1 - 5 คะแนน โดยจะแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้คือ

4.21 – 5.00	มีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
3.41 – 4.20	มีความเห็นอยู่ในระดับมาก
2.61 – 3.40	มีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
1.81 – 2.60	มีความเห็นอยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.80	มีความเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บจากการสำรวจข้อมูลของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ การสุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญพบหรือไม่เฉพาะเจาะจง ทั้งหมด 17 ตำบล ของเขตอำเภอเมืองเพชรบูรณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ในการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาสถิติอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2552)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ของผู้มีรายได้น้อย กรณีศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์ จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน ร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	145	36.30
หญิง	255	63.70
รวม	400	100.00
อายุ		
ไม่เกิน 25 ปี	35	8.80
26-35 ปี	104	26.00
36-46 ปี	58	14.50
46-59 ปี	141	35.30
60 ปีขึ้นไป	62	15.50
รวม	400	100.00
อาชีพ		
รับจ้างทั่วไป / ผู้ใช้แรงงาน	129	32.30
ประกอบธุรกิจส่วนตัว / อาชีพอิสระ	63	15.80
ทำเกษตร / ประมง	115	28.70
พนักงานบริษัทเอกชน	79	19.80
อื่นๆ	14	3.50
รวม	400	100.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพ		
โสด	119	29.8
สมรส	264	66.0
หย่าร้าง	17	4.3
รวม	400	100
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	202	50.50
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	93	23.30
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	105	26.30
รวม	400	100.00
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
5,000 - 10,000 บาท	241	60.30
10,001 - 15,000 บาท	159	39.80
15,000 บาทขึ้นไป	0	0.00
รวม	400	100.00
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
2 - 3 คน	157	39.30
4 - 6 คน	243	60.80
6 คนขึ้นไป	0	0.00
รวม	400	100.00
ผู้มีค่าใช้จ่ายหลักในครอบครัว		
ใช่	213	53.30
ไม่ใช่	187	46.80
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 1 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 63.70 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 36.30 อายุระหว่าง 46-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.30 รองลงมา อายุ 26-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.00 และน้อยที่สุดอายุ ไม่เกิน 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.80 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/ผู้ใช้แรงงาน คิดเป็นร้อยละ 32.30 รองลงมาได้แก่อาชีพทำเกษตร/ประมง คิดเป็นร้อยละ 28.70 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 66.00 และ รองลงมา ได้แก่ สถานะโสด คิดเป็นร้อยละ 29.80 มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 50.50 และรองลงมาได้แก่ ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 26.30 มีรายได้เฉลี่ย

ต่อเดือนระหว่าง 5,000 - 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 60.30 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 10,001 - 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 39.80 และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว ระหว่าง 4 - 6 คน คิดเป็นร้อยละ 60.80 และ ระหว่าง 2 - 3 คน คิดเป็นร้อยละ 39.30 ส่วนใหญ่เป็นผู้มีค่าใช้จ่ายหลักในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 53.30 และไม่ใช่มูลค่าใช้จ่ายหลักในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 46.80

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ			
1. ท่านคิดเห็นวาระบบกลไกตลาดหรือกลไกทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเอื้อต่อผู้ที่มีความมั่งคั่ง	3.82	0.62	มาก
2. ท่านมีภาระหนี้สินในระบบ	2.89	0.93	ปานกลาง
3. ท่านมีภาระหนี้สินนอกระบบ	2.31	0.51	น้อย
4. ท่านสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพในการเป็นผู้ประกอบการรายย่อย (การขอสินเชื่อจากธนาคาร)	3.58	0.74	มาก
5. ท่านคิดค่าครองชีพในปัจจุบันมีผลต่อการดำรงชีวิต	4.00	0.73	มาก
6. ท่านมีรายจ่ายมากกว่ารายได้	4.17	0.75	มาก
7. ท่านต้องสงเคราะห์บุตร หรือเลี้ยงดูบุตร ได้แก่ ค่าศึกษาเล่าเรียนทุนการศึกษานูต	3.77	0.66	มาก
8. ท่านมีครอบครัวขนาดใหญ่	3.60	0.59	มาก
9. ท่านขาดทักษะในการประกอบอาชีพ	3.94	0.58	มาก
10. ท่านต้องดูแลผู้สูงอายุ	3.77	0.57	มาก
11. ท่านคิดว่ายานพาหนะ (รถจักรยานยนต์/รถยนต์) มีผลต่อรายได้ของท่าน	3.85	0.65	มาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ปัจจัยทางด้านการเมือง			
12. ระบบการเมืองการบริหารประเทศมีผลต่อการดำเนินชีวิตของท่าน	4.07	0.53	มาก
13. นโยบายของรัฐบาล เช่น การเก็บภาษีมีผลต่อการดำเนินชีวิตของท่าน เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่มในสินค้าอุปโภคบริโภค	4.08	0.52	มาก
14. ความเหลื่อมล้ำของอำนาจในการต่อรองทางการเมือง	4.03	0.55	มาก
15. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองกำหนดนโยบายของภาครัฐ	4.03	0.52	มาก
16. ท่านขึ้นชอบนโยบายประชานิยมของทางรัฐบาลทุกๆ สมัย	4.06	0.51	มาก
ปัจจัยด้านสาธารณสุข			
17. ท่านคิดว่ารายจ่ายค่ารักษาพยาบาลมีผลต่อรายได้ของท่าน	3.90	0.60	มาก
18. ท่านรู้สึกว่ามีผลต่อรายได้ในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข	3.95	0.60	มาก
เฉลี่ยรวม	3.76	0.62	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.62)

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยข้อมูลส่วนบุคคลกับความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ของผู้มีรายได้น้อย

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้

ตัวแปร	b	SE _b	Beta	t	Sig.
(Constant)	4.30	.03		129.94	.00
เพศ	-.32	.02	-.64	-16.48	.00
R = .64; R ² = .40; F = 271.49; Sig. = .00					

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่า Sig. ของสถิติทดสอบ $F = .00$ แสดงให้เห็นว่า เพศมีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้

ตัวแปร	b	SE _b	Beta	t	Sig.
(Constant)	4.16	.03		154.45	.00
อายุ	-.12	.01	-.60	-15.12	.02
R = .60; R ² = 0.36; F = 228.74; Sig. = .02					

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่า Sig. ของสถิติทดสอบ $F = .02$ แสดงให้เห็นว่า อายุมีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพ มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้

ตัวแปร	b	SE _b	Beta	t	Sig.
(Constant)	4.02	.02		172.48	.00
อาชีพ	-.10	.01	-.51	-11.90	.00
R = .51; R ² = .26; F = 141.71; Sig. = .00					

จากตารางที่ 5 พบว่าค่า Sig. ของสถิติทดสอบ $F = .00$ แสดงให้เห็นว่า อาชีพมีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพ มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้

ตัวแปร	b	SE _b	Beta	t	Sig.
(Constant)	4.12	.04		108.37	.00
สถานภาพ	-.20	.02	-.43	-9.39	.17
R = .43; R ² = .18; F = 88.25; Sig. = .17					

จากตารางที่ 6 พบว่าค่า Sig. ของสถิติทดสอบ $F = .17$ แสดงให้เห็นว่า สถานภาพไม่มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษามีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้

ตัวแปร	b	SE _b	Beta	t	Sig.
(Constant)	4.02	.03		163.11	.00
การศึกษา	-.14	.01	-.48	-10.78	.03
R = .48; R ² = .22; F = 116.16; Sig. = .03					

จากตารางที่ 7 พบว่าค่า Sig. ของสถิติทดสอบ $F = .03$ แสดงให้เห็นว่า การศึกษามีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้

ตัวแปร	b	SE _b	Beta	t	Sig.
(Constant)	4.09	.03		125.51	.00
รายได้	-.22	.02	-.45	-10.18	.03
R = .45; R ² = .20; F = 103.56; Sig. = .03					

จากตารางที่ 8 พบว่าค่า Sig. ของสถิติทดสอบ $F = .03$ แสดงให้เห็นว่า รายได้มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครอบครัว มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้

ตัวแปร	b	SE _b	Beta	t	Sig.
(Constant)	4.31	.03		139.76	.00
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	-.33	.02	-.67	-18.06	.12
R = .671 ; R ² = .449 ; F = 326.105 ; Sig. = .118					

จากตารางที่ 9 พบว่าค่า Sig. ของสถิติทดสอบ $F = .12$ แสดงให้เห็นว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 10 การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระแต่ละตัว

ตัวแปรอิสระ (ตัวแปรพยากรณ์)	b	SE _b	Beta	t	Sig.
(Constant)	4.40	.04		102.85	.00
เพศ	-.04	.05	-.08	-.75	.45
อายุ	-.12	.02	-.64	-5.62	.00
อาชีพ	.11	.03	.59	3.64	.00
สถานภาพ	.08	.03	.20	2.50	.01
การศึกษา	-.04	.03	-.17	-1.42	.16
รายได้	-.05	.03	-.11	-1.66	.10
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	-.23	.05	-.51	-4.87	.00
R = .75; R ² = .55; F = 70.74; Sig = .00					

จากตารางที่ 10 ค่า Adjusted R Square = .55 หรือ 55.00% แสดงว่า ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ที่ต่างกัน เนื่องจากปัจจัยด้าน เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ และจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกัน 55.00%

ค่า R = .76 หมายถึง ค่า Y จริง และ Y' มีความสัมพันธ์กัน .75 ใช้สถิติทดสอบ F = 70.74 และได้ค่า Sig = .00 ซึ่งน้อยกว่า .05 จึงสรุปได้ว่าความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ขึ้นกับปัจจัยทั้ง 7 ปัจจัย (ตัวแปรอิสระ) อย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่ระดับนัยสำคัญ .05 สมการถดถอยจะเป็น

$$Y' = 4.40 - 0.04(\text{เพศ}) - 0.11(\text{อายุ}) + 0.11(\text{อาชีพ}) + 0.08(\text{สถานภาพ}) - 0.04(\text{การศึกษา}) - 0.05(\text{รายได้}) - 0.23(\text{จำนวนสมาชิกในครอบครัว})$$

โดยที่ Y' หมายถึง ค่าพยากรณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของผู้มีรายได้น้อย กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้มีอิทธิพลต่อความยากจนและ

ความเหลื่อมล้ำของรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สวริย์ บุญยมนานท์, ปัทสร ชัยวัฒน์ และ วรณภา อารีย์ (2554) จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรกับความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในประเทศไทย พบว่า ประชากรในแต่ละกลุ่มอายุมีลักษณะเฉพาะทางประชากร สังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรสูงอายุ ซึ่งพบว่ากลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำที่สุดส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ หรือมีรายได้ต่ำ ทั้งนี้ รายได้ส่วนใหญ่มาจากเงินได้รับการช่วยเหลือเป็นหลัก สำหรับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ทั้งที่วัดจากสัดส่วนรายได้ และสัมประสิทธิ์จีนิต่างชี้ให้เห็นว่าประชากรสูงอายุมีความแตกต่างทางรายได้ภายในกลุ่มสูงที่สุด และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อแยกส่วนวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ส่วนใหญ่สามารถอธิบายได้จากความเหลื่อมล้ำทางรายได้ภายในกลุ่มประชากรสูงอายุเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม กลับพบว่า ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรสูงอายุ กับกลุ่มประชากรในช่วงอายุอื่น ก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ตามสัดส่วนประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้นในช่วงที่ประเทศกำลังก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุนั่นเอง และ วราวุธ พลาศศรี (2556) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบท: กรณีศึกษาจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ครัวเรือนในชนบทของจังหวัดมหาสารคาม มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.16 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.15 คน และจำนวนสมาชิกที่มีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 2.13 คน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ซึ่งครอบครัวขนาดใหญ่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้

จากการวิเคราะห์การถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษามีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุพิชชา โชติกำจร (2561) ได้ศึกษาภาวะความยากจนและคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์มีสัดส่วนครัวเรือนที่ยากจนอยู่ร้อยละ 11.50 และมีค่าความรุนแรงของความยากจนเท่ากับร้อยละ 4.13 ระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า หากหัวหน้าครัวเรือนมี

การศึกษาต่ำกว่าภาคบังคับ ทำการปลูกข้าวหรือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก มีผู้พึ่งพิงในครัวเรือนเป็นจำนวนมากและมีรายได้จากภาคเกษตรลดลง จะมีผลทำให้ครัวเรือนเกษตรมีโอกาสที่จะยากจนเพิ่มขึ้น ดังนั้นควรมีการส่งเสริมให้มีการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่สมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกร และให้ความรู้ในเรื่องของการเกษตรแบบผสมผสาน ตลอดจนการเสริมสร้างกิจกรรมการผลิตนอกภาคเกษตรเพื่อสร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น ได้สอดคล้องกับ สรุทธ พระกฤษณ์ศรี (2541) การให้ความรู้ในการเลือกชนิดของกิจกรรมในการผลิตและการลงทุนเพื่อการปฏิรูปที่ดิน รวมถึงการพัฒนาการศึกษาให้แก่ครัวเรือนเกษตรกรเพื่อสร้างโอกาสและความสามารถในการหารายได้ก็จะสามารถช่วยลดความไม่เท่าเทียมกันของรายได้และความยากจนของครัวเรือนเกษตรลงได้

การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระแต่ละตัว ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ที่ต่างกัน เนื่องจากปัจจัยด้าน เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ และจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกัน 55.00%

ค่า Y จริง และ Y' มีความสัมพันธ์กัน 74.70% ใช้สถิติทดสอบ $F = 70.74$ และได้ค่า $Sig = .00$ ซึ่งน้อยกว่า .05 จึงสรุปได้ว่าความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ขึ้นกับปัจจัยทั้ง 7 ปัจจัย (ตัวแปรอิสระ) อย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่ระดับนัยสำคัญ .05

สรุปผลการวิจัย

ประชากร คือ กลุ่มผู้ที่มีรายได้ในพื้นที่ยำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ในปีงบประมาณ 2561 จำนวน 54,366 ราย (สำนักงานคลังจังหวัดเพชรบูรณ์, 2562) โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างของ Yamane (1973) ได้เสนอสูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างสัดส่วน 1 กลุ่ม โดยสมมติค่าสัดส่วนเท่ากับ 0.5 และระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้น ขนาดตัวอย่างของการศึกษานี้จึงเท่ากับ 400 ตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 255 คน และเพศชายจำนวน 145 คน มีช่วงอายุ 46-59 ปี จำนวน 141 คน รองลงมาอายุ 26-35 ปี จำนวน 104 คน และน้อยที่สุดอายุไม่เกิน 25 ปี จำนวน 35 คน ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา

หรือต่ำกว่า จำนวน 202 คน และรองลงมาได้แก่ ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 105 คน ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,000 - 10,000 บาท จำนวน 241 คน และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 159 คน จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระหว่าง 4 - 6 คน จำนวน 243 คน และระหว่าง 2 - 3 คน จำนวน 157 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้มีค่าใช้จ่ายหลักในครอบครัว จำนวน 213 คน และไม่ใช่ผู้มีค่าใช้จ่ายหลักในครอบครัว จำนวน 187 คน และมีระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, $S.D. = 0.62$)

การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระแต่ละตัว พบว่า อายุ อาชีพ สถานภาพ และจำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถามมีอิทธิพลต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การเพิ่มความสามารถส่วนบุคคลให้พัฒนาความสามารถได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยการออกนโยบายทางการศึกษาที่เอื้อประโยชน์ต่อภาคประชาชน
2. การพัฒนาตลาดแรงงานเพื่อลดความยากจนเพื่อสร้างความเท่าเทียมในการจ้างงานและการทำงาน
3. การออกนโยบายมาตรการด้านภาษี ต้องทำเพื่อการกระจายรายได้ และสร้างความเท่าเทียม เช่น การกำหนดอัตราภาษีเงินได้สำหรับคนจน โดยต้องคำนึงไม่ให้มีการบิดเบือนในระบบตลาด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาให้ครอบคลุมทุกอำเภอของจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติม โดยการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)
2. ควรทบทวนวรรณกรรมเพื่อเพิ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องในการศึกษา เช่น การได้รับความสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐผู้สนับสนุนนโยบายมาปฏิบัติเพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชาชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กัญจน์อมล ศรีพิมพ์. (2562). ข้อมูลสถิติผู้มีรายได้น้อยในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์: สำนักงานคลังจังหวัดเพชรบูรณ์.
- กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2552). สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพงศ์ ทองภักดี. (2558). เศรษฐศาสตร์นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วราวุธ พลาศรี. (2556). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบท กรณีศึกษาจังหวัดมหาสารคาม. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 7(1), 29-38.
- สวริย์ บุญยमानนท์, ปัทมกร ชัยวัฒน์ และ วรรณภา อารีย์. (2554). การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรกับความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานคลังจังหวัดเพชรบูรณ์. (2562). ข้อมูลสถิติผู้มีรายได้น้อยในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์: สำนักงานคลังจังหวัดเพชรบูรณ์.
- สำนักงานฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม. (2561, กรกฎาคม). รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับภาคของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สืบค้นจาก <http://social.nesdc.go.th/social/Default.aspx?tabid=127&articleType=Search>.
- สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบูรณ์. (2562, 18 มิถุนายน). การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร. สืบค้นจาก <http://phchabun.nso.go.th/index>.
- สุพิชชา โชติกำจร. (2561). ภาวะความยากจนและคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 21(1), 87-94.
- สุรเดช ตระกูลคูศรี. (2541). การวิเคราะห์การกระจายรายได้และภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
สู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน
The Development of the Tourism Economy of Songkhla Lake Basin
Towards a Sustainable Integrated Tourist Destination

สาลิณี ทิพย์เพ็ญ^{1*} กุลดารา เพียรเจริญ¹ สุชาติ อินกล้า²

Salinee Tippeng^{1*} Kuldara Peanjaroen¹ Suchart Inklam²

Corresponding Author's Email: salinee.t@rmutsv.ac.th¹, kuldara@hotmail.com¹, suchart.i@rmutsv.ac.th²

(Received: March 24, 2022; Revised: April 26, 2022; Accepted: June 1, 2022)

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 2) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มผู้พัฒนา และกลุ่มผู้ใช้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด มีวิถีโหนด นา เล เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีจุดแข็ง คือ มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์โดดเด่น มีวิถีชีวิตโหนด นา เล ที่น่าสนใจ จุดอ่อน คือ ชุมชนยังขาดการสร้างรายได้และเรื่องราว มีโอกาส คือ จังหวัดมีแผนส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม และมีอุปสรรค ในด้านผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาควรมีการพัฒนาสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีโหนด นา เล พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เพิ่มช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชันต่างๆ ฝึกอบรมแก่คนในชุมชนในการให้บริการนักท่องเที่ยว และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยว เมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Abstract

This study aimed to: 1) investigate the tourism potential of Songkhla Lake Basin; 2) perform a strength, weakness, opportunity, and threat (SWOT) analysis of the tourism of Songkhla Lake Basin; and 3) propose guidelines of tourism economic development of Songkhla Lake Basin towards a sustainable integrated tourist destination. This study utilized qualitative research in which the data were collected through in-depth interviews and group discussions whose main informants were drawn from the groups of both the demand and supply sides. The data were analyzed by using a content analysis and were examined by employing triangulation design. The findings indicated that Songkhla Lake Basin has abundant tourism resources such as the long-lived legend of the monk Luang Pu Thuat who stepped on seawater turning it into freshwater and the interesting palmyra-paddy-sea way of life which are likewise rich in local wisdom learning resources. Secondly, the SWOT analysis showed that the tourism economy of Songkhla Lake Basin has strengths, namely, its distinctive abundant natural resources and interesting palmyra-paddy-sea way of life. On the other hand, its weakness was the community's lack of storytelling to highlight its unique features. An identified opportunity was the plan of the

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

¹ Lecturers, Major of Hotel and Tourism, Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Srivijaya

² Lecturer, Major of Hotel and Tourism, College of Hospitality and Tourism, Rajamangala University of Technology Srivijaya

provincial authority to promote and develop tourism in a concrete manner and to address the threat posed by the spread of COVID-19. Lastly, the enhancement of the tourism economy of Songkhla Lake Basin should involve measures for the development of products and services in conformity with the unique palmyra-paddy-sea way of life of the local community. Tour packages should be developed by combining goods and tourism services to be offered to tourists. A wide variety of distribution channels such as websites and applications should be added. Training sessions should be held to develop knowledge and understanding among community members as regards the provision of tourist services. Infrastructures of tourist sites should also be developed.

Keywords: development of tourism economy, tourism destination area, sustainable tourism

ความเป็นมาของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อเกิดความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยาและการต่างประเทศ เป็นอุตสาหกรรมที่ต้องบูรณาการทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน แต่การท่องเที่ยวมีจุดอ่อน คือ มีความอ่อนไหวสูงต่อผลกระทบตลอดเวลา เช่น ภัยธรรมชาติ การเมือง และเศรษฐกิจผันผวน รวมทั้งสถานการณ์ล่าสุดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของประเทศมหาศาล ซึ่งแม้ที่ผ่านมามีประเทศไทยสามารถฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว แต่ความท้าทายคือ ด้วยอัตราการขยายตัวดังกล่าว จึงต้องเตรียมพร้อมด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เติบโตขีดความสามารถในการแข่งขัน ทั้งนี้การปรับตัวในแนวทางการท่องเที่ยวตามความปกติใหม่ (New normal) และการท่องเที่ยว 4.0 ยังมีบริบทสอดคล้องกับเป้าหมายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ที่ส่งเสริมให้ทั่วโลกพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมุ่งสู่คุณค่าสูง และสร้างผลกระทบทางลบต่ำในอนาคตด้วย (นฤมล เกษมสุข, 2560) ดังนั้นการเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับของเมืองหรือแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต้องเตรียมการให้พร้อมเพื่อให้เมืองหรือแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้รับเลือกให้เป็นจุดหมายปลายทางในการเดินทางท่องเที่ยวในอนาคต หรือที่เรียกว่า “เมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยว”

เมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยว คือ เมืองที่นักท่องเที่ยวเลือกให้เป็นจุดหมายปลายทางที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวและทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในเมืองนั้นไม่ใช่เพียงแค่เมืองที่นักท่องเที่ยวเดินทางผ่าน ซึ่งพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ ประกอบด้วย 3 จังหวัด ได้แก่ นครศรีธรรมราช พัทลุงและสงขลา เป็นพื้นที่ที่มี

เอกลักษณ์เฉพาะตัวในระบบนิเวศแบบ 3 น้ำ (น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม) รวมทั้งมีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งประกอบอาชีพที่สำคัญของประชาชนโดยรอบมากกว่า 1.5 ล้านคน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563) นอกจากนี้พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลายังเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยวชุมชน เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่จะเดินทางเข้ามา ทั้งความพร้อมในด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก แต่ในปัจจุบันพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลายังไม่เป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร เป็นเพียงพื้นที่ที่ใช้เป็นที่ศึกษาเรียนรู้มากกว่าการท่องเที่ยว ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โชนพื้นที่จังหวัดสงขลา เนื่องจากจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งรายได้สำคัญส่วนหนึ่งในภาคเศรษฐกิจก็ได้มาจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว กอปรกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่ครบครัน เนื่องจากสงขลาเป็นเมืองท่าและเมืองชายทะเลที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้มาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นที่ตั้งของเมืองเก่าในอดีต มีศิลปะโบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา การละเล่นพื้นเมือง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษตกทอดให้ชนรุ่นปัจจุบันได้ศึกษามากมาย สงขลา มีหาดทรายที่สวยงาม มีน้ำตก มีทะเลสาบและมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีชื่อเสียงในด้านการประมง ในขณะที่อำเภอหาดใหญ่เป็นศูนย์กลางในการการค้าเป็นเมืองชุมทางของภาคใต้ เป็นศูนย์กลางคมนาคมและเป็นเมืองชายแดนติดต่อระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย

อำเภอหาดใหญ่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในด้านธุรกิจการค้า ในขณะที่เดียวกันสงขลายังคงรักษาความเก่าแก่ของโบราณสถานเป็นเอกลักษณ์ของเมืองให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา อีกทั้งสงขลายังเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพสูงและเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมในด้านต่างๆ สูงสุดในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีสัดส่วนของเศรษฐกิจประมาณร้อยละ 61 ของเศรษฐกิจกลุ่มจังหวัดชายแดน โดยโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดสงขลาขึ้นกับกิจกรรมการผลิตใน 5 สาขา ได้แก่ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การทำเหมืองแร่ การขายส่ง การขายปลีก และการศึกษา นอกจากนี้ สงขลาเป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษที่จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ต่อการส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวก รวมทั้งให้สิทธิพิเศษบางประการในการดำเนินกิจการต่างๆ เช่น การอุตสาหกรรม การพาณิชย์กรรม การบริการ หรือกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจของประเทศ รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษมีหลายประเภท เช่น เขตการค้าเสรี เขตอุตสาหกรรมเสรี เขตปลอดภาษี เขตการค้าชายแดนเสรี และเขตพัฒนาการส่งออก จังหวัดสงขลา จึงเหมาะแก่เมืองการท่องเที่ยวเพราะมีการผสมผสานระหว่างความเก่าแก่ของอำเภอเมืองสงขลาและความทันสมัยอำเภอหาดใหญ่ อีกทั้งความน่าสนใจของทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา (สำนักงานจังหวัดสงขลา, 2560)

ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นแผนพัฒนาที่มุ่งไปสู่สภาพการณ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของการท่องเที่ยวให้มุ่งไปสู่สภาพการณ์อันพึงประสงค์ได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งรายได้สำคัญส่วนหนึ่งในภาคเศรษฐกิจก็ได้มาจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประกอบกับพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย และจังหวัดสงขลายังมีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่ครบครัน เป็นศูนย์กลางในด้านการค้า เป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคมและเป็นเมืองชายแดนติดต่อกับระหว่างประเทศไทยและ

ประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้ อำเภอหาดใหญ่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในด้านธุรกิจ การค้า และการลงทุน ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาให้กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีความสำคัญทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และศูนย์กลางการค้าของภาคใต้ ให้ได้รับเลือกให้เป็นจุดหมายปลายทางสำหรับการเดินทางของนักท่องเที่ยวและบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จังหวัดสงขลา
2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT analysis) การท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จังหวัดสงขลา
3. เสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบมีโครงสร้างเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริง จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้พัฒนา (Supply side) ซึ่งหมายถึงกลุ่มหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน มีส่วนเกี่ยวข้องหลักในการจัดการการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วยตัวแทนยุทธศาสตร์จังหวัดสงขลา ตัวแทนท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา ตัวแทนหอการค้าจังหวัดสงขลา ตัวแทนผู้ประกอบการท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา ตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดสงขลา ตัวแทนผู้ประกอบการร้านอาหารในจังหวัดสงขลา ตัวแทนผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึกในจังหวัดสงขลา จำนวน 20 คน โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และ 2) กลุ่มผู้ใช้ (Demand side) ซึ่งหมายถึง ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 20 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสังเกต (Observation) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำมาตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมตามลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation design) จากข้อมูลที่ได้จากทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ (ผู้ใช้และผู้พัฒนา) คือ จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และข้อมูลทุติยภูมิ คือ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยในกระบวนการข้างต้นที่กล่าวมาแล้วนั้น ได้ทำการเสนอผลการวิจัยในรูปแบบตารางเพื่อให้สามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างละเอียดครบถ้วนมากขึ้น จำนวน 3 ตาราง ได้แก่ ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จังหวัดสงขลา ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) การท่องเที่ยวของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จังหวัดสงขลา และตารางที่ 3 แสดงแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

1. ศักยภาพการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จังหวัดสงขลา

จากการลงพื้นที่ การสังเกต การศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จังหวัดสงขลา พบว่า พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งชุ่มน้ำที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด มีวิถีโหนด นา เล เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ประชาชนส่วนใหญ่ของคนลุ่มน้ำทะเลสาบประกอบอาชีพประมงที่ถือเป็นอาชีพหลัก รองลงมา ได้แก่ ข้าว ตาลโหนด ยางพารา สวนผสมไม้ผล และพืชผักสวนครัว มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิต แต่ยังคงขาดการออกแบบการท่องเที่ยวที่สามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปี เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเป็นเมืองเป้าหมาย คือ เป็นพื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นๆ ค่อนข้างสูง เนื่องจากมีความสะดวกใน

การเข้าถึงทั้งเส้นทางระดับชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด และระดับประเทศ อีกทั้งปัจจุบันนักท่องเที่ยวในประเทศส่วนมากนิยมการขับรถยนต์ส่วนตัวเที่ยวด้วยตนเองในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงทำให้เกิดการท่องเที่ยวซ้ำเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการผลักดันให้พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นเมืองเป้าหมายจะส่งผลให้เกิดการกระจายตัวด้านความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรอย่างยั่งยืน รวมถึงการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเกิดการพัฒนาคมนในด้านการศึกษา ความรับผิดชอบ และความมีวินัยอันจะนำไปสู่ประชากรที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคตได้ ปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ศักยภาพการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จังหวัดสงขลา

ประเด็นการสำรวจ	ศักยภาพการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
สภาพการท่องเที่ยว	มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับท่าน อาทิเช่น วัดต้นเลียบ สถานที่ฝังรกรงหลวงปู่ทวด สำนักสงฆ์นาเปล สถานที่ผูกเปลปลายนา วัดดีหลวง สถานที่เรียนหนังสือ และวัดพะโคะ สถานที่ท่านจำพรรษาและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา มีวิถีโหนด นา เล เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล และถนนทิวตาล เป็นต้น
เศรษฐกิจและสังคม	อาชีพส่วนใหญ่ของคนลุ่มน้ำทะเลสาบประกอบไปด้วย อาชีพประมงที่ถือเป็นอาชีพหลัก รองลงมา ได้แก่ ข้าว ตาลโหนด ยางพารา สวนผสมไม้ผล และพืชผักสวนครัว มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิต เช่น การขึ้นตาลโหนด การทำประมง และการทำนาแต่ยังคงขาดการออกแบบการท่องเที่ยวที่สามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากกิจกรรมสามารถทำได้ตามฤดูกาล
การเป็นเมืองเป้าหมาย	เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นๆ ค่อนข้างสูง มีความสะดวกในการเข้าถึงทั้งเส้นทางระดับชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด และระดับประเทศ ทั้งทางอากาศ โดยมีท่าอากาศยานนานาชาติหาดใหญ่ และท่าอากาศยานนครศรีธรรมราช ทางรถยนต์โดยตั้งอยู่บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408

ภาพที่ 1 วัดพะโคะ ศาสนสถานตามรอยหลวงปู่ทวด
เหยียบน้ำทะเลจืด

ภาพที่ 2 ทิวตาล วิถีโหนด กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ภาพที่ 3 วิถีนา กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ภาพที่ 4 วิถีเล กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2. แสดงผลการผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) การ ท่องเที่ยวของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จังหวัดสงขลา

จากผลการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) พบว่า กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว มีความพร้อมทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยว ที่พักแรม ร้านอาหาร การคมนาคม ฯลฯ แต่ยังคงพัฒนามาตรฐานการบริการให้ได้มาตรฐานสากลเพื่อให้มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์ SWOT analysis เพื่อให้ได้ทราบถึงสภาพเศรษฐกิจการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เลือกสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลักในการจัดการการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 40 คน ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกภาคส่วนที่มีความคิดเห็นตรงกันมากที่สุดโดยแบ่งประเด็นต่างๆ ดังข้อมูลตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค (SWOT analysis) ของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
1. มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์โดดเด่น และวิถีชีวิตโหนด นา เล ที่น่าสนใจ	1. ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ขาดการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว
2. ทรัพยากรธรรมชาติมีความหลากหลายและพื้นที่ที่มีความเหมาะสมแก่การจัดการการท่องเที่ยว	2. ขาดการสร้างความคิดเด่นและเรื่องราว (Story) เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน

ตารางที่ 2 (ต่อ)

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
3. ชุมชนมีความเข้มแข็งและได้รับความร่วมมือของคนในชุมชน	3. ขาดระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นในสถานการณ์โควิด-19
4. มีหน่วยงานสนับสนุนด้านวิชาการและเทคโนโลยีที่มีคุณภาพสูง	4. บุคลากรในชุมชนยังขาดทักษะด้านการบริการให้เหมาะสมในสถานการณ์โควิด-19 แก่นักท่องเที่ยว
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
1. จังหวัดมีแผนส่งเสริมและพัฒนากองท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม ทั้งในระดับนโยบายระดับพื้นที่รวมทั้งระดับชุมชน	1. ชุมชนยังไม่ได้ได้รับความนิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปเนื่องจากยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายช่องทาง
2. มีชื่อเสียงทั้งระดับชาติและนานาชาติรวมทั้งการได้รับงบประมาณลงทุนและส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวนมาก	2. ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19
3. มีเส้นทางคมนาคมและการเชื่อมโยงเครือข่ายของระบบโลจิสติกส์ระหว่างจังหวัดและภูมิภาคอื่นๆ	

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT analysis) เศรษฐกิจการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีจุดแข็ง คือ มีความพร้อมในด้านทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตโหนด นา เล ที่น่าสนใจ อีกทั้งมีความเข้มแข็งของชุมชน และมีหน่วยงานสนับสนุนด้านวิชาการและเทคโนโลยีที่มีคุณภาพสูง มีจุดอ่อน คือ ชุมชนยังขาดการสร้างควมโดดเด่นและเรื่องราว (Story) เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน รวมทั้งระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น free wifi และทักษะการบริการนักท่องเที่ยวในสถานการณ์โควิด-19 มีโอกาส คือ จังหวัดมีแผนส่งเสริมและพัฒนากองท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม และมีอุปสรรค ในด้านผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ ผู้วิจัยจึงได้นำผลจากการวิเคราะห์มาออกแบบแนวทางและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ในการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

3. เสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพทางการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาสภาพเศรษฐกิจการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ผู้วิจัยพบว่าในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เช่น ต้นทุนทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยววิถีพุทธ การสักการะหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด วัดพะโคะ วัดเจ้ทั้งพระ การท่องเที่ยววิถีโหนด นา เล การท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตลาดริมน้ำคลองแดน กิจกรรมล่องคลองรีซึ่งสามารถนำมาต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้นอกจากนี้ยังมีสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เช่น รูปหนังตะลุง ลูกปัดมโนราห์ ผลิตภัณฑ์จากต้นตาลโหนด รวมทั้งพิธีกรรมความเชื่อ เช่น ประเพณีแห่หมรับเดือนสิบ ประเพณีลากพระ วิถีโนรา ประเพณีทำขวัญข้าว เป็นต้น ซึ่งสามารถนำสิ่งเหล่านั้นมาเป็นจุดเด่นจุดขาย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม สัมผัสแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ สัมผัสวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และสามารถนำต้นทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไปต่อยอด สร้างคุณค่าหรือเพิ่มเติมมูลค่าให้สูงขึ้น การมีส่วนร่วมของชาวบ้านโดยการดึงภูมิปัญญาและฐานวัฒนธรรม นำมาเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวและการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม รวมถึงการสร้างการเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรม DIY ต่างๆ เช่น การทำผลิตภัณฑ์ของฝาก การทำอาหาร เป็นต้น และควรมีมาตรการเชิงรุกในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มเวลาในการพำนักเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา
1. สินค้าและบริการ	- พัฒนาสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีชุมชนกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (วิถีไหนด นา เล) - พัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในพื้นที่ เช่น การพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์ (MICE) เพื่อให้สอดคล้องกับการยกระดับของจังหวัดสงขลาสู่การเป็น MICE City - พัฒนาฐานข้อมูลทางการท่องเที่ยวเพื่อช่วยในการวางแผนการเดินทางและการตัดสินใจที่ถูกต้องของนักท่องเที่ยว - พัฒนาเทคโนโลยีและช่องทางดิจิทัลในการอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวเพื่อรองรับรูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว - ยกระดับการอำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว - ส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อความสมดุลและยั่งยืน
2. ราคา	พัฒนาแพคเกจการท่องเที่ยว เพื่อรวบรวมสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเพื่อเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวในราคาที่ยุติธรรมและมีความเหมาะสม
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย	เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายช่องทาง เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชันต่างๆ เป็นต้น
4. การส่งเสริมการตลาด	- เพิ่มช่องทางการโฆษณา ประชาสัมพันธ์หลายช่องทาง เช่น เว็บไซต์ บัญชีโซเชียลมีเดีย วิทูรโทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น - ออกบูธ เพื่อประชาสัมพันธ์และแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวหรือผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับกับบุคคลภายนอก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา
5. บุคลากร	- พัฒนาบุคลากรและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาตนเอง และสามารถพัฒนาสมรรถนะได้อย่างต่อเนื่องผ่านชุดความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่ทันสมัยและแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว - จัดการฝึกอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คนในชุมชนในการให้บริการนักท่องเที่ยว
6. กระบวนการให้บริการ	- เน้นบูรณาการในการทำงานระหว่างชุมชนท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มุ่งเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน - รับฟังความเห็นระหว่างกัน ทั้งชุมชน ประชาชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและหาทางออกเพื่อเป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย - เตรียมความพร้อมรองรับปัญหาและวิกฤติทางการท่องเที่ยว เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การก่อการร้าย โรคระบาด และวิกฤติการณ์ทางการเมือง เป็นต้น
7. องค์ประกอบทางกายภาพ	- พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว เช่น โฮมสเตย์ ห้องน้ำ ห้องละหมาด ห้องประชุม บ้ายบอทาง บ้ายส้วความหมาย หรือการบริการจักรยานให้เช่า เป็นต้น - บริหารจัดการที่สมดุลระหว่างความต้องการของนักท่องเที่ยวกับผลประโยชน์ของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ยึดหลักความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเพื่อมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และป้องกันกลุ่มทุนนอกพื้นที่เข้ามาครอบงำผลประโยชน์และทิ้งปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้กับแหล่งท่องเที่ยว

อภิปรายผล

ผลจากการสำรวจศักยภาพการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด มีวิถีไหนด นา เล เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิต แต่ยังขาดการออกแบบการท่องเที่ยวที่สามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Liu, Wang, Huang, & Chen (2017) ที่อธิบายถึงคุณค่าของความเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพว่าต้องมีความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมไปด้วยความงามทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ความสวยงาม และความมีเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งต้องดึงดูดใจให้เกิดความต้องการมาเยือนสักครั้งหนึ่งในชีวิต มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ประสบการณ์บางอย่างพิเศษ สอดคล้องกับความนึกคิดที่ตั้งใจของนักท่องเที่ยว และความเป็นมิตรจากผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว จะกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความหลงใหลในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ และเป็นการสร้างแรงดึงดูดใจให้ตัดสินใจมาเยือนหรือกลับมาเที่ยวซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับ กวรวรรณ สังขกร, สุรีย์ บุญญานุพงศ์, จันทวีจิตร เขียวสิริ, กฤษณา พุ่มเล็ก, กาญจนา จัรัสดี และ พิมพชนก นาเคเกศ (2555) กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยวว่า สิ่งแรกที่จะต้องให้ความสำคัญ คือ การประเมินความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ทรัพยากรด้านกิจกรรม ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านมหรเรศ เทศกาลและงานประเพณี และทรัพยากรท่องเที่ยวด้านการบริการ

ผลวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT analysis) เศรษฐกิจการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันนั้นมีความสำคัญ ดังที่ เมธาวิทย์ ไชยะจิตรกำธร (2555) กล่าวไว้ว่า การวิเคราะห์ SWOT จะครอบคลุมขอบเขตของปัจจัยที่กว้างด้วยการระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์กร ทำให้มีข้อมูลในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายที่จะถูกสร้างขึ้นมาบนจุดแข็งขององค์กร และแสวงหาประโยชน์จากโอกาสทางสภาพแวดล้อม และสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่มุ่งเอาชนะ

อุปสรรคทางสภาพแวดล้อมหรือลดจุดอ่อนขององค์กรให้มีน้อยที่สุดได้ และจากการศึกษาและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า 1) จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT analysis) เศรษฐกิจการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีจุดแข็ง คือ มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์โดดเด่น มีวิถีชีวิตไหนด นา เล ที่น่าสนใจ ทรัพยากรธรรมชาติมีความหลากหลาย เหมาะแก่การจัดการการท่องเที่ยว พื้นที่ที่มีความเหมาะสมแก่การจัดการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ชุมชนมีความเข้มแข็งของระบบการบริหารงานที่เน้นหลักธรรมาภิบาล และมีหน่วยงานสนับสนุนด้านวิชาการและเทคโนโลยีที่มีคุณภาพสูง มีจุดอ่อน คือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ขาดการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว ขาดการสร้างความคิดเด่นและเรื่องราว (Story) เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ขาดสาธารณูปโภคพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น บุคลากรในชุมชนยังขาดทักษะปฏิบัติด้านการท่องเที่ยว ปัญหากลุ่มผู้มีอิทธิพลและความขัดแย้งเกี่ยวกับผลประโยชน์ มีโอกาส คือ จังหวัดมีแผนส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม ทั้งในระดับนโยบาย ระดับพื้นที่รวมทั้งระดับชุมชน มีชื่อเสียงทั้งระดับชาติและนานาชาติรวมทั้งการได้รับงบประมาณลงทุนและส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวนมาก มีเส้นทางคมนาคมและการเชื่อมโยงเครือข่ายของระบบโลจิสติกส์ ระหว่างจังหวัดและภูมิภาคอื่นๆ และมีอุปสรรค ในด้านชุมชนยังไม่ได้มีความนิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป การทับซ้อนขององค์กรภาครัฐ กฎหมาย รวมทั้งแนวทางการพัฒนาที่ขาดความเป็นเอกภาพ ผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ และผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ควรเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีชุมชนไหนด นา เล และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายช่องทาง เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชันต่างๆ รวมถึงจัดการฝึกอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คนในชุมชนในการให้บริการนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ ปวีณา ขำพัด และ

พยอม ธรรมบุตร (2564) พบว่า การมุ่งเน้นด้านการสร้างมาตรการเพื่อแก้ไขภาพลักษณ์ ในสภาวะวิกฤตด้านการท่องเที่ยว และการสนับสนุน SMEs ด้านการท่องเที่ยว รวมไปถึงพัฒนาองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว และการตลาดสำหรับคนในท้องถิ่น การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งให้สามารถรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว จะมีส่วนช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนได้ นอกจากนี้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็นอย่างเร่งด่วน สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559) ที่มีเป้าหมายการพัฒนาให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางสู่รายได้สูง ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกผู้ประกอบการและธุรกิจที่มีศักยภาพ อีกทั้งธุรกิจที่พัฒนาต้องมีศักยภาพความพร้อมระดับหนึ่ง ทั้งทางด้านการผลิต การตลาด การบริหารบุคคล ฯลฯ

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มนักท่องเที่ยวเลสาบสงขลา มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด มีวิถีไหนด นา เล เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ชุมชนยังขาดการสร้างรายได้โดดเด่นและเรื่องราว เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ในขณะที่จังหวัดมีแผนส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม และปัจจุบันพื้นที่ท่องเที่ยวต้องประสบกับปัญหาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวกลุ่มนักท่องเที่ยวเลสาบสงขลาควรมีการพัฒนาสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีชุมชนไหนด นา เล พัฒนาชุดการท่องเที่ยว เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชันต่างๆ จัดการฝึกอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คนในชุมชนในการให้บริการนักท่องเที่ยว และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. พัฒนาชุมชนในด้านแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน รวมถึงรายการท่องเที่ยวที่สามารถปรับใช้ในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว และพัฒนาความพร้อมของบุคลากรทางการท่องเที่ยว เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และสามารถส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชนได้ต่อไป

2. ควรนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชน และเป็นการรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลการถ่ายทอดภูมิปัญญาวิถีไหนด นา เล ซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลหรือเอกสารองค์ความรู้ของท้องถิ่น

2. ควรศึกษาแนวทางการปรับตัวของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวในยุค Next normal

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563). ทะเลสาบสงขลา. สืบค้นจาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction>.
- กรวรรณ สังขกร, สุรีย์ บุญญานุพงศ์, จันทร์จิตร เจริญศิริ, กฤษณา พุ่มเล็ก, กาญจนา จีรัตน์ และพิมพ์ชนก นาเคศ. (2555). การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ในภาคเหนือตอนบนที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นฤมล เกษมสุข. (2560). ททท. ดัน "ท่องเที่ยว4.0" เคลื่อนเศรษฐกิจ. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/756663>.
- ปวีณา ขำพัด และ พยอม ธรรมบุตร. (2564). แนวทางเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัดพิษณุโลก ประเทศไทย. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, 11(1), 187-199.

เมธาวิทย์ ไชยะจิตรกำธร. (2555). SWOT Analysis. สืบค้นจาก <http://methawit.blogspot.com/2012/04/blog-post.html>.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12. สืบค้นจาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422.

สำนักงานจังหวัดสงขลา. (2560). แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา พ.ศ. 2561 – 2565. สืบค้นจาก <https://www.Songkhla.go.th/>.

Liu, C. R., Wang, Y. C., Huang, W. S., & Chen, S. P. (2017). Destination fascination: conceptualization and scale development. *Tourism Management*, 63, 255-267.

คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

The Effects of Service Quality on Customer Satisfaction of the Amazing Thailand Safety and Health Administration (SHA) Hotel in Hat Yai District, Songkhla Province

มิลลิตา โต๊ะฮิด¹ วิพัชรินทร์ ท่าเผือก¹ ศศิณา จันทรด้วง¹ จิราพร คงรอด²

Minsita Toh-it¹ Wipatcharin Thamphauk¹ Sasina Janduang¹ Jiraporn Kongrode²

Corresponding Author's Email: jkongrode@gmail.com²

(Received: March 28, 2022; Revised: May 24, 2022; Accepted: July 20, 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple regression analysis) โดยวิธี Enter ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุ 20 - 29 ปี สถานภาพโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพธุรกิจส่วนตัว รายได้ต่อเดือน 10,000 - 20,000 บาท มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อพักผ่อนและท่องเที่ยว ในลักษณะการเดินทางมาด้วยตัวเอง โดยมีผู้ร่วมเดินทาง คือเพื่อน และจำนวนครั้งในการใช้บริการเฉลี่ยต่อปี 1-2 ครั้ง ผลจากการวิเคราะห์ความพึงพอใจของคุณภาพการให้บริการ พบว่า คุณภาพการให้บริการโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้ามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมในโครงการยกระดับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย (SHA) ในเขต อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ระดับนัยสำคัญที่ .05 ได้แก่ คุณภาพการให้บริการ ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้ามากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ ด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า และด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ตามลำดับ

คำสำคัญ: คุณภาพการให้บริการ ความพึงพอใจ มาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย (SHA)

Abstract

The objectives of this research were to study the factors of service quality that affect the satisfaction of hotel users who received the tourist hygiene standards (SHA) in Hat Yai district, Songkhla province by using non-invasive sampling method. probably by selecting a sample group according to the convenience of 400 people. The statistics used in the data analysis were descriptive statistics such as percentage, mean, standard deviation, and inferential statistics used to test the hypothesis, such as Multiple Regression Analysis. The results showed that most of the respondents were female, aged 20 - 29 years, single status, bachelor's degree. personal business career Monthly income 10,000 - 20,000 baht. The main purpose of the trip were for travel and relax, travel by their own vehicle, with friend and use the hotel service twice a year. The significance level at .05 including service quality. The aspect of giving confidence to customers the most, followed by the aspect of trustworthiness. Customer response the aspect of knowing and understanding the customer, and least of all, is the concreteness of the service.

¹ นักศึกษาลัทธิบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹ Bachelor's Student, Marketing Program, Faculty of Economics and Business Administration

² Lecturer, Marketing Program, Faculty of Economics and Business Administration

Keywords: service quality, satisfaction, safety and health administration (SHA)

ความเป็นมาของปัญหา

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือ COVID-19 ในเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน และได้มีการแพร่ระบาดในหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย การระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะด้านธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของประเทศไทย เช่น โรงแรม ร้านอาหาร บริษัททัวร์และ ร้านขายของที่ระลึก อีกทั้งสถานการณ์ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ภายในประเทศจีน ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้ามาท่องเที่ยวและใช้จ่ายในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวจีนอันจะส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งธุรกิจที่พักและโรงแรมได้รับผลกระทบหนักมากที่สุดธุรกิจหนึ่ง จากการระบาดของโควิด-19 เนื่องจากต้องพึ่งพานักท่องเที่ยวจากต่างชาติ โดยโรงแรมหลายแห่งต้องปิดตัวหรือปรับตัว เช่น ให้เช่าห้องเพื่อเป็นสถานกักตัวของรัฐ การปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงในภาวะ COVID-19 ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และยังคงมีอีกหลายมิติที่จะปรับเปลี่ยนไป เช่น มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม มิติทางด้านความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศเพื่อสร้างความแตกต่างหลากหลายของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ฯลฯ ที่จะต้องร่วมกันกำหนดมาตรการรองรับ

มาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย SHA เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการควบคุมโรค ที่ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้รับ ประสบการณ์ที่ดี มีความสุข และมั่นใจในความปลอดภัยด้านสุขอนามัยจากสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยนำมาตรการความปลอดภัยด้านสาธารณสุขผนวกกับมาตรฐานการให้บริการที่มีคุณภาพของสถานประกอบการ เพื่อลดความเสี่ยงและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) และยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวของไทย ซึ่งโรงแรมเป็นธุรกิจ

การให้บริการที่ต้องให้ความสำคัญต่อมาตรฐานคุณภาพของบริการ คุณภาพของบริการเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะสร้างความแตกต่างของธุรกิจให้เหนือกว่าคู่แข่งขั้นได้ การให้บริการของโรงแรมจึงต้องให้ความสำคัญต่อมาตรฐานการให้บริการ ซึ่งมีส่วนช่วยสร้างคุณค่าให้ตราสินค้าจากความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ โดยความพึงพอใจเกิดได้จากการได้รับความประทับใจ จากการได้รับบริการที่ตรงหรือเหนือความคาดหวังไว้

จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคใต้ตอนล่างเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย เป็นเมืองสองทะเล มีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาท่องเที่ยว ส่งผลทำให้ห้องพักเป็นที่ต้องการอย่างต่อเนื่อง แต่ด้วยสถานการณ์ COVID-19 ทำให้ธุรกิจโรงแรมสามารถรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้น้อยลง และต้องปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้กลุ่มธุรกิจโรงแรมที่มีการบริการที่มีคุณภาพอยู่ในมาตรฐานที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ กำหนดไว้จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการเกิดความพึงพอใจและรู้สึกปลอดภัย นอกจากนี้ จังหวัดสงขลา ยังเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ในด้านเศรษฐกิจ มีเอกลักษณ์เฉพาะที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวหรือการพักผ่อน ความพร้อม และศักยภาพของพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ เป็นศูนย์กลางธุรกิจ การศึกษา การคมนาคม การแพทย์ที่ทันสมัยและมีศักยภาพสูง มีสิ่งอำนวยความสะดวก และที่พักสำหรับผู้เดินทาง หลากหลายวัตถุประสงค์ เช่น มาติดต่อธุรกิจ การศึกษา เพื่อการรักษาพยาบาลร่วมการประชุม ร่วมการแข่งขันกีฬา เพื่อการพักผ่อน หรือเพื่อเดินทางผ่านไปอยู่ที่อื่น ดังนั้น อำเภอหาดใหญ่จึงเป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าในรูปแบบของ ศูนย์การค้าที่ทันสมัยครบวงจร (สุพัตรา เดวิสสัน, สุทธิชัยงามชื่นสุวรรณ, พิษณุภูมิ พึ่งสำราญ, เสาวรส ปลื้มใจ, สุวนนท์ ชูจันทร์, พงศ์สรวิ คณทะโร, วรชรินทร์ เล่าสัสม, ลักษิกา นัยกุล, วราพร ชูภักดี, เอรารวรรณ บุญปลอด, จิตรดา ลียากาศ และ เหมิกา ถึงแก้วรณกุล, 2561)

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ

ของผู้ใช้บริการโรงแรมในโครงการยกระดับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้เป็นประโยชน์ และแนวทางแก่ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม และเพื่อให้กลุ่มธุรกิจโรงแรมให้ความสำคัญในการปรับปรุงรูปแบบการให้บริการโรงแรม เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้เข้าพักโรงแรมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโรงแรมเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการของโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้าน สุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรม ที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัด สงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.1 ประชากร คือ กลุ่มผู้ใช้บริการที่เดินทางเข้ามาใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน
 - 2.2 กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่ม ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง โดยกลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มผู้ใช้บริการที่เดินทางเข้ามาใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 400 คน พื้นที่ที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง คือ โรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความ

ปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในพื้นที่เขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามโดยใช้ข้อคำถามแบบ ปลายปิด แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อบุคคล

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์การเข้าใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย วัตถุประสงค์/รูปแบบการเดินทาง ลักษณะของการเดินทาง ผู้ร่วมเดินทาง และความถี่ในการเข้าพัก

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles) ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) ด้านการตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) และด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy)

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น สำหรับการศึกษาวิจัยไปทำการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งผลการวัดค่าดัชนีมีความสอดคล้อง (IOC) ของคำถามแต่ละข้อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรง จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้ว นำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อนำไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.857

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล ได้จากการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง ซึ่งโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีจำนวน 8 แห่ง ได้แก่ 1) PS Extra Hotel 2) HOP INN HATYAI 3) W3 Hotel Hatyai 4) The Three Hatyai 5) The Signature Hotel Airport 6) U Hatyai Hotel 7) PS SPIPHU HOTEL และ 8) Tonaio Grand Hotel โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามของกลุ่มผู้ใช้บริการที่เดินทางเข้ามาใช้บริการโรงแรมที่ดังกล่าวแห่งละ 50 ชุด จะได้จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 ชุด เมื่อผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามได้ทั้งหมดแล้วทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถาม เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์การเข้าใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential statistic) เป็นการศึกษาข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างและทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis testing) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะใช้สถิติ คือ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple regression) โดยวิธี Enter เพื่อทดสอบสมมติฐานของงานวิจัย

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 20 - 29 ปี สถานภาพโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000-20,000 บาท

2. ประสบการณ์การเข้าใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เดินทางเพื่อพักผ่อน/ท่องเที่ยว เป็นลักษณะการเดินทางมาด้วยตัวเอง โดยมีผู้ร่วมเดินทาง คือ เพื่อน และจำนวนครั้งในการใช้บริการเฉลี่ยต่อปี 1-2 ครั้ง

3. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ

ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ซึ่งมีปัจจัยหลัก 5 ด้าน คือ 1) ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ 2) ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ 3) ด้านการตอบสนองลูกค้า 4) ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า 5) ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของคุณภาพการให้บริการทั้ง 5 ด้าน ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

คุณภาพการให้บริการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ	4.44	0.41	มากที่สุด
2. ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้	4.46	0.45	มากที่สุด
3. ด้านการตอบสนองลูกค้า	4.46	0.43	มากที่สุด
4. ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า	4.49	0.44	มากที่สุด
5. ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า	4.45	0.46	มากที่สุด
ภาพรวม	4.46	0.37	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ความพึงพอใจในคุณภาพการให้บริการโดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า คุณภาพการ

ให้บริการด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.44) รองลงมาคือ คุณภาพการให้บริการด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.45) คุณภาพการให้บริการด้านการตอบสนองลูกค้า ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.43) คุณภาพการให้บริการด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.46) และ คุณภาพการให้บริการด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.41)

4. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ข้อมูลระดับความคิดเห็นของความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. โรงแรมได้รับมาตรฐานความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) เป็นไปตามที่ท่านคาดหวัง	4.41	0.59	มากที่สุด
2. ท่านตัดสินใจเลือกโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA)	4.51	0.58	มากที่สุด
3. ระดับความพึงพอใจโดยรวมของท่านต่อโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA)	4.51	0.57	มากที่สุด
ภาพรวม	4.48	0.48	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความพึงพอใจท่านตัดสินใจเลือกโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.58) รองลงมาคือ ระดับความพึงพอใจโดยรวมของท่านต่อโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.57) และ โรงแรมได้รับมาตรฐานความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) เป็นไปตามที่ท่านคาดหวัง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.59)

5. ผลการทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานเพื่อศึกษาคุณภาพการให้บริการ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Enter และมีระดับ ซึ่งใช้แบบสอบถามที่ได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลครบถ้วนทั้งหมด จำนวน 400 ชุด ที่ระดับนัยสำคัญ .05 มีผลการวิเคราะห์รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตัวแปรที่ได้จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น (Model Summary)

R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
.69 ^a	.47	.46	.35

จากตารางที่ 3 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนด (R Square) สูงสุดคือ 0.49 หมายความว่าตัวแปรความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ร้อยละ 46.00 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 53.20 เกิดจากปัจจัยอื่นๆ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นของตัวแบบ (ANOVA)

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig
Regression	42.74	5	8.55	69.21	.00 ^a
Residual	48.66	394	.12		
Total	91.40	399			

สมมติฐาน คือ

H_0 : ตัวแปรคุณภาพการให้บริการไม่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

H_1 : ตัวแปรคุณภาพการให้บริการมีส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผลการทดสอบ พบว่า F-test มีค่า Sig 0.000 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ $\alpha = .05$ จึงสามารถปฏิเสธ H_0 และ H_1 ยอมรับได้แสดงว่ามีตัวแปรภาพรวมของคุณภาพการให้บริการที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ถดถอยความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

Model	B	Std. Error	Beta	t	Sig
ค่าคงที่ (Constant)	.59	.21		2.76	.01
ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ	.14	.07	.12	1.97	.05
ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้	.16	.06	.16	2.56	.01
ด้านการตอบสนองลูกค้า	.20	.07	.18	3.10	.00
ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า	.18	.06	.17	3.07	.00

ตารางที่ 5 (ต่อ)

Model	B	Std. Error	Beta	t	Sig
ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า	.19	.06	.18	3.14	.00
$R^2 = 0.47$, $R = 0.69^a$, $SEE = 0.35$, $F = 69.21$, Adjusted R Square = 0.46					

*p < .05

จากตารางที่ 5 เมื่อพิจารณาค่า Sig. พบว่าคุณภาพการให้บริการส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ระดับนัยสำคัญที่ .05 โดยอธิบายตามลำดับมากที่สุดไปน้อยสุดได้ดังนี้ ด้านการตอบสนองลูกค้า ($\beta = .18$) ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า ($\beta = .18$) ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ($\beta = .17$) ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ ($\beta = .16$) ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ($\beta = .12$) ตามลำดับ

ด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ รวมกันพยากรณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ร้อยละ 46.00 R^2 - adjusted = .46) เมื่อนำตัวแปรทั้ง 5 ตัว ที่สามารถพยากรณ์ความสัมพันธ์ของคุณภาพการให้บริการส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มาเขียนสมการได้ ดังนี้

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ

$$Y = .585 + .144(X_1) + .163(X_2) + .201(X_3) + .178(X_4) + .188(X_5)$$

โดย X_1 = ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ

X_2 = ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้

X_3 = ด้านการตอบสนองลูกค้า

X_4 = ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า

X_5 = ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า

อภิปรายผล

วิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้นำผลสรุปการวิเคราะห์มาเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการทดสอบสมมติฐาน คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ สถิติที่ใช้ในการทดสอบคือ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential) ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ ด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า และด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า รวมกันพยากรณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ได้อยู่ที่ 0.46 ทั้งนี้คุณภาพการให้บริการทุกด้านมีความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Parasuraman, Zeithaml, and Berry (1988) ได้กล่าวว่า SERVQUAL เป็นเครื่องมือที่ได้รับความนิยมในการนำมาใช้เพื่อศึกษาในธุรกิจอุตสาหกรรมบริการ อย่างกว้างขวาง ซึ่งองค์การต้องการทำความเข้าใจต่อการรับรู้ของกลุ่มผู้รับบริการเป้าหมายตามความต้องการในบริการที่ต้องการ สามารถแบ่งมิติได้เป็น 5 มิติหลัก คือ 1) ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibility) 2) ความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) 3) การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness) 4) การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) 5) การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy) และเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดคุณภาพในการให้บริการขององค์กร เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการให้ประสบผลสำเร็จ SERVQUAL

ผลการศึกษาวิจัยด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ สอดคล้องกับสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 แสดงให้เห็นว่าด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ โรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) มีการป้องกันโดยการสวมหน้ากากอนามัย หรือ Face Shield ในขณะปฏิบัติงาน มีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ในโรงแรม เพื่อช่วยลดการสัมผัส เช่น การสร้าง QR Code แทนการใช้ Key card มีการทำความสะอาด

อุปกรณ์ที่มีการใช้ร่วมกัน เช่น แก้ว ลิฟต์ พื้นที่การให้บริการมีการจัดให้เว้นระยะห่างกันอย่างน้อย 1 เมตร รวมถึงพื้นที่รอคิว มีการปรับตำแหน่งเครื่องปรับอากาศห้องพักทุกห้องให้เหมาะสม เพื่อการไหลเวียนของอากาศที่ดี บริเวณอ่างล้างมือและห้องส้วมมีสะอาด และจัดให้มีสบู่ล้างมืออย่างเพียงพอ และมีฝาคออาหารทุกครั้งขณะเสิร์ฟในการให้บริการ Room service ตามมาตรฐานร้านอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพดล ชูเศษ, วิวัฒน์ จันทริกทอง, กอแก้ว จันทริกทอง และ ปัญญา ชูช่วย (2561) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณภาพการบริการของโรงแรมในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พบว่า คุณภาพการให้บริการด้านสิ่งแวดล้อมที่พบเห็น (Tangibles) มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรม

ผลการศึกษาวิจัยด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ สอดคล้องกับสมมติฐาน คือ คุณภาพการให้บริการด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญอยู่ที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ โรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) มีการจำกัดจำนวนผู้รับบริการในสัดส่วนที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการป้องกันการแพร่เชื้อเป็นหลัก พนักงานมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ SHA เป็นอย่างดี มีการให้บริการอย่างถูกต้อง เหมาะสม และปลอดภัยมากต่อสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) และ มีการให้บริการตรงตามที่สัญญาไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทพร กุดหินนอก (2557) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความตั้งใจกลับมาใช้บริการโรงแรม 5 ดาวซ้ำ ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อองค์ประกอบคุณภาพการบริการด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้

ผลการศึกษาวิจัยด้านการตอบสนองลูกค้า สอดคล้องกับสมมติฐาน คือ คุณภาพการให้บริการด้านการตอบสนองลูกค้า ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญอยู่ที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าด้านการตอบสนองลูกค้า โรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) มีระบบการเช็คอินเช็คเอาท์ทำได้รวดเร็ว พนักงานมีความพร้อมและเต็มใจ

บริการ พนักงานตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างรวดเร็ว และพนักงานมีจำนวนเพียงพอสามารถให้บริการลูกค้าได้ทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริวิมล คำวงศ์ (2559) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ความไว้วางใจ และความภักดีต่อบริษัทจัดท่องเที่ยวไปต่างประเทศของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร พบว่า คุณภาพการบริการด้านการตอบสนองความต้องการ มีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจของบริษัทจัดท่องเที่ยวไปต่างประเทศของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร โดยพนักงานมีความพร้อมและความเต็มใจให้บริการอยู่ตลอด มากที่สุด

ผลการศึกษาวิจัยด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า สอดคล้องกับสมมติฐาน คือ คุณภาพการให้บริการด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญอยู่ที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า โรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ลูกค้ามีความรู้สึกปลอดภัยต่อสถานการณ์เมื่อเข้าพัก มีบริการชำระเงินที่ปลอดภัย เพื่อลดปริมาณการพูดคุย สัมผัสระหว่างผู้ให้บริการ และ ผู้รับบริการ และพนักงานปฏิบัติงานตามข้อกำหนดของมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรวีร์ ศิริ (2561) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจในคุณภาพการบริการของผู้ใช้บริการโรงแรมราคาประหยัดในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร พบว่า ความพึงพอใจในคุณภาพการบริการ ด้านการสร้างความมั่นใจในการบริการ ส่งผลต่อความพึงพอใจในคุณภาพการบริการของผู้ใช้บริการโรงแรมราคาประหยัดในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร โดยทางโรงแรมให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาของลูกค้ามากที่สุด

ผลการศึกษาวิจัยด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า สอดคล้องกับสมมติฐาน คือ คุณภาพการให้บริการด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญอยู่ที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าพนักงานให้บริการด้วยความสนใจผู้ใช้อย่างต่อเนื่อง พนักงานให้บริการด้วยความใส่ใจในความต้องการของลูกค้า พนักงานให้บริการที่ดี โดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ ปรวีร์ ศิริ (2561) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจในคุณภาพการบริการของผู้ใช้บริการโรงแรมราคาประหยัดในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร พบว่า ความพึงพอใจในคุณภาพการบริการด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้าในการบริการส่งผลต่อความพึงพอใจในคุณภาพการบริการของผู้ใช้บริการโรงแรมราคาประหยัดในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร โดยพนักงานสามารถจดจำลูกค้าและความชอบของลูกค้าได้ มากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีรายละเอียดสามารถสรุปได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 20 – 29 ปี สถานภาพโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000 - 20,000 บาท

ประสบการณ์การเข้าใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เดินทางเพื่อพักผ่อน/ท่องเที่ยว เป็นลักษณะการเดินทางมาด้วยตัวเอง โดยมีผู้ร่วมเดินทาง คือ เพื่อน และจำนวนครั้งในการใช้บริการเฉลี่ยต่อปี 1-2 ครั้ง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) ด้านการตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy) และด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibility) ตามลำดับ

ความพึงพอใจในภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ความพึงพอใจท่านตัดสินใจถูก ที่เลือกโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ระดับความพึงพอใจโดยรวมต่อโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) มี และโรงแรมได้รับมาตรฐานความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) เป็นไปตามที่ท่านคาดหวัง ตามลำดับ

จากการศึกษาสามารถสรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยได้ว่า คุณภาพการให้บริการด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibility) ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) ด้านการตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) และด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy) ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิเคราะห์คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ที่ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัด สงขลา ทั้ง 5 ด้าน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยวิธีการถดถอยพหุคูณแล้ว พบว่าคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ที่ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) มี 5 ด้าน สามารถนำมาอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้

1. ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ที่ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญและรักษามาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) เพื่อให้ได้มาตรฐานตรงตามระเบียบ และข้อบังคับ

2. ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ที่ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA)

ผู้ประกอบการควรจัดฝึกอบรมพนักงานให้พร้อมสำหรับการปฏิบัติงานและการให้ความช่วยเหลือแก่ลูกค้าผู้เข้าพักได้อย่างรวดเร็ว และมีความพร้อมสำหรับการให้บริการอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดความเชื่อถือไว้วางใจได้ในการปฏิบัติงานของพนักงานในโรงแรม

3. ด้านการตอบสนองลูกค้าได้ ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ที่ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ผู้ประกอบการควรเพิ่มช่องทางติดต่อ ที่สามารถให้การตอบรับผู้ใช้บริการได้เร็วที่สุด โดยเน้นให้ลูกค้าได้รับความรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูลโรงแรมและห้องพัก มีกระบวนการที่เข้าใจได้ง่าย เพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่เชื้อไวรัส COVID-19 ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมการจองห้องพักโรงแรม หรือการสอบถามของราคาห้องพัก โดยพนักงานต้องเข้าใจ และรับรู้ถึงความต้องการของลูกค้าเป็นอย่างดี เพื่อสร้างความพึงพอใจในการใช้บริการ ให้ผู้ใช้บริการ รู้สึกถึง ความคุ้มค่า และนำพามาซึ่งการใช้บริการในอนาคตต่อไป

4. ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ที่ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญและตระหนักถึงคุณภาพการบริการด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้าให้มากขึ้น รวมทั้งหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้ดีขึ้น โดยการสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้ที่มาใช้บริการว่าโรงแรมมีความปลอดภัยในการเก็บรักษาข้อมูลและทรัพย์สินของลูกค้า รวมถึงการฝึกอบรมพนักงานให้มีพฤติกรรม ที่เหมาะสม มีความรู้และมีความชำนาญในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า

5. ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ที่ใช้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ผู้ประกอบการควรให้บริการปฏิบัติต่อผู้ใช้บริการของโรงแรมอย่างเท่าเทียม และเต็มใจ ดูแลเอาใจใส่ จนผู้ที่รับบริการได้รับความรู้สึกว่ตนนั้นมีความสำคัญในสถานบริการแห่งนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาในครั้งนี้มีข้อจำกัดในด้านกรณีตัวอย่างที่ใช้โรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของนักท่องเที่ยว (SHA) ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้ทำการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้ในพื้นที่อื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะให้เกิดการต่อยอดองค์ความรู้เรื่องการให้บริการของโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย (SHA) ที่กว้างขวางขึ้นต่อไป

2. การศึกษานี้เป็นการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย (SHA) คนไทยเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้บริการโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย (SHA) ชาวต่างประเทศ เพื่อได้ทราบถึงความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

3. การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในด้านอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ทักษะคติของลูกค้า หรือ แรงจูงใจที่มีผลต่อพฤติกรรมการให้บริการ เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการตลาด ให้มีความเหมาะสมต่อความต้องการของผู้ใช้บริการมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

นพดล ชูเศษ, วิวัฒน์ จันทริงทอง, กอแก้ว จันทริงทอง และ ปัญญา ชูช่วย. (2561). องค์ประกอบคุณภาพการบริการของโรงแรมในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว. ใน *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9* (น.1567). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา.

นันทพร กุดหินนอก. (2557). *คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความตั้งใจกลับมาใช้บริการโรงแรม 5 ดาวชั้นนำของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.

ปรวีร์ คีรี. (2561). *ความคาดหวังและความพึงพอใจในคุณภาพการบริการของผู้ใช้บริการโรงแรมราคาประหยัดในเขตสุขุมวิท* (วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.

สิริวิมล คำวงศ์. (2559). *ปัจจัยคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ความไว้วางใจ และความภักดีต่อบริษัทจัดท่องเที่ยวไปต่างประเทศของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.

สุพัทธา เควสิน, สุทธิชัย งามชื่นสุวรรณ, พิชญ์ภูรี พึ่งสำราญ, เสาวรส ปลื้มใจ, สุวรรณ ฐจันทร์, พงศ์สรร คันทะโร, วรชรินทร์ เล่าลัม, ลักษิกา น้อยกุล, วราพร ชูภักดี, เอวารวรรณ บุญปลอด, จิตรลดา ลีอากาศ และเขมิกา ถึงแก้วธนกุล. (2561). *แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลา เพื่อเพิ่มนักท่องเที่ยวจากอินโดนีเซียและประเทศสมาชิกอาเซียนใต้*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Parasuraman, A., Zeithaml, V.A. and Berry, L.L. (1988). SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality. *Journal of Retailing*, 64, 12-40.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของ ของโรคไวรัสโคโรนา 2019 และแนวทางการปรับตัวของบริษัทนำเที่ยว

Factors Influencing Thai Tourists' Attitude in Bangkok to Select a Travel Agency Prior and During the COVID-19 Epidemic Situation and the Adaptation of a Travel Agency

เมธาวี กิจเกษตรกุล¹ ณัฐสินี ชินธนภูมิไพศาล²

Metawee Kitkasetkul¹ Nathsinee Chinthanapoompaisal²

Corresponding Author's Email: Faii.metawee@gmail.com¹, nathsinee.ch@dtc.ac.th²

(Received: November 4, 2021; Revised: February 18, 2022; Accepted: March 29, 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และพฤติกรรมที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลด้านประชากรศาสตร์และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 3) เพื่อศึกษาถึงแนวทางการปรับตัวของบริษัทนำเที่ยวในระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางท่องเที่ยวหรือเคยใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 โดยงานวิจัยนี้เป็น งานวิจัยแบบผสม (Mixed method) ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ทางผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอายุตั้งแต่ 21-60 ปี จำนวน 400 คน และผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยว จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 64.50 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 51.50 และส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ที่ 40,001- 60,000 บาท ร้อยละ 38.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน/ รับจ้าง ร้อยละ 48.30 พฤติกรรมในการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้บริการบริษัทนำเที่ยวจำนวน 2 ครั้งต่อปี ร้อยละ 47.00 ถัดมา วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ในการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวคือเพื่อความสะดวกสบาย ร้อยละ 40.00 ถัดมา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้บริการบริษัทนำเที่ยว และมักจะเดินทางไปท่องเที่ยวกับครอบครัว ร้อยละ 45.00 ถัดมา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ค้นหาหรือรับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทนำเที่ยวจากแหล่งข้อมูลหนังสือพิมพ์ ใบปลิว ร้อยละ 52.50 ถัดมา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้ตัวแทนขายในการจองหรือซื้อบริการบริษัทนำเที่ยว ร้อยละ 52.00 และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้งบประมาณ 5,001-10,000 บาท ในการใช้บริการบริษัทนำเที่ยว (ภายในประเทศ) แต่ละครั้ว ร้อยละ 40.50 ปัจจัยด้านทัศนคติในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในภาพรวม พบว่า การปฏิบัติตน มีค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านทัศนคติก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ที่ 3.86 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.13 และหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ที่ 3.99 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.99 ถัดมา ความเชื่อมั่น มีค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านทัศนคติก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ที่ 3.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.08 และหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ที่ 3.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.04 และ ความรู้ความเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านทัศนคติก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ที่ 3.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.00 และ

¹ นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต กลุ่มวิชาการจัดการธุรกิจการบริการ วิทยาลัยดุสิตธานี

² อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต กลุ่มวิชาการจัดการธุรกิจการบริการ วิทยาลัยดุสิตธานี

¹ Master's Student, Master of Business Administration Hospitality Business Management, Dusit Thani College

² Lecturer, Master of Business Administration Hospitality Business Management, Dusit Thani College

หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ที่ 3.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.03 ตามลำดับ และแนวทางการปรับตัวของบริษัทนำเที่ยวในระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ผู้ประกอบการต้องมีการเตรียมความพร้อมต่อการจัดการความเสี่ยง การบริการการท่องเที่ยว สายการบิน หรือโรงแรม อาจมีการปรับปรุงการให้บริการโดยมุ่งเน้นด้านคุณภาพ และการใช้เทคโนโลยีในการทำธุรกรรมออนไลน์ต่างมากขึ้นยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ทศนคติ บริษัทนำเที่ยว ไวรัสโคโรนา 2019

Abstract

This research aimed to study the factors affecting the attitudes in choosing travel agency services among Thai tourists in Bangkok prior and during the COVID-19 epidemic situation: 1) To study the level of demographic and behavioral factors affecting the attitude to choose travel agency services among Thai tourists in Bangkok during the period prior and during the COVID-19 epidemic situation; 2) To compare individual demographic factors and behavior of Thai tourists in Bangkok Metropolitan Region towards the decision to use travel agency services prior and during the COVID-19 epidemic situation; 3) To study the guidelines for the adaptation of the travel agencies during the situation of COVID-19 that can meet the needs of Thai tourists in Bangkok. The sample groups used in this research are Thai tourists who have traveled or were customers of tourism businesses in Thailand prior and during the COVID-19 epidemic situation. This research is generated as mixed method. The sample group that the researcher collected data is Thai tourists living in Bangkok for 400 people and 10 travel agency operators with specific sample selection.

The results of the research found that the majority of Thai tourists were female (64.50%). Most were between 31-40 years of age (50.00%). Most had a bachelor's degree (51.50%) and most have monthly income at 40,001 - 60,000 baht (38.00%), most of whom are occupational employees of private companies / contractors (48.30%). Behavior of choosing a tour company service of Thai tourists in Bangkok found that most tourists use a tour agency service twice a year (47.00%). Next, most of the purpose of choosing a tour company service of tourists is for the convenience (40.00%). Next, most tourists use travel agencies and tend to travel with families (45.00%). Next, most tourists search for or receive information about travel agencies from newspapers and brochure (52.50%). Most tourists use sales agents for booking or purchasing travel agency services (52.00%), and most tourists spend a budget of 5,001-10,000 baht to purchase travel agency services (Domestic) each time (40.50%). Attitude factors before and during the COVID-19 epidemic situation for overall, the average of behavior in terms of attitude factors before and during the epidemic situation was found at 3.86 with standard deviation at 1.13 and after the COVID-19 epidemic situation was at 3.99 with standard deviation at 0.99. Next, the average of confidence in terms of attitude factors before the COVID-19 epidemic was at 3.56 with standard deviation at 1.08, and the post-COVID-19 situation was at 3.77 with standard deviation at 1.04. Lastly, the average of cognition in terms of attitude factors before the COVID-19 epidemic was at 3.37 with standard deviation at 1.00 and the post-COVID-19 situation was at 3.70 with standard deviation at 1.03, respectively. And guidelines for the adaptation of the travel agencies during the situation of COVID-19 that can meet the needs of Thai tourists in Bangkok was found that the entrepreneur should have prepared to risk. Travel and tourism service, airlines, hotels and resorts should have improved service more focus on health and technology in e-business.

Keywords: attitude, travel agency, COVID-19

ความเป็นมาของปัญหา

การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและเศรษฐกิจในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ได้รับผลกระทบโดยเฉพาะอุตสาหกรรมบริการและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย (สยามรัฐออนไลน์, 2563) ซึ่งหากพิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ที่มีสัดส่วนของธุรกิจท่องเที่ยว โดยอ้างอิงตัวเลขตามรายงานของสภาพการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก พบว่า ประเทศที่จะได้รับผลกระทบจากโรคไวรัสโคโรนา 2019 มากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของโลก คือ ประเทศไทย โดยคิดเป็นร้อยละ 22 ของ GDP ของประเทศ (สยามรัฐออนไลน์, 2563)

สถานการณ์ท่องเที่ยวภายในประเทศหลังจากมีการแพร่ระบาดของเชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 ภาคการท่องเที่ยวของประเทศไทยเริ่มชะลอตัวลงตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2563 (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) ส่งผลให้ธุรกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว อาทิเช่น สายการบิน โรงแรม และบริษัททัวร์ รวมทั้งกลุ่มธุรกิจ MICE (Meetings, Incentive Travel, Conventions, Exhibitions) บริษัทเช่ารถ เรือสำราญ ไกด์นำเที่ยว พิพิธภัณฑ์ ห้างสรรพสินค้า ร้านค้า และร้านอาหาร (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2563) ได้รับผลกระทบเป็นวงกว้าง ในส่วนของประเทศไทย รัฐบาลได้มีการออกมาตรการดูแลและเยียวยาทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ มาตรการดูแลและเยียวยาผลกระทบจากไวรัสโคโรนาต่อเศรษฐกิจไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม ระยะที่ 1 - 3 และมาตรการเพิ่มเติมเป็นการเฉพาะกรณี “ธุรกิจท่องเที่ยว” เพื่อบรรเทาผลกระทบและเสริมสภาพคล่องให้ผู้ประกอบการ (สยามรัฐออนไลน์, 2563)

การท่องเที่ยวแบบ New normal ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 เป็นมาตรการสำคัญที่ทุกภาคส่วนในด้านการท่องเที่ยวต้องตระหนักและให้ความสำคัญ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้ความนิยมกับแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยและพร้อมที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญคือการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับนักท่องเที่ยวชาวไทยในวิถี New Normal เนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวไทยยังคงวิตกกังวลในการเดินทางไปเที่ยวต่างประเทศ และความต้องการ

ท่องเที่ยวมีเพิ่มมากขึ้นในช่วงที่รัฐบาลประกาศใช้มาตรการปิดประเทศ แหล่งรวมและจำหน่ายบัตรส่วนลดที่พัก ร้านอาหาร สถานที่ท่องเที่ยวชั้นนำของประเทศไทย ระบุว่าเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทยจะกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง จากการเก็บรวบรวมสถิติพบว่าอัตราการจองที่พักภายในประเทศไทยเติบโตกว่า 100% เนื่องจากโรงแรมทั่วประเทศรวมใจมอบสิทธิพิเศษ ส่วนลดต่างๆ ผสมกับพฤติกรรมความต้องการท่องเที่ยวที่สะสมในช่วงปิดประเทศ ด้านผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวเริ่มเรียนรู้รูปแบบวิถีใหม่ด้านการท่องเที่ยว (New normal tourism) ที่เน้นคุณภาพและความปลอดภัยเป็นหลัก (MGR online, 2563) โดยยกระดับมาตรการด้านการท่องเที่ยวควบคู่กับด้านสาธารณสุข ใส่ใจเรื่องความสะดวก ถูกสุขอนามัย คำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ในการลดความเสี่ยงของการแพร่เชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีโอกาสกลับมาแพร่ระบาดได้ทุกเมื่อ รวมถึงสร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจในความปลอดภัย และในส่วนของบริษัทนำเที่ยว การทราบถึงพฤติกรรมและปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกใช้บริการรูปแบบวิถีใหม่ด้านการท่องเที่ยว (New normal tourism) เป็นสิ่งสำคัญที่พึงศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงแผนการดำเนินธุรกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้หันมาเลือกใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาถึงระดับของปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และพฤติกรรมที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครรวมถึงเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลด้านประชากรศาสตร์และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เปลี่ยนแปลงไปและศึกษาถึงแนวทางการปรับตัวของบริษัทนำเที่ยวทั้งในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019

2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลด้านประชากรศาสตร์และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019

3. เพื่อศึกษาถึงแนวทางการปรับตัวของบริษัทนำเที่ยวในระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย

การวิจัยนี้จะใช้แผนการวิจัยโดยวิธีแบบผสมผสาน (Mixed method) ที่มีลักษณะการดำเนินงานวิจัยสองระยะ โดยเริ่มต้นการวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณก่อน แล้วใช้ผลการวิจัยที่ได้มาเพื่อพิจารณาคัดเลือกประเด็นปัญหาที่มีนัยสำคัญ สำหรับดำเนินงานวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป (รัตนะ บัวสนธิ์, 2556)

1.1 เชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านวิธีการเลือกตัวอย่างตามแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยใช้บริการบริษัทนำเที่ยวภายในประเทศไทย จำนวน 400 คน โดยการเก็บข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์ โดยดำเนินการจัดส่งลิงค์แบบสอบถามออนไลน์ผ่านช่องทาง Google Form ให้แก่กลุ่มตัวอย่างทำการตอบแบบสอบถามจนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

1.2 เชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งวิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยจะใช้วิธีการวิเคราะห์แบบ Contents analysis เป็นกระบวนการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสื่อสาร ของมนุษย์ เช่น เอกสาร การพูดหรือการสื่อสาร ภาพถ่ายหรือสัญลักษณ์ต่างๆ

โดยจะสัมภาษณ์ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวจำนวน 10 คน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้มีส่วนร่วม

ในการแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในรายงานการวิจัย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยใช้บริการบริษัทนำเที่ยวภายในประเทศไทย และมีอายุตั้งแต่ 21- 60 ปี จำนวน 400 คน และผู้ประกอบการธุรกิจบริษัทนำเที่ยว จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 เชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบจำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 3 ปัจจัยด้านทัศนคติในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 มีลักษณะแบบสอบถามเป็น Rating scale ประกอบด้วยจำนวน 15 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ความรู้ความเข้าใจ 2) ความเชื่อมั่น 3) การปฏิบัติตน ซึ่งจะประเมินคำตอบเป็น 5 ระดับ (Rating scale)

โดยการวัดความระดับความคิดเห็นช่วงก่อนและช่วงระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 การแปลผลค่าคะแนน แปลผลโดยถือตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ย โดยใช้สูตรอันตรภาคชั้น

3.2 เชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เลือกใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวโดยเป็น แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและให้คำถามปลายเปิด

ซึ่งจะใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ประกอบการบริษัทที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน แต่เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ณ ปัจจุบัน ยังคงมีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลในรูปแบบการสัมภาษณ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบออนไลน์ทั้งหมด เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรการ Social distancing โดยแบบสัมภาษณ์จะแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการรับมือและการปรับตัวของบริษัทที่เกี่ยวข้องในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 เชิงปริมาณ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยใช้บริการบริษัทนำเที่ยวภายในประเทศไทย ซึ่ง ขั้นตอนในการแจกแบบสอบถามและการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 เชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

4.2.1 การวิจัยเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) เอกสารขั้นต้น (Primary data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการบริษัทที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน แต่ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ต้องทำการสัมภาษณ์ ผ่านช่องทางโทรศัพท์ เพื่อให้เข้ากับมาตรการ Social Distancing หรือ การเว้นระยะห่างทางสังคมเพื่อลดการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019

2) เอกสารชั้นรอง (Secondary data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบต่างๆ คือ การศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีการรวบรวมไว้ก่อนแล้ว ซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงและก่อให้เกิดประโยชน์รวมถึงบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

4.2.2 การสัมภาษณ์และการสำรวจ วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured or guided interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview guide) เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่างๆ คือการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ (Key-Informants)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 เชิงปริมาณ

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) วิเคราะห์และอธิบายโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ซึ่งประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, F-test/One-way ANOVA และ Pearson correlation โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านทัศนคติในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19

ตอนที่ 3 พฤติกรรมการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร

5.2 เชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เน้นการบรรยายเป็นหลัก และการสังเกตโดยตรง (Direct observation) โดยเก็บข้อมูลจากบุคคลที่ได้เลือกสรรมาอย่างดีแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อช่วยเสริมงานวิจัยเพราะเป็นคำตอบที่ค่อนข้างชัดเจนและหนักแน่น การสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 และแนวทางการปรับตัวของบริษัทที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 258 คน คิดเป็นร้อยละ 64.50 โดยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ผู้ตอบแบบสอบถามมีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 51.50 ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ส่วนมากมีรายได้ต่อเดือน 40,001 - 60,000 บาท จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากประกอบอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน/ รับจ้าง จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 48.30

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร

พฤติกรรมการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวใช้บริการบริษัทนำเที่ยว 2 ครั้งต่อปี จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 47.00 วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ในการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยว คือ เพื่อความสะดวกสบาย จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 และหากใช้บริการบริษัทนำเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจะเดินทางไปท่องเที่ยวกับครอบครัว จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 45.0 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ค้นหาหรือรับรู้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทนำเที่ยวจากแหล่งข้อมูลหนังสือพิมพ์หรือใบปลิว จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 52.50 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกใช้ตัวแทนขายในการจองหรือซื้อบริการบริษัทนำเที่ยว จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 52.0 และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้งบประมาณ 5,001-10,000 บาท ในการใช้บริการบริษัทนำเที่ยว (ภายในประเทศ) แต่ละครั้ง จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 40.50

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านทัศนคติในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019

ปัจจัยด้านทัศนคติในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในภาพรวม พบว่า ด้านการปฏิบัติตนช่วงก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของปัจจัยด้านทัศนคติก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค

ไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D.= 1.13) และหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D.= 0.99) รองลงมา คือ ความเชื่อมั่นในมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคในการท่องเที่ยวภายในประเทศไทย มีค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านทัศนคติก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D.= 1.08) และหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D.= 1.04) และ ความรู้ความเข้าใจต่อการใช้บริการบริษัทนำเที่ยว มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดของปัจจัยด้านทัศนคติก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D.= 1.00) และหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D.= 1.03) ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล เพศและระดับอายุที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค ส่วนในด้านระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร ในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไม่แตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล เพศที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ด้วยค่าสถิติ t-test ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศแตกต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไม่แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับสถิติ .05 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล ระดับอายุที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่

ระบาดของโรค พบว่า ด้วยค่าสถิติ F-test ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับสถิติ .05 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐาน

5. ผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้ใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019

ความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้ใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้ใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน

6. ผลการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019

บทสัมภาษณ์ข้อที่ 1 คำถาม: การจัดการรับมือและปรับตัวของบริษัทนำเที่ยวของท่านในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 เป็นอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า จากวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันหลายอย่าง เช่น รูปแบบการทำงานจะเปลี่ยนมาเป็นการทำงานแบบ Work From Home จากชีวิตปกติที่เคยได้ท่องเที่ยวผ่านประสบการณ์ตรง อาจกลายเป็นท่องเที่ยวโลกอินเทอร์เน็ตด้วยปลายนิ้วแทน การใช้ชีวิตในสถานการณ์เช่นนี้จึงกลายเป็นชีวิตที่ถูกปิดกั้นการพบปะกันของคนในสังคม ไม่ได้พบเจอโลกภายนอก ทำได้เพียงรอให้สถานการณ์กลับมาเป็นปกติ และสามารถเดินทางออกไปท่องเที่ยวเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ เพราะผู้ประกอบการส่วนใหญ่เชื่อว่าการท่องเที่ยวจะกลับมาเป็นที่นิยมและเป็นที่ต้องการมากขึ้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจะ

เลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่เดินทางง่าย และตัดสินใจอย่างรวดเร็วมากขึ้น และมีแนวโน้มว่านักท่องเที่ยวจะเที่ยวภายในประเทศมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าในอนาคต โรคไวรัสโคโรนา 2019 จะหายไป แต่รูปแบบการใช้ชีวิตและแนวโน้มการท่องเที่ยวในอนาคตย่อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างแน่นอน ทั้งภาคธุรกิจ เช่น การบริการการท่องเที่ยว สายการบิน หรือโรงแรม อาจมีการปรับปรุงการให้บริการโดยมุ่งเน้นด้านสุขภาพมากขึ้น ในส่วนของนักท่องเที่ยวเอง ปัจจัยในการเดินทางท่องเที่ยวก็จะเปลี่ยนไปเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวต่างประเทศอาจถูกลดความนิยมลงไป

บทสัมภาษณ์ข้อที่ 2 คำถาม: ท่านมีแนวทางการพัฒนาการบริหารธุรกิจการท่องเที่ยวของท่าน ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 เป็นอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า รูปแบบทางการท่องเที่ยวแบบ New normal ที่จะเกิดขึ้น คือ 1) การสวมหน้ากากอนามัยเมื่ออยู่ในที่สาธารณะ 2) การมีจุดคัดกรองอุณหภูมิตามสถานที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ 3) การมีจุดบริการเจลแอลกอฮอล์ในสถานที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ 4) การควบคุมความหนาแน่นของผู้คนในแหล่งท่องเที่ยว/สถานที่ต่างๆ 5) การพิจารณาสถานพักแรม ร้านอาหาร และแหล่งท่องเที่ยวที่มีมาตรการด้านสุขอนามัยที่มีมาตรฐานและ 6) การมีจำนวนผู้ร่วมเดินทาง ของการเดินทาง หรือคณะที่ร่วมเดินทางท่องเที่ยวที่ลดลงและการท่องเที่ยว ผ่านบริษัทนำเที่ยวคาดว่าจะมีแนวโน้มลดลง 7) ความเคยชินกับการ Stay Home ในช่วงวิกฤติโรคไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ผู้บริโภคเกิดความคุ้นเคยกับ การใช้เทคโนโลยีในการทำธุรกรรมออนไลน์ต่างๆ และอาจกระตุ้น ทำให้เกิดแพลตฟอร์ม และแอปพลิเคชันทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ มาตรการการรักษาระยะห่าง อาจทำให้รายได้จากการบริการต่อครั้งของผู้ประกอบการลดลง ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันด้านประสิทธิภาพการให้บริการมากขึ้น ผู้ประกอบการเชื่อว่าบทเรียนครั้งนี้จะทำให้มนุษย์ระมัดระวังในเรื่องสุขอนามัยทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวมมากขึ้น เช่นเดียวกัน การท่องเที่ยวจะต้องมีความระมัดระวังมากขึ้น ถึงแม้ว่าโรคระบาดจะหายไปหรือมีวัคซีนป้องกัน มนุษย์ยังคงต้องเผชิญกับโรคอุบัติใหม่ในอนาคต และจะต้องมีการปรับตัวอยู่เสมอ

บทสัมภาษณ์ข้อที่ 3 คำถาม: ท่านมีนโยบายการป้องกันและการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในการนำมาปรับใช้ในธุรกิจของท่านอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า เนื่องจากการท่องเที่ยวมีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการเดินทางระหว่างประเทศ จึงทำให้ภาคการท่องเที่ยวเป็นสาขาที่อยู่ในลำดับต้นๆ ที่จะได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคภัยร้ายแรงต่างๆ รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการจำกัดการเดินทางที่เป็นมาตรการหลักของการควบคุมการระบาดของโรค การรับมือกับผลกระทบดังกล่าวสามารถกระทำได้ โดยผู้ประกอบการต้องมีการเตรียมความพร้อมต่อการจัดการความเสี่ยง รวมไปถึงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ รวมถึงภาคประชาชนในการรู้ถึงบทบาทที่เหมาะสม ต้องมีการร่วมมือกันยกระดับมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะส่งผลดีต่อสุขภาพ คุณภาพชีวิตของประชาชน และช่วยให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศสามารถเดินหน้าต่อไปได้

บทสัมภาษณ์ข้อที่ 4 คำถาม: ท่านมีวิธีสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างไร เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจและกลับมาใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของท่านอีกครั้ง

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า สิ่งที่ผู้ประกอบการต้องพยายามสนับสนุนคือการให้ความร่วมมือของกรมการท่องเที่ยวหรือหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในการผลักดันมาตรการการท่องเที่ยวให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว หรือ Safety zone ซึ่งนับว่าเป็นโครงการที่ดีที่จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี การสร้างความพร้อมให้กับผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ให้สามารถปรับตัวและบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยววิถีใหม่ (New normal) มีส่วนสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อมั่นในการท่องเที่ยวในประเทศไทย เพื่อการเตรียมพร้อมในการเปิดประเทศ กรมการท่องเที่ยวจึงได้จัดทำหลักเกณฑ์ด้านความปลอดภัยในพื้นที่ท่องเที่ยวปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว 5 ประเภท พื้นที่ท่องเที่ยวเขตเมือง พื้นที่ท่องเที่ยวชุมชน พื้นที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ พื้นที่ท่องเที่ยว

ย่านการค้า และพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เพื่อช่วยป้องกันและดูแลนักท่องเที่ยวให้ปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน ตามจุดประสงค์ของโครงการ Safety zone พื้นที่ท่องเที่ยวปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว รวมไปถึงเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการเดินทางและสนับสนุนตัวเครื่องบินไป-กลับในประเทศ ก็เป็นอีกหนึ่งโครงการสำคัญที่ผู้ประกอบการสนับสนุนให้ภาครัฐผลักดันโครงการให้เกิดประสิทธิผล

บทสัมภาษณ์ข้อที่ 5 คำถาม: ท่านมีการจัดแพคเกจการท่องเที่ยวหรือโปรโมชั่นเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า การกระตุ้นตลาดไทยเที่ยวไทย ถือเป็นวิธีการที่ควรสนับสนุนและเกิดประสิทธิผล เนื่องจากคนไทยยังคงวิตกกังวลการท่องเที่ยว แม้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค อย่างไรก็ตามการเร่งเตรียมความพร้อมเพื่อเปิดต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ให้กลับเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยควบคู่ไปด้วย ก็ถือเป็นเรื่องที่ต้องเร่งดำเนินการเช่นกัน เนื่องจากตลาดไทยเที่ยวไทย เน้นการเดินทางท่องเที่ยววันศุกร์ วันเสาร์ และวันอาทิตย์เท่านั้น ส่วนวันธรรมดา วันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี นักท่องเที่ยวมักจะไม่ได้เดินทางเพราะเป็นช่วงวันทำงาน ทำให้ประเทศไทยยังคงต้องพึ่งพารายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ ขณะที่สัดส่วนการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาตินั้นมากกว่านักท่องเที่ยวชาวไทยหลายเท่า อาทิ นักท่องเที่ยวชาวจีนจะใช้จ่ายเฉลี่ยวันละ 50,000 บาทต่อคนต่อทริป ในการเดินทางมาเที่ยวประเทศไทย แต่นักท่องเที่ยวไทยจะใช้จ่ายวันละไม่เกิน 1,000 บาท โดยประมาณ

บทสัมภาษณ์ข้อที่ 6 คำถาม: ท่านมีข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการรับมือและปรับตัวของบริษัทนำเที่ยวในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นยังคงรอคอยต่อมาตรการของรัฐบาลในการอุดหนุนเงินไม่เกิน 5 พันบาทต่อแพคเกจทัวร์ สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุที่อายุ 55 ปีขึ้นไป มีตัวเลขประมาณ 11 ล้านคน อาจมีผู้ใช้สิทธิไม่ต่ำกว่า 4 ล้านคน และมีคน

ในครอบครัวและผู้ติดตามเดินทางไปด้วย แม้ว่าอาจจะมีส่วนในการกระตุ้นการท่องเที่ยวในประเทศ และอาจสร้างเม็ดเงินได้มากถึง 2 หมื่นล้านบาท โดยที่ผ่านมาผู้ประกอบการจากทั่วทุกพื้นที่ได้ยื่นขอเรียกร้องต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยไปแล้วตั้งแต่เดือนตุลาคม 2563 และทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้เห็นชอบสั่งการให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดำเนินการ ซึ่งยังคงอ้างว่าขึ้นอยู่กับที่ประชุมศูนย์บริหารสถานการณ์เศรษฐกิจที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ คบค. จึงส่งผลให้ยังคงล่าช้าในการดำเนินการให้สำเร็จ ผู้ประกอบการระบุว่าอยากให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเร่งพิจารณาข้อเสนอ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 และแนวทางการปรับตัวของบริษัทเที่ยว โดยกลุ่มตัวอย่างเป็น นักท่องเที่ยวชาวไทยที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอายุตั้งแต่ 21-60 ปี จำนวน 400 คน และผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวจำนวน 10 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาระดับปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และพฤติกรรมที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 258 คน คิดเป็นร้อยละ 64.50 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีจำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 51.50 และส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ที่ 40,001 - 60,000 บาท จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน/รับจ้าง จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 48.30 พฤติกรรมการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้บริการบริษัทนำเที่ยวจำนวน 2 ครั้งต่อปี จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ

47.00 วัดอุปสงค์ส่วนใหญ่ในการเลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวคือเพื่อความสะดวกสบาย จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้บริการบริษัทนำเที่ยว และมักจะเดินทางไปท่องเที่ยวกับครอบครัวจำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ค้นหาหรือรับรู้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทนำเที่ยวจากแหล่งข้อมูลหนังสือพิมพ์ โบปลิวิ จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 52.50 ถัดมา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้ตัวแทนขายในการจองหรือซื้อบริการบริษัทนำเที่ยว จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 52.00 และ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้งบประมาณ 5,001-10,000 บาทในการใช้บริการบริษัทนำเที่ยว (ภายในประเทศ) แต่ละครั้ง จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 40.50 ปัจจัยด้านทัศนคติในช่วงก่อนและระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในภาพรวม พบว่าการปฏิบัติตน มีค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านทัศนคติก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ที่ 3.86 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.13 และหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ที่ 3.99 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.99 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ ธโนภาณวัฒน์ และ สมบัติ กาญจนกิจ (2555) ในหัวข้อวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเลือกใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวภายในประเทศ ที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายและสอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของ ประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวภายในประเทศระหว่างเพศ พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และในระหว่างอายุ พบว่า ปัจจัยด้านบุคลากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และระหว่างรายได้ พบว่าไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ ธโนภาณวัฒน์ และ สมบัติ กาญจนกิจ (2555) ในหัวข้อวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อ

การตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวภายในประเทศ พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวภายในประเทศ จำแนกตามอายุ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านบุคลากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวภายในประเทศ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือนพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้แตกต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวภายในประเทศทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แนวทางการปรับตัวของบริษัทนำเที่ยวในระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 พบว่าผู้ประกอบการต้องมีการเตรียมความพร้อมต่อการจัดการความเสี่ยง รวมไปถึงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ รวมถึงภาคประชาชนในการรู้ถึงบทบาทที่เหมาะสม การบริการการท่องเที่ยว สายการบิน หรือโรงแรม อาจมีการปรับปรุงการให้บริการโดยมุ่งเน้นด้านสุขภาพมากขึ้น และการใช้เทคโนโลยีในการทำธุรกรรมออนไลน์ต่างๆ และอาจกระตุ้น ทำให้เกิดแพลตฟอร์ม และแอปพลิเคชันทางด้านการท่องเที่ยวใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ World Health Organization's Emergency Director ด้านสุขภาพปลายทาง ระบุว่า ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ดังนั้นจึงเป็นที่สรุปได้ว่าการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางหลังสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา 2019 จะได้รับอิทธิพลอย่างสูง โดยจะพิจารณาจากสุขภาพ ความพร้อม และคุณภาพของบริการในด้านสุขอนามัยเป็นหลัก (UNWTO, 2020)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านบุคลากรมากเป็นลำดับแรก ($\bar{x} = 4.05$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านลักษณะทางกายภาพ ($\bar{x} = 3.94$) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และ ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการให้บริการ ($\bar{x} = 3.92$) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวภายในประเทศ ระหว่างเพศ พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และในระหว่างอายุ พบว่า ปัจจัยด้านบุคลากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และระหว่างรายได้ พบว่าไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และแนวทางการปรับตัวของบริษัทนำเที่ยวในระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ผู้ประกอบการต้องมีการเตรียมความพร้อมต่อการจัดการความเสี่ยง รวมไปถึงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ รวมถึงภาคประชาชนในการรู้ถึงบทบาทที่เหมาะสม การบริการการท่องเที่ยว สายการบิน หรือโรงแรม อาจมีการปรับปรุงการให้บริการโดยมุ่งเน้นด้านสุขภาพมากขึ้น และ การใช้เทคโนโลยีในการทำธุรกรรมออนไลน์ต่างๆ และอาจกระตุ้น ทำให้เกิดแพลตฟอร์ม และแอปพลิเคชันทางด้านการท่องเที่ยวใหม่ๆ เพิ่มขึ้น

จึงสรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวที่ใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวภายในประเทศให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านบุคลากรมากเป็นลำดับแรก โดยปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด เพศหญิงให้ความสำคัญมากกว่าเพศชาย นักท่องเที่ยวที่มีช่วงอายุแตกต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านบุคลากรแตกต่างกัน และนักท่องเที่ยวที่มีช่วงรายได้ต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยทุกด้านไม่แตกต่างกัน

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผลที่ได้เป็นการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง และวิธีการรับมือของผู้ประกอบการในด้านต่างๆ ซึ่งจะเป็นแนวทางและแนวคิดให้แก่ผู้ที่ศึกษาในวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้ประกอบการควรมีการเตรียมความพร้อมต่อการจัดการความเสี่ยง รวมไปถึงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ อาจมีการปรับปรุงการให้บริการโดยมุ่งเน้นด้านสุขภาพมากขึ้น

2. หน่วยงานต่างๆ และผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีในการทำธุรกรรมออนไลน์ต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ารับบริการ

3. ภาครัฐและเอกชนควรมีการพัฒนาแพลตฟอร์มและแอปพลิเคชันทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบ New Normal หลังการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในด้านอื่นๆ นอกเหนือจาก ปัจจัยทั้ง 3 ด้านที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไปแล้ว เช่น ปัจจัยทางการตลาด ปัจจัยผลักดันทางการท่องเที่ยวจากภายใน อุปสรรคทางการท่องเที่ยวแบบ New Normal เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบ New Normal หลังการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในด้านอื่นเพิ่มเติม นอกเหนือจากด้านที่ผู้วิจัยศึกษาแล้ว เช่น วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว การเลือกที่พัก รูปแบบการท่องเที่ยว เป็นต้น

3. ประชากรที่ศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงประชากรในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น ซึ่งหากต้องการข้อมูลที่มีความหลากหลายมากขึ้น ควรมีการขยายขอบเขตประชากรที่แตกต่างจากเดิม หรือเพิ่ม กลุ่มขนาดประชากรเพื่อให้ได้รับข้อมูลที่มีความหลากหลายและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). ประชุมรัฐมนตรีท่องเที่ยวอาเซียนสมัยพิเศษ ว่าด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). สืบค้นจาก <https://www.mots.go.th/Newsview.php?nid=12639>

กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว. สืบค้นจาก https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/policy/download/article/article_20210222113518.pdf

รัตนะ บัสนธ์. (2556). วิธีการวิจัยเชิงผสมผสานทางการศึกษา. สืบค้นจาก <http://www.rattanabb.com/html/r5>.

สยามรัฐออนไลน์. (2563). โควิด-19 ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยเป็นอันดับหนึ่งของโลก. สืบค้นจาก <https://siamrath.co.th/n/146002>

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (2563). สถานการณ์การท่องเที่ยวในวิกฤต COVID-19. สืบค้นจาก <https://www.cea.or.th/th/single-research/cultural-heritage-tourism-industry-covid-19>

สุชาติ ธิโนภาณุวัฒน์ และ สมบัติ กาญจนิกิจ. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวภายในประเทศ. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ*, 13(1), 133- 148.

MGR Online. (2563). โควิด-19 ดันคนไทยแห่จองที่พักโตกว่า 100%. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/business/detail/9630000063206>

UNWTO. (2020). Impact assessment of the COVID-19 outbreak on international tourism. Madrid: United Nations World Tourism Organization. Retrieved from <https://tinyurl.com/vbhq36x>

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาบ้านหนองตาไถ่ ตำบลหนองเม็ก อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

The Development of Community Member Participation in Community Forest Sustainable Management A Case Study of Ban Nong Ta Klai Nong Mek Sub-District Nong Han District Udon Thani Province

สุรัชชัย ชูคง¹ธีรวัฒน์ หินแก้ว²พีระยuth ศิลาพรหม³วนิดา ณ ลำพูน⁴สุพัตรา บุตรราช⁵

Surachai Chukong¹Theerawat Hinkaew²Peerayut Silaprom³Vanida Na Lamphun⁴Supattra Buttarat⁵

Corresponding Author's Email: chaisura28@gmail.com¹, toei.2520@gmail.com², peerayut_s23@outlook.co.th³,
vanidavonnarut@gmail.com⁴, supattra25072530@gmail.com⁵

(Received: October 24, 2021; Revised: February 18, 2022; Accepted: March 29, 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชนบ้านหนองตาไถ่ ตำบลหนองเม็ก อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี 2) พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชน และ 3) ประเมินผลรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จำนวน 297 คน และแบบสัมภาษณ์คณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 32 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการป่าชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.47$) คณะกรรมการป่าชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการป่าชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม ก่อนการดำเนินการพัฒนา การมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.72$) หลังการดำเนินการพัฒนา ระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.41$) ส่วนการดำเนินงานด้านการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน โดยใช้กระบวนการ A-I-C ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การประเมินผลรูปแบบการมีส่วนร่วมโดยสร้างจิตสำนึกและความสามัคคีในการอนุรักษ์ป่าชุมชน สร้างบทบาทหน้าที่และเป็นแรงขับเคลื่อนของการอนุรักษ์ป่าชุมชนและไม่ทำลายป่า รวมถึงบูรณาการองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและสามารถมีภาคีเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผลของการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม คือ ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หลังจากการพัฒนาการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: ป่าชุมชน การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม การจัดการป่าชุมชน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study basic information on participation in sustainable community forests management of the people of Ban Nong Ta Klai, Nong Mek Sub-district, Nong Han District, Udon Thani Province; 2) to develop a model for people's participation in sustainable community forest management; and 3) to evaluate the results of the model of participation in sustainable community forest management of the people. Data

^{1,3} อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพินิจบัณฑิต

² อาจารย์ประจำสาขาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยพินิจบัณฑิต

⁴ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยพินิจบัณฑิต

⁵ อาจารย์ประจำสาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน คณะวิทยาศาสตร์ วิทยาลัยพินิจบัณฑิต

^{1,3} Lecturers, Public Administration Program, Faculty of Political Science, Pitchayabundit College

² Lecturer, Management Program, Faculty of Business Administration, Pitchayabundit College

⁴ Lecturer, Accountancy Program, Faculty of Business Administration, Pitchayabundit College

⁵ Lecturer, Community Public Health Program, Faculty of Science, Pitchayabundit College

were collected using a questionnaire of 297 people and an interview form with the community forest committee of 32 people. Data were analyzed by descriptive statistics such as mean, standard deviation. The results of the research revealed that the model of people's participation in community forest management overall, it was at a moderate level ($\bar{X}=3.47$). The community forest board gave more importance to community forest management than ever before. Before proceeding with the development Overall participation was moderate ($\bar{X}=2.72$). The overall level of participation was moderate ($\bar{X}=3.41$) after the development implementation. The development of participation in community forest management by using the A-I-C process in 4 aspects: 1) participation in thinking, planning and decision-making; 2) participation in practice; 3) participation in receiving benefits; and 4) participation in monitoring and evaluation. Evaluation of the participation model be raising awareness and unity in community forest conservation create roles, duties and be the driving force of community forest conservation, forest destruction and including integrating the body of knowledge to benefit the community and being able to have network partners to conserve forest resources. The result of the development of participation model is to make people more involved after the development of participation.

Keywords: community forest, participation model development, community forest management

ความเป็นมาของปัญหา

การบริหารจัดการป่าชุมชนเป็นกระแสหนึ่งในปัจจุบันที่ประชาชนให้ความสำคัญ โดยมีชุมชนหลายแห่งทั่วประเทศที่อาศัยอยู่ในป่าจนสามารถเรียกกันว่า “ป่าชุมชน” ได้พยายามดำเนินกิจกรรมมากมายเพื่ออนุรักษ์และรักษาป่าไว้ให้คงอยู่ ทั้งนี้แต่ละท้องถิ่นจะมีรูปแบบและวิธีดำเนินการเรื่องป่าชุมชนแตกต่างกันออกไป และไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ เพราะเป็นการดำเนินการในภาคประชาชนเพียงส่วนเดียว โดยไม่มีการประสานความร่วมมือจากภาครัฐหรือเอกชนเท่าที่ควร เพราะฉะนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญมากที่สุดต่อการบริหารจัดการป่าและพัฒนาชุมชน

จังหวัดอุดรธานี มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 11,730.302 ตารางกิโลเมตร มีป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สำคัญ โดยแบ่งเป็นป่าชุมชนทั้งหมด 76,545 ไร่ 1 งาน 16 ตารางวา มีหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการป่าชุมชน จำนวน 506 หมู่บ้าน จัดตั้งเป็นป่าชุมชนจำนวน 441 โครงการ โดยในตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน มีจำนวนหมู่บ้าน 20 หมู่บ้าน เข้าร่วมโครงการป่าชุมชน 9 หมู่บ้าน และจัดตั้งเป็นป่าชุมชน 7 โครงการ มีพื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด 407 ไร่ 1 งาน 81 ตารางวา ภาครัฐจัดสรรงบประมาณ ประจำปี พ.ศ. 2562 ให้ทำกิจกรรมส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ซึ่งพื้นที่ป่าชุมชนที่มีขนาดใหญ่ในเขตตำบลหนองเม็ก ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้ หมู่ที่ 4 และ หมู่ที่ 16 มีเนื้อที่รวมกันเป็นจำนวน 244 ไร่ 2 งาน

2 ตารางวา (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมป่าไม้, 2561) ที่ผ่านมามีประชาชนทั้ง 2 หมู่บ้าน ได้ประโยชน์จากป่าชุมชนดังกล่าวอย่างมาก เช่น เรื่องของแหล่งอาหารจากพืชบางชนิด เช่น เห็ดตามฤดูกาล และการเอาไม้มาทำที่อยู่อาศัย และทำเชื้อเพลิงบ้าง ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชนนั้นเป็นประโยชน์ส่วนตัวเป็นส่วนมาก และหลายครั้งเกิดความขัดแย้งและการแตกแยกทางความคิดเรื่องการบริหารจัดการป่าชุมชน และที่สำคัญที่สุด คือ ชาวบ้านเริ่มให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ลง เพราะฉะนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการ ป่าชุมชนเป็นไปอย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด ประเด็นหลักด้าน “การมีส่วนร่วม” จึงเป็นเรื่องสำคัญ

จากการศึกษาของ ชีรทัศน์ ไรจน์กิจจากุล และ พระสมุห์อุทัย อุทัยเมธี (2563) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านวังหม้อ ด้านที่มีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านวังหม้อได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี ซึ่งมีการดำเนินกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมคิด ร่วมร่างธรรมนูญศีลธรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และจัดการป่าชุมชน ซึ่งเป็นรูปแบบที่พัฒนาร่วมกันของประชาชนในชุมชน

จากการศึกษาของ ประเมิน กาฬภักดี (2564) พบว่า การจัดการทรัพยากรป่าชุมชนที่สามารถจัดการได้อย่างยั่งยืน ต้องคำนึงถึงการได้ประโยชน์ที่สมดุลกันระหว่างป่ากับชุมชน มีการวางแผนจัดการโดยไม่แยกป่าออกจากชุมชน กิจกรรมที่ถูกกำหนดภายใต้กฎ ระเบียบตามมติของชุมชนต้องไม่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ที่เคยได้รับจากทรัพยากรป่าชุมชน

การศึกษารูปแบบที่ยั่งยืนในการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น สามารถช่วย แก้ปัญหาได้ โดยกระบวนการจัดการป่าต้องสอดคล้องกับ สถานการณ์เชิงนโยบายของรัฐ นอกจากนั้นต้องมีการทบทวน เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากปัญหาและแนวทางการพัฒนาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาารูปแบบการมี ส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน บ้านหนองตาใกล้ หมู่ที่ 4 และ หมู่ที่ 16 ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในแง่ของการค้นหาและกำหนด กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ชัดเจน ตลอดจนเป็น ตัวอย่างแก่ชุมชนอื่นๆ ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการ ป่าชุมชนอื่นๆ ต่อไป โดยการวิจัยนี้จะเน้นไปที่การศึกษาถึง ข้อมูลพื้นฐานด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน การ พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม และการประเมินผลรูปแบบการ มีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชนบ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชนบ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อประเมินผลรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชนบ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย

การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed methods) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยประยุกต์รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and development) และการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 16 บ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี จำนวน 1,308 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2563)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 16 บ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ซึ่งการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรการคำนวณของเครซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 297 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการสุ่มตัวอย่าง โดย ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) ได้แก่ การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และคณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 32 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

3.1 นักวิจัยศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวความคิดในการสร้างแบบสอบถามที่สมบูรณ์แบบ

3.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบของการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

3.3 นำแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ตรวจสอบเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม

3.4 นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุงให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและได้ค่าความสอดคล้องของเนื้อหาและได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามที่ 0.8 (IOC)

3.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนบ้านนาโป่ง หมู่ที่ 7 ตำบลบะยาว อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ 1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 297 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกกับคณะกรรมการป่าไม้ชุมชน จำนวน 32 คน โดยมีวิธีดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในอดีต โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับคณะกรรมการป่าชุมชน สำหรับข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนใน 4 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล โดยใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation, Influence, and Control)

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ค่าเฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
1.00 – 1.50	ระดับน้อยที่สุด
1.51 – 2.50	ระดับน้อย

2.51 – 3.50	ระดับปานกลาง
3.51 – 4.50	ระดับมาก
4.51 – 5.00	ระดับมากที่สุด

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยส่งผลให้ได้ข้อคิดเห็นในการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งการประเมิน เสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน ตามหลักการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม 3 สร้าง ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย 3 ด้าน ได้แก่ วัตถุประสงค์ข้อ 1 คือ 1) การระดมสมอง (Brainstorming) 2) ประมวลและสังเคราะห์ปัญหา และการจัดการป่าชุมชน 3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Work shop) และ 4) กลุ่มเสวนา (Group discussion)

วัตถุประสงค์ข้อ 2 คือ 1) กระบวนการแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ (Knowledge management) 2) กระบวนการเครือข่ายเชิงอนุรักษ์ป่าชุมชน 3) เวทีชาวบ้าน และ 4) ดำเนินการใช้รูปแบบ/ปรับปรุงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน บ้านหนองตาไถ่สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีดังนี้

1. เวทีการระดมสมอง ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย กลุ่มเป้าหมาย 5 กลุ่ม หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานท้องถิ่น กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และจิตอาสา ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมทำ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในชุมชนบ้านหนองตาไถ่ในอดีต เช่น ความอุดมสมบูรณ์ สภาพดิน สภาพอากาศ ความเจริญ ด้านประชากร ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครอบครัวยุคใหม่ ความสัมพันธ์คนในชุมชน

1.2 การวิเคราะห์บริบทชุมชน (SWOT analysis)

จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค

1.3 การวิเคราะห์ชุมชนด้วยผังชุมชน

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

โดยผู้วิจัยได้มุ่งเน้นเป้าหมายและความสำคัญของปัญหารวมทั้งกระบวนการวิจัยโดยให้ความสำคัญแก่ผู้เข้าร่วมทุกคนทุกขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การให้ความรู้โดยวิทยากร การชมวีดิทัศน์ด้าน

การจัดการป่าไม้ ประโยชน์ทางตรง ทางอ้อมของทรัพยากรป่าไม้ และภัยพิบัติที่เกิดจากการทำลายป่าไม้

2.2 การรับฟังแนวคิดของผู้นำชุมชน ปราชญ์

ชาวบ้าน ในด้านการเทคนิคการป้องกันไฟป่า การอนุรักษ์พื้นที่ป่า การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ บทลงโทษในการตัดไม้ทำลายป่า การกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกรักและหวงแหนป่าไม้ พร้อมทั้งการปลูกป่าทดแทน และการก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้

2.3 การจัดการความรู้ด้วยผังก้างปลา พบว่าทำให้รู้

ถึงปัญหา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดองค์ความรู้ และการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งทำให้ชุมชนเกิดความรักสามัคคี

3. การมีส่วนร่วมวางแผน กำหนดกิจกรรม วัน เวลา

ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชนบ้านหนองตาใกล้ เป็นต้นว่า กิจกรรมการปลูกป่า พิธีการบวชป่า ซึ่งพบว่าหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พระ เยาวชน และชาวบ้านให้ความสนใจเข้าร่วมเป็นจำนวนมากและได้มีการแสดงความคิดเห็นร่วมกันว่าควรจะมีการขยายพื้นที่ปลูกป่าไปยังพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียง โดยมีการหมุนเวียนการบวชป่าไปตามพื้นที่ป่าที่ติดกับวัด โรงเรียน และหมู่บ้านเป็นประจำปีละ 2 ครั้ง

วัตถุประสงค์ ข้อ 3 คือ 1) สร้างจิตสำนึกและความ

สามัคคีในการอนุรักษ์ป่าชุมชน 2) สร้างบทบาทหน้าที่และเป็นแรงขับเคลื่อนของการอนุรักษ์ป่าชุมชนและไม่ทำลายป่า และ 3) บูรณาการองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชน และสามารถมีภาคีเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1. ผลการประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี (n = 297)

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการป่าชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการคิดวางแผน และตัดสินใจ	3.33	0.77	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.26	0.79	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	3.22	0.82	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	3.61	0.86	มาก
ภาพรวม	3.47	0.73	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.73) มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

2. ผลการประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการป่าชุมชนต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วม ด้วยเทคนิค A-I-C ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการป่าชุมชนต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมก่อนการดำเนินการพัฒนาของคณะกรรมการปทุมชนต่อการจัดการปทุมชนบ้านหนองตาไถ่ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี (n = 32)

การมีส่วนร่วมก่อนการดำเนินการพัฒนา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ตัดสินใจ	2.67	0.46	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	2.50	0.59	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมรับผล ประโยชน์	2.57	0.47	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล	2.78	0.52	ปานกลาง
ภาพรวม	2.72	0.44	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า คณะกรรมการปทุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการปทุมชนมากขึ้นกว่าเดิม จะเห็นได้จาก ก่อนการดำเนินการพัฒนา การมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.72$)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมหลังการดำเนินการพัฒนา ของคณะกรรมการปทุมชนต่อการจัดการปทุมชนบ้านหนองตาไถ่ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี (n = 32)

การมีส่วนร่วมหลังการดำเนินการพัฒนา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ตัดสินใจ	3.25	0.56	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.28	0.60	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	3.21	0.56	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมิน ผล	3.57	0.69	มาก
ภาพรวม	3.41	0.56	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่า คณะกรรมการปทุมชนหลังการดำเนินการพัฒนา ระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) ผลการประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วม แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาในทั้ง 4 ด้าน กล่าวคือ

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และตัดสินใจ คณะกรรมการปทุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นในทุกตัวชี้วัด เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า มีส่วนร่วมในการตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการบริหารจัดการปทุมชนเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.25$)

2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ คณะกรรมการปทุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นในทุกตัวชี้วัด เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของปทุมชน มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.28$)

3) ด้านการมีส่วนร่วมรับผล ประโยชน์ คณะกรรมการปทุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นในทุกตัวชี้วัด เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า มีส่วนร่วมในการใช้พื้นที่บริเวณปทุมชน และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากทรัพยากรปทุมชนด้านอาหาร เช่น เห็ด หน่อไม้ ไช้ผดแดง มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.21$)

4) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล คณะกรรมการปทุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นในทุกตัวชี้วัด เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า มีส่วนร่วมในการประเมินแผนการดำเนินงานด้านการจัดการปทุมชน คะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.57$)

3. การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปทุมชนบ้านหนองตาไถ่

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการปทุมชน โดยใช้กระบวนการ A-I-C ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเห็นคุณค่า (Appreciation: A) 2) ขั้นปฏิสัมพันธ์ (Influence: I) 3) ขั้นควบคุม (Control: C) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ขั้นเห็นคุณค่า (Appreciation: A) ขั้นตอนการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงความคิดเห็น รับฟังและหาข้อสรุปร่วมกัน โดยการจัดเวทีให้คณะกรรมการปทุมชน และประชาชน เข้ามาพูดคุยถึงสภาพการณ์ และปัญหาเกี่ยวกับปทุมชนบ้านหนองตาไถ่ ทั้งความต้องการในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การพัฒนาการมีส่วนร่วมขึ้นเห็นคุณค่า (Appreciation: A)

ประเด็น	อดีต (ปัญหา)	ปัจจุบัน (วิธีแก้ไขปัญหา)	อนาคต (นำไปปรับใช้)
ปัญหา และสภาพ ป่าชุมชน	ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเฉพาะกลุ่ม ซึ่งมีการใช้อำนวยความสะดวกประโยชน์ในกลุ่มสมาชิก ญาติพี่น้องของคณะกรรมการป่าชุมชนเท่านั้น และมีการใช้ทรัพยากรป่าอย่างไม่เหมาะสม เช่น การตัดไม้มาทำฟืนเป็นเชื้อเพลิง และการลักลอบตัดไม้เศรษฐกิจเพื่อนำไปขาย	มีการจัดตั้งกฎระเบียบในการใช้ป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด และให้ประชาชนได้เข้าถึงในการใช้ประโยชน์ในทุกกลุ่ม	มีการปรับกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนให้มากขึ้น และมีมาตรการในการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ เพื่อเป็นการรักษาอนุรักษ์ผืนป่าให้ได้ประโยชน์ต่อชุมชนส่วนรวม
ความต้องการ	ใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อการเก็บสมุนไพร เก็บเห็ด เก็บไม้ไผ่ถ่าน และการนำทรัพยากรน้ำในป่าชุมชนในส่วนที่มีพื้นที่ติดต่อกับป่าชุมชนมาใช้ประโยชน์	ต้องการให้ชาวบ้านและประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการปลูกป่าเพิ่มขึ้น และปลูกพืชสมุนไพร เพื่อเพิ่มผืนป่าให้กับป่าชุมชน และช่วยกันพัฒนาลุ่มน้ำ เพื่อประโยชน์ของชุมชนในการมีน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค ตลอดจนมีการกำหนดแนวเขตป่าให้ชัดเจน และให้ประชาชนชาวบ้านใช้วัสดุอื่นๆ แทนการใช้ไม้ให้มากขึ้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์ไม้	ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของป่าชุมชนในกับประชาชน รวมถึงปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ให้รู้ถึงคุณค่า และประโยชน์ของป่าชุมชนให้มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ และเพิ่มกิจกรรมในการพัฒนาป่าชุมชน ได้แก่ การปลูกพืชเศรษฐกิจ พืชสมุนไพร พืชครัวเรือน รวมถึงมีการสำรวจป่า และจัดทำแนวกันไฟป่า เป็นต้น

3.2 ขั้นปฏิสัมพันธ์ (Influence: I) คณะกรรมการป่าชุมชนและประชาชน กำหนดวิธีการและเสนอทางเลือกในการพัฒนา ตามที่ได้สร้างภาพพึงประสงค์ หรือที่ได้ช่วยกันกำหนดวิสัยทัศน์ เป็นขั้นตอนที่จะต้องช่วยกันหามาตรการ วิธีการ

และค้นหาเหตุผลเพื่อกำหนดทางเลือกในการพัฒนา กำหนดเป้าหมาย กำหนดกิจกรรม และจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม โครงการ ได้ช่วยกันเสนอโครงการทั้งหมด 5 โครงการ และได้จัดลำดับความสำคัญ ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การพัฒนาการมีส่วนร่วมขั้นปฏิสัมพันธ์ (Influence: I)

โครงการ	ทำอะไร	ทำอย่างไร	ใครทำ	ทำเมื่อไร
ปลูกพืชสมุนไพร	ปลูกพืชสมุนไพรเพื่อใช้ประโยชน์ในการรักษาโรค	เชิญปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืช และใช้เกษตรอินทรีย์ในการเพาะปลูกจัดสรรพื้นที่ในการปลูกและขยายพันธุ์พืชสมุนไพร	ชาวบ้านทุกคนและคณะกรรมการป่าชุมชน	วันอาทิตย์สุดท้ายของเดือน

ตารางที่ 5 (ต่อ)

โครงการ	ทำอะไร	ทำอย่างไร	ใครทำ	ทำเมื่อไร
แปรรูปสมุนไพร	แปรรูปสมุนไพรที่ปลูกเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น น้ำดอกอัญชัน น้ำใบย่านาง น้ำต้มจากว่านสมุนไพรต่างๆ เป็นต้น	เชิญหมอยา และปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับหมอยาพื้นบ้านมาให้ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปสมุนไพร แก่ชาวบ้านและคณะกรรมการป่าชุมชน	หมอยาพื้นบ้าน และปราชญ์ชาวบ้าน	รวมกลุ่มเพื่อเข้าร่วมอบรมในเดือนมกราคม 2564
สำรวจและดูแลรักษาป่า	สำรวจและดูแลป่าชุมชนเพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าในทุกกรณี	จัดเวรยามเพื่อเข้าไปสำรวจ ตรวจ สอบป่าชุมชนเป็นระยะ	เจ้าหน้าที่ป่าไม้ชาวบ้านทุกคนและคณะกรรมการป่าชุมชน	เข้าไปสำรวจป่าชุมชนทุกวันอย่างต่อเนื่อง
ป้องกันไฟป่า	ทำแนวป้องกันไฟถาวร	เชิญเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแนวป้องกันไฟป่าให้กับชาวบ้านและคณะกรรมการป่าชุมชน	เจ้าหน้าที่ป่าไม้ชาวบ้านทุกคนและคณะกรรมการป่าชุมชน	เข้าร่วมอบรมและจัดทำแนวกันไฟป่าในเดือนมกราคม 2564
ป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง	ส่งเสริมการปลูกป่า พืชเศรษฐกิจ พืชสมุนไพร พืชในครัวเรือนประโยชน์ของการปลูกป่า ซึ่งจะนำมาถึงการใช้ประโยชน์ที่มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น	จัดสรรพื้นที่ในการปลูกพืช 3 อย่างและรับประโยชน์ 4 อย่าง	ชาวบ้านทุกคนและคณะกรรมการป่าชุมชน	วันอาทิตย์สุดท้ายของเดือน

3.3 ชั้นควบคุม (Control: C) ชาวบ้านร่วมกันคิด รับผิดชอบโครงการ โดยขั้นตอนกิจกรรมประกอบด้วย
 ยอมรับและทำงานร่วมกัน โดยนำเอาโครงการหรือกิจกรรม
 วัตถุประสงค์ วิธดำเนินงาน แหล่งงบประมาณ ดังแสดงใน
 ต่างๆ มาสู่การปฏิบัติ และจัดกลุ่มผู้ดำเนินการ ซึ่งจะ
 ตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การพัฒนาการมีส่วนร่วมชั้นควบคุม (Control: C)

โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินงาน	แหล่งงบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
ปลูกพืชสมุนไพร - จัดสรรพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพร - หาพันธุ์ไม้สมุนไพรในป่า - ร่วมกันปลูกพืชสมุนไพร	เพื่อขยายพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพรและอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพร	เชิญปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชและใช้เกษตรอินทรีย์ในการเพาะปลูกจัดสรรพื้นที่ในการปลูกและขยายพันธุ์พืชสมุนไพรจัดสรรพื้นที่ในเขตป่าชุมชน ในการปลูกพืชสมุนไพร	กลุ่มงานวิจัย	ปราชญ์ชาวบ้าน คณะกรรมการป่าชุมชน
แปรรูปสมุนไพร - อบรมการผลิตน้ำสมุนไพร ว่านสมุนไพรต่างๆ	เพื่อนำพืชสมุนไพรมาแปรรูปใช้ในชุมชน ขายผลิตภัณฑ์ชุมชน	หมอยาพื้นบ้านและปราชญ์ชาวบ้าน มาจัดอบรมให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในการแปรรูปสมุนไพรและการนำไปใช้	กลุ่มงานวิจัย	หมอยาพื้นบ้านและปราชญ์ชาวบ้าน

ตารางที่ 6 (ต่อ)

โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินงาน	แหล่งงบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
สำรวจและดูแลรักษาป่า - ออกสำรวจป่า	สำรวจและดูแลป่า เพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าในทุกกรณีจากเขตป่าชุมชน	เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เข้ามาให้ความแนะนำ และช่วยจัดเวรยามเพื่อเข้าไปสำรวจป่าชุมชนในทุกวันอย่างต่อเนื่อง	กลุ่มงานวิจัย	เจ้าหน้าที่ป่าไม้ คณะกรรมการป่าชุมชน และชาวบ้านทุกคน
ป้องกันไฟป่า - จัดทำแนวป้องกันไฟป่าถาวร	เพื่อจัดทำแนวป้องกันไฟป่าในฤดูแล้ง	เจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้ความรู้และวิธีการจัดทำแนวกัน ไฟป่า	กลุ่มงานวิจัย	เจ้าหน้าที่ป่าไม้ คณะกรรมการป่าชุมชน และชาวบ้านทุกคน
ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง - การปลูกพืชเชิงเศรษฐกิจเพื่อนำพาประโยชน์ในการใช้งาน	เพื่อส่งเสริมการปลูกป่าพืชเศรษฐกิจ พืชสมุนไพร พืชในครัวเรือน ประโยชน์ของการปลูกป่า ซึ่งจะนำมาถึงการใช้ประโยชน์ที่มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น	วิทยากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งจะทำให้ได้ประโยชน์แก่ชุมชนในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจเพิ่มของชุมชน เป็นต้น	กลุ่มงานวิจัย	วิทยากร คณะกรรมการป่าชุมชนและชาวบ้านทุกคน

อภิปรายผล

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชน พบว่า ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีจิตสำนึกตระหนัก และให้ความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินแผนการดำเนินงานด้านการจัดการป่าชุมชน การติดตามและควบคุมการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชน การเสนอแนะเพื่อการพัฒนาป่าชุมชน การลดความขัดแย้งในเรื่องการหาผลประโยชน์ส่วนตนในป่าชุมชน และการควบคุมกฎเกณฑ์และข้อปฏิบัติของป่าชุมชนที่กำหนดขึ้นอย่างเคร่งครัด แต่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่าน้อย เนื่องจากประเด็นดังกล่าวเป็นการใช้ประโยชน์จากป่าเพียงบางฤดูเท่านั้น และประชาชนลดการใช้ประโยชน์จากป่า เพื่อต้องการให้พันธุ์พืชเหล่านั้นได้เจริญเติบโตและขยายพันธุ์ตามฤดูกาล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีประไพ คุ่มศัตรา (2559) ที่ทำการศึกษากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: การศึกษาตำบลช่องสะเดา อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.96$) และระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน แนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยการจัดทำโครงการรักษาป่าต้นน้ำ โครงการปลูกป่า โครงการบวชป่า โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวรรณ มะลิวรรณ, อภิชาติ ใจอารีย์ และประสงค์ ต้นพิชัย (2560) ที่ทำการศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย ตำบลเขาขลุ่ย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.86$) ซึ่งประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบพื้นที่ป่าชุมชนเขาขลุ่ย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงทำให้มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ยบ้างแต่ไม่มากนัก เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในแต่ละครั้งจะเป็นการส่งการจากผู้นำชุมชนประชาชนจึงเข้าร่วม แต่ความเข้าใจในเรื่องการจัดการป่าชุมชนของประชาชนยังมีไม่มากนัก แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย ประกอบไปด้วยรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการป่าชุมชน ขั้นตอนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน บทบาทของแต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และปัจจัยเงื่อนไขการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชน โดยใช้กระบวนการ A-I-C ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงส่องแสง แต้เฮง (2558) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตำบลทุ่งพระยา อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า รูปแบบกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 การทำงานแบบ 3 ประสาน ประกอบด้วย นักวิชาการ ชุมชนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ มิติที่ 2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ มิติที่ 3 การริเริ่มให้เกิดโครงการปฏิบัติจริง มิติที่ 4 การพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มิติที่ 5 การพัฒนาให้เกิดสถาบันในชุมชน นอกจากนั้นองค์ประกอบของรูปแบบมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การค้นหาบุคคล/กลุ่มที่สนใจ 2) การจัดตั้งภาควิชาการร่วมพัฒนา 3) การวางแผน 4) การดำเนินโครงการ 5) การตัดสินใจ 6) การประเมินผล และ 7) การร่วมรับผลประโยชน์

แนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ คือ 1) การจัดตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้ 2) การพัฒนาศักยภาพการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน และ 3) การสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน

การประเมินผลรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชน โดยสร้างจิตสำนึกและความสามัคคีในการอนุรักษ์ป่าชุมชน สร้างบทบาทหน้าที่และเป็นแรงขับเคลื่อนของการอนุรักษ์ป่าชุมชนและไม่ทำลายป่า รวมถึงบูรณาการองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชน และสามารถมีภาคีเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิษชาอร ทาพระเจริญ และ สวรรยา ธรรมอภิพล (2559) ได้ทำการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ป่าเสื่อมโทรมเนื่องจากการตัดไม้เพื่อการพาณิชย์และการใช้สารเคมีเพื่อการเกษตรกรรมของชาวบ้าน เกิดการรวมกลุ่มกันของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชน

บ้านช่องแคบผ่านเวทีประชาคมของหมู่บ้าน ร่วมกันจัดตั้งกฎระเบียบว่าด้วยการรักษาป่าชุมชนบ้านช่องแคบ และช่วงฟื้นฟูและดูแลรักษา ในส่วนของปัจจัยแห่งความสำเร็จมาจากปัจจัยภายในชุมชนด้านผู้นำ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการใช้กลไกนโยบายด้านพิธีกรรมและความเชื่อในการอนุรักษ์ป่าไม้ และปัจจัยภายนอกที่มีผลมาจากการสนับสนุนด้านวิชาการจากหน่วยงานราชการ

สรุปผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองตาไถ่ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง
2. การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนโดยใช้กระบวนการ A-I-C สามารถช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมากขึ้นในทั้ง 4 ประเด็น คือ 1) การมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล
3. กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วม ด้วยเทคนิค A-I-C ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการป่าชุมชน กล่าวคือ คณะกรรมการป่าชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการป่าชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรจัดกิจกรรมเสริมความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ตลอดจนให้ความรู้และสร้างความเข้าใจกับประชาชน ควรจัดสนทนากลุ่มการมีส่วนร่วมและบอกวิธีในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และจัดกิจกรรมให้มากขึ้นเป็นระยะ ประชาชนมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในระดับปานกลาง ดังนั้นผู้นำชุมชนและคณะกรรมการควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยจัดกิจกรรมและกำหนดนโยบายที่สามารถทำให้ทุกฝ่ายปฏิบัติร่วมกันได้
2. ควรจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน และผู้นำชุมชนร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน เช่น เชิญชวนให้ติดตามข่าวสารการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ชุมชนที่เคยดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการ

ป่าชุมชนและประสบความสำเร็จหรือมีชื่อเสียง มีการศึกษาดูงานเพื่อสังเกตการจัดการที่เหมาะสมมุ่งเน้นให้ประชาชนกลับมาสนใจให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำผลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม จากการทำประชาคม แนวทางหรือข้อเสนอแนะ เพื่อทำวิจัยต่อเนื่องได้ แนวทางที่เหมาะสมออกมาอยู่ในรูปแบบของโครงการ ได้แก่ โครงการรักษาดินน้ำ โครงการปลูกป่า โครงการบวชป่า ให้ประชาชนได้ปฏิบัติร่วมกันอย่างจริงจัง และต่อเนื่องตลอดไป

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มในอนาคต การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและท้องถิ่น

3. ควรมีการศึกษาวิจัยที่เน้นการประยุกต์พุทธปรัชญาในด้านของการอนุรักษ์ธรรมชาติและการพัฒนาที่ยั่งยืน

4. ควรศึกษาผลหลังจากที่ชุมชนได้ร่วมคิดวางแผนร่วมจัดทำโครงการ/กิจกรรมแล้ว ชุมชนมีการปฏิบัติตามโครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอะไร และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

ณิชากร ทาพระเจริญ และ สวรรยา ธรรมอภิพล. (2559).

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. ใน สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก, รายงานการประชุมสัมมนาทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ครั้งที่ 9 (น. 9-16). การประชุมสัมมนาทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ครั้งที่ 9, ชลบุรี.

ดวงส่องแสง แต้เฮง. (2558). การพัฒนารูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตำบลทุ่งพระยา อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*, 10(2), 17-32.

ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล และ พระสมุห์อุทัย อุทัยเมธี. (2563). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชน. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 5(3), 239-254.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ประเมิน กาฬภักดี. (2564). แนวทางการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก. *วารสารนิเทศศาสตร์และสังคมท้องถิ่น*, 5(1), 1-27.

วิภาวรรณ มะลิวรรณ, อภิชาติ ใจอารีย์ และ ประสงค์ ตันพิชัย. (2560). แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย ตำบลเขาขลุ่ย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. *วารสารฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(1), 694-708.

ศรีประไพ คุ้มคัตรา. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: การศึกษาตำบลช่องสะเดา อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*, 1(3), 59-68.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมป่าไม้. (2561, 24 ตุลาคม). ป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้. สืบค้นจาก http://forestinfo.forest.go.th/fCom_detail.aspx?id=13014

สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2563, ธันวาคม). สถิติจำนวนประชากรพื้นที่จังหวัดอุดรธานี อำเภอหนองหาน ตำบลหนองเม็ก ปี 2563. สืบค้นจาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/?fbclid=IwAR2pDI CcL77MoMQIsQuSfaKgHS2asEeGYilfhKvr3QV TeK0wJJzuCdWPZhg#/displayData>

**ความนึกเปรียบเทียบการศึกษากับการทำเกษตรกรรม:
มโนคติของผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสมัยรัฐบาล คสช. พ.ศ. 2557-2562**
An Analysis of Conceits About Education and Agriculture in the Context of Basic Education
During the Period of NCPO Between 2014 and 2019

วิฑูรย์ เมตตาจิตต์¹ วรวรรธน์ ศรียาภย์² วรณญา ยิ่งยงค์ศักดิ์² ศราวุธ หล่อดี²

Vitoon Mettajit¹ Warawat Sriyabhaya² Warunya Yingyongsak² Sarawut Lordee²

Corresponding Author's Email: tomteam.teachers@gmail.com¹, waaraathaanaa@yahoo.co.th², warunya_y@hotmail.com²,

sarawut_lordee@hotmail.co.th²

(Received: December 7, 2021; Revised: February 24, 2022; Accepted: March 29, 2022)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความนึกเปรียบเทียบการศึกษากับการทำเกษตรกรรมซึ่งเป็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พบระหว่างปี 2557-2562 โดยเก็บข้อมูลจากบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้มอบนโยบายทางการศึกษา ผู้รับนโยบายมาปฏิบัติ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นผลผลิตจากระบบการศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดความนึกเปรียบเทียบ และแนวคิดความเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน โดยนำถ้อยคำที่สื่อมโนคติว่า การศึกษาเปรียบได้กับการทำเกษตรกรรมมาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบมโนคติที่ใช้รูปภาษาแสดงความนึกเปรียบเทียบ จำนวน 180 ถ้อยคำ กล่าวถึงองค์ประกอบของการศึกษา 8 องค์ประกอบ คือ 1) ผู้บริหารการศึกษาระดับกระทรวงศึกษาธิการ 2) ผู้ปกครอง 3) สถานศึกษา 4) กระบวนการจัดการการศึกษา 5) พัฒนาการของนักเรียน 6) ปัญหาของระบบการศึกษา 7) การประเมินผลทางการศึกษา และ 8) ผู้เป็นผลผลิตทางการศึกษา องค์ประกอบของการศึกษาทั้ง 8 หน่วยแสดงให้เห็นว่า มุมมองทางความคิดของคนในสังคมไทยมอง “การศึกษา” ว่าเป็นความคล้ายคลึงกับ “การทำเกษตรกรรม” จึงนำมาเปรียบเทียบได้ ข้อค้นพบข้างต้นแสดงให้เห็นถึงมุมมองของบุคคลที่หลากหลายในสังคมที่มีแนวคิดต่อการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน

คำสำคัญ: ความนึกเปรียบเทียบ การศึกษา การทำเกษตรกรรม มโนคติ คสช.

Abstract

This study investigated how conceits were used to compare education to agriculture in the context of basic education during the period of NCPO between 2014 and 2019. Word uses, attempted to conceptually compare education to agriculture, collected from policy makers, educational practitioners and stakeholders, were analyzed using a framework of conceit and conceptual metaphor in cognitive linguistics. Findings revealed a total of 180 word uses reflecting conceits that manifest 8 education-related components, including: 1) educational executives at ministerial level; 2) parents; 3) institutions; 4) educational management; 5) student development; 6) problems of the educational system; 7) educational assessment; and 8) products of education. These 8 components suggest that Thai people conceive of “education” being analogous to “agriculture” The findings revealed people's attitudes toward basic education.

Keywords: conceit, education, agriculture, concept, NCPO.

¹ นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

² อาจารย์ประจำสาขาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

¹ Candidate, Doctor of Philosophy Program in Thai, Faculty of Liberal Arts, University of Phayao

² Lecturers, Program in Thai, Faculty of Liberal Arts, University of Phayao

ความเป็นมาของปัญหา

ความนึกเปรียบเทียบเป็นการแสดงมโนคติหรือความคิดของผู้ใช้ภาษาผ่านถ้อยคำสื่อสารได้ทั้งวิธีการเขียนและพูด โดยเห็นได้จากรูปภาพของหน่วยที่นำมาเปรียบเทียบมักจะเป็นสิ่งใกล้ตัวและเป็นรูปธรรม มาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ต้องการสื่อถึงซึ่งมักเป็นนามธรรม ความนึกเปรียบเทียบ คือ การเปรียบเทียบ ถ้อยคำที่ใช้เปรียบเทียบ รวมถึงภาพพจน์ที่สร้างความเปรียบเทียบ การนำวัตถุหรือสถานการณ์ 2 อย่างมากล่าวเปรียบเทียบกัน การสื่อสารในชีวิตประจำวันจะพบการใช้ความนึกเปรียบเทียบได้ทั่วไป ดังเช่น เมื่อสื่อสารถึงเรื่องการศึกษา ผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานจะแสดงมโนคติผ่านการใช้รูปภาพแสดงความนึกเปรียบเทียบอย่างหลากหลาย เช่น มโนคติว่าด้วยการศึกษาคือการรักษาทางการแพทย์ การผลิตในระบบอุตสาหกรรม และการทำเกษตรกรรมซึ่งเป็นมโนคติที่พบจากรูปภาพเป็นจำนวนมากเมื่อสื่อสารถึงเรื่องการศึกษา

สำนวนที่ว่า “รากฐานของบ้านคืออิฐ รากฐานของชีวิตคือการศึกษา” ถ้อยคำดังกล่าวเป็นตัวอย่างที่สะท้อนมโนคติให้เห็นว่า การศึกษามีความสำคัญ และสังคมไทยก็มีความสัมพันธ์กับเกษตรกรรม เห็นจากเมื่อพิจารณาคำว่า “รากฐาน” ซึ่งหมายถึง น. หลักสำคัญอันเป็นพื้นฐานรองรับส่วนที่เป็นพื้นรองรับสำหรับพัฒนาต่อไป เช่น วางรากฐานการศึกษา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สำนวนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาเป็นหลักสำคัญอันเป็นที่รองรับการเจริญเติบโตด้านอื่นๆ ของมนุษย์ และเมื่อพิจารณานัยของคำว่า “ราก” ซึ่งหมายถึง น. ส่วนของต้นไม้ ตามปกติอยู่ในดินโดยมีหน้าที่ดูดอาหารเลี้ยงลำต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) จะพบความหมายที่สื่อถึงความสำคัญของการศึกษากล่าวคือ หากเปรียบเทียบมนุษย์เป็นต้นไม้หนึ่งต้น ส่วนของต้นไม้ที่มีหน้าที่สำคัญในการดูดอาหารไปเลี้ยงส่วนอื่นๆ ของลำต้นก็คือ ราก ซึ่งในที่นี้ก็เปรียบได้กับ “การศึกษา” หากรากของต้นไม้ไม่ทำหน้าที่ดังกล่าวก็จะส่งผลให้พืชพันธุ์เกิดความเสียหายหรือล้มตายได้ ความนึกเปรียบเทียบข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษานำส่วนประกอบของพืช คือ ราก มาเปรียบเทียบกับการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ใช้ภาษาผูกพันเกี่ยวข้องและใกล้ตัวมากกล่าวถึงเรื่องการศึกษา เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ผู้ใช้ภาษาไทยจึงมีมโนคติที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมจึงยกมาเปรียบเทียบ

การศึกษามีความสำคัญต่อการหล่อเลี้ยงทุกด้านของมนุษย์ดังความหมายของสำนวนที่ยกมาข้างต้น และการศึกษาที่มีความสำคัญนี้ ก็คือ “การศึกษาขั้นพื้นฐาน” เนื่องจากครอบคลุมหลายระดับตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และก่อนระดับอุดมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) และเป็นขั้นที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับประชากรเป็นจำนวนมาก ดังเห็นได้จากที่ทุกรัฐบาลต่างให้ความสำคัญกับด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาล คสช. ซึ่งเป็นรัฐบาลเฉพาะกิจที่แต่งตั้งขึ้นเป็นกรณีพิเศษส่งผลให้การบริหารงานราชการมีความแตกต่างจากชุดรัฐบาลอื่นที่มาจากทางเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามเห็นได้ว่ารัฐบาล คสช. ให้ความสำคัญกับระบบการศึกษา ดังที่มีการจัดสรรงบประมาณให้กับกระทรวงศึกษาธิการมากเป็นอันดับหนึ่งและมีแนวโน้มสูงขึ้นในช่วงปี ในปี พ.ศ. 2557 - 2559 (ไทพับลิกา, 2555) อย่างไรก็ตามก็ยังพบปัญหาด้านการศึกษาในหลายด้านดังที่ สำนักงานเลขาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ (2558) ได้อธิบายไว้ เช่น ครูที่ยังมีไม่เพียงพอและขาดคุณภาพ การอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน ปัญหาการบริหารจัดการที่หน่วยรับนโยบายยังขาดอิสระ ปัญหาการกระจายโอกาสและคุณภาพทางการศึกษา และปัญหาการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มคุณภาพการแข่งขัน ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีมุมมองสำคัญในการแก้ปัญหาด้านการศึกษา คือ การต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่น่าจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือนี้ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้มอบนโยบายทางการศึกษา ผู้รับนโยบายมาปฏิบัติและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นผลผลิตจากระบบการศึกษา ทั้งสามกลุ่มจะเป็นส่วนสำคัญในการสะท้อนมุมมองเพื่อช่วยแก้ปัญหาตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เล็งเห็น และเมื่อผู้วิจัยได้พิจารณามุมมองที่สะท้อนผ่านภาษาของกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาข้างต้นแล้วจะพบว่ามโนคติที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมซึ่งหมายถึง การเพาะปลูกพืชต่างๆ รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ การประมง และการป่าไม้ เป็นจำนวนมาก โดยสะท้อนจากรูปภาพแสดงความนึกเปรียบเทียบ ผู้วิจัยเห็นว่ามโนคติที่ได้

จากการวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดทางด้านภาษาไทยนี้ นอกจากจะสะท้อนวิถีคิดของคนในสังคมแล้ว ก็จะเป็นมุมมองที่จะช่วยเสนอแนะเรื่องการศึกษาได้ และจะเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาการศึกษาตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความนึกเปรียบเทียบ “การศึกษากับการทำเกษตรกรรม” ของผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐาน สมัยรัฐบาล คสช. พ.ศ. 2557-2562 ใน 2 ประเด็น ดังนี้

1. ความนึกเปรียบเทียบ
2. มโนคติและรูปภาพแสดงความนึกเปรียบเทียบ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์มโนคติและรูปภาพแสดงความนึกเปรียบเทียบการศึกษาของผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยนำเสนอด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analytics)

2. กลุ่มประชากรที่ใช้เก็บข้อมูล คือ บุคคล 3 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษา ได้แก่ ผู้มอบนโยบายทางการศึกษา ผู้รับนโยบายมาปฏิบัติ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นผลผลิตจากระบบการศึกษา

3. เก็บข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกถ้อยคำแสดงความนึกเปรียบเทียบการศึกษากับการทำเกษตรกรรม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรทั้ง 3 ที่ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสมัยรัฐบาล คสช. พ.ศ. 2557-2562 ทั้งจากภาษาที่มาจากการสื่อสารด้วยการพูดและเขียน ดังนี้

4.1 ผู้มอบนโยบายทางการศึกษา ได้แก่ 1) ข้อมูลจากภาษาเขียน ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 รวมถึงฉบับแก้ไขเพิ่มเติม และ 2) ข้อมูลจากภาษาพูด ได้แก่ เทปบันทึกการแถลงการณ์ และการวิพากษ์วิจารณ์การศึกษาผ่านสื่อสาธารณะ ของผู้มอบนโยบายทางการศึกษา ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและคณะ และคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา

4.2 ผู้รับนโยบายมาปฏิบัติ ได้แก่ 1) ข้อมูลจากภาษาเขียน ได้แก่ หัวข้อกระทู้และถ้อยคำแสดงความคิดเห็นของ

ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปรากฏในแฟนเพจครูนอกกรอบ และ 2) ข้อมูลจากภาษาพูด ได้แก่ เทปบันทึกจากรายการโทรทัศน์ครู รายการสัมภาษณ์ และการแสดงความคิดเห็นเรื่องการศึกษาของครูผ่านสื่อสาธารณะ

4.3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นผลผลิตจากระบบการศึกษา ได้แก่ 1) ข้อมูลจากภาษาเขียน ได้แก่ หัวข้อกระทู้และถ้อยคำแสดงความคิดเห็นเรื่องการศึกษาของนักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลทั่วไปในสังคม ที่ปรากฏในเว็บไซต์พันทิปดอทคอม และ 2) ข้อมูลจากภาษาพูด ได้แก่ เทปบันทึกการสัมภาษณ์ การเสวนา สารคดี การแสดงความคิดเห็นเรื่องการศึกษาของบุคคลต่างๆ ผ่านสื่อสาธารณะ จากนักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลอื่นๆ ทั้งไปในสังคม

5. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดเรื่องใช้แนวคิดความนึกเปรียบเทียบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545) และแนวคิดความเปรียบเทียบอุปลักษณ์ตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน (Lakoff & Johnson, 1980)

6. สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องความนึกเปรียบเทียบการศึกษากับการทำเกษตรกรรม: มโนคติของผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสมัยรัฐบาล คสช. พ.ศ. 2557-2562 นี้ใช้แนวคิดเรื่อง ความนึกเปรียบเทียบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545) และแนวคิดการเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน (Lakoff & Johnson, 1980) กล่าวคือ ราชบัณฑิตยสถาน (2545) ได้ให้อภิปรายถึง ความนึกเปรียบเทียบ (Conceit) ไว้ว่า เมื่อประมาณ ค.ศ. 1600 ศัพท์นี้ใช้ในความหมายเดียวกับคำว่า thought และอาจจะใช้แทนคำ Concept, Idea และ Conception ด้วย คำนี้กินความกว้าง ซึ่งหมายถึง สิ่งสมมุติจากความนึกฝันที่วิจิตรพิสดาร การเปรียบเทียบอย่างแยบยล หรือถ้อยคำที่มีไหวพริบ ปฏิภาณ ข้อสังเกต หรือคำกล่าวที่ฉลาดเฉลียว ในทางวรรณกรรมศัพท์นี้ หมายถึง ภาพพจน์ที่สร้างความนึกเปรียบเทียบที่เด่นชัด ตามปกติเป็นการเปรียบเทียบวัตถุ 2 อย่าง หรือสถานการณ์ 2 อย่าง ประดิษฐ์ตกแต่งเป็นกลการประพันธ์เชิงภาพพจน์เปรียบเทียบอันละเอียดประณีต ความนึกเปรียบเทียบ จึงรวมเอา อุปลักษณ์ อุปมา อติพจน์

และปฏิพจน์ไว้ทั้งหมด การใช้ความนึกเปรียบเทียบนี้มุ่งหมายเพื่อสร้างความประหลาดใจ และความชื่นชมในปฏิภาณความสามารถประดิษฐ์ถ้อยคำของกวี ความพึงพอใจที่ได้รับจากความนึกเปรียบเทียบนี้เป็นไปในด้านภูมิปัญญามากกว่าทางด้านอารมณ์ ความนึกเปรียบเทียบเป็นกระบวนการจินตภาพ นอกจากความนึกเปรียบเทียบในแนววรรณกรรมยังมีการขยายมุมมองการศึกษาความนึกเปรียบเทียบ คือแนวคิดเรื่องอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive linguistic) โดยมีนักคิดคนสำคัญคือ Lakoff & Johnson (1980) แนวคิดดังกล่าวนี้จะใช้อธิบายถึงระบบความคิดที่มีอยู่ในสมองของมนุษย์โดยการศึกษาจากมโนทัศน์ (Concept) กล่าวคือ ในมุมมองนี้ได้ขยายความถึงการใช้ภาษาแบบเปรียบเทียบว่าไม่เพียงแต่ในแวดวงวรรณกรรมเท่านั้น แต่มีความเชื่อว่าผู้พูดทุกคนสามารถใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบได้ และอาจเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว ขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางมโนคติที่สมาชิกในสังคมนั้นมีอยู่ร่วมกัน ดังนั้นการศึกษาภาษาที่มีลักษณะเปรียบเทียบในแนวคิดนี้คือการศึกษาเรื่องอุปลักษณ์มโนทัศน์จะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดหรือมโนคติของคนในแต่ละสังคมได้ จากแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาวิเคราะห์ นำเสนอในผลการศึกษาได้ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ความนึกเปรียบเทียบ และ 2) มโนคติและรูปภาพแสดงความนึกเปรียบเทียบ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ความนึกเปรียบเทียบ

ผลการศึกษาโดยใช้แนวคิดเรื่องความนึกเปรียบเทียบพบว่า ผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการใช้รูปภาพแสดงความนึกเปรียบเทียบที่เด่นชัดระหว่างหน่วยหลัก คือ “การศึกษา” กับหน่วยที่นำมาเปรียบเทียบคือ “การทำเกษตรกรรม” จำนวน 180 ถ้อยคำ ได้แก่ 1) ผู้บริหารการศึกษาระดับกระทรวงศึกษาธิการ 2) ผู้ปกครอง 3) สถานศึกษา 4) กระบวนการจัดการศึกษา 5) พัฒนาการของนักเรียน 6) ปัญหาของระบบการศึกษา 7) การประเมินผลทางการศึกษา 8) ผู้เป็นผลผลิตทางการศึกษา องค์ประกอบย่อยทั้ง 8 หน่วยแสดงให้เห็นว่า มุมมองทางความคิดของคนในสังคมไทยมอง “การศึกษา” ว่ามีความคล้ายคลึงและนำมาเปรียบเทียบได้กับ “การทำเกษตรกรรม” ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความนึกเปรียบเทียบตามลำดับโครงสร้างระหว่าง “การศึกษา” และ “การทำเกษตรกรรม”

หน่วยหลัก	หน่วยเปรียบเทียบ
ผู้บริหารการศึกษาระดับกระทรวงศึกษาธิการ	นายทุนทางการเกษตร
ผู้ปกครอง	เกษตรกร
สถานศึกษา	พื้นที่ทำการเกษตรหรือ กระถางที่เพาะปลูก
กระบวนการจัดการการศึกษา	กระบวนการเพาะปลูก
พัฒนาการของนักเรียน	การเจริญเติบโตของผลผลิต ทางการเกษตร
ปัญหาของระบบการศึกษา	วัชพืช
การประเมินผลทางการศึกษา	การคัดคุณภาพของพืชผลทาง การเกษตร
ผู้เป็นผลผลิตทางการศึกษา	พืชผลทางการเกษตร

2. มโนคติและรูปภาพแสดงความนึกเปรียบเทียบ

ผลการศึกษา มโนคติและรูปภาพแสดงความนึกเปรียบเทียบพบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

2.1 ผู้บริหารการศึกษาระดับกระทรวงศึกษาธิการ มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 มโนคติความนึกเปรียบเทียบ ผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานแสดงความคิดที่สื่อว่าหน่วยหลัก “ผู้บริหารการศึกษาระดับกระทรวงศึกษาธิการ” หมายถึง ผู้มอบนโยบายหรือผู้บริหารระดับสูงในระดับกระทรวงศึกษาธิการ เปรียบได้กับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “นายทุนทางการเกษตร” หมายถึง ผู้เป็นเจ้าของทุนที่ใช้ในการเกษตร เพื่อสื่อความคิดว่า ผู้มอบนโยบายหรือผู้บริหารระดับสูงในระดับกระทรวงศึกษาธิการ คือ ผู้เป็นเจ้าของทุนที่ใช้ในการเกษตร

2.1.2 รูปภาพแสดงความนึกเปรียบเทียบ การใช้รูปภาพที่แสดงความนึกเปรียบเทียบระหว่าง “ผู้บริหารการศึกษาระดับกระทรวงศึกษาธิการ” กับ “นายทุนทางการเกษตร” พบได้จากตัวอย่างการใช้ถ้อยคำ เช่น เสียเสียใหญ่ เป็นต้น โดยปรากฏการใช้ทั้งสิ้นจำนวน 2 ถ้อยคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) *กระทรวงศึกษาฯ = เสียใหญ่* แจกปุ๋ยสูตรมาตรฐาน และก็เป็นคน คัดต้นไม้หลังจาก ที่มันงอก เพื่อนำไปปลูกลงดินต่อไป

(2) ถึงเวลาคัดเลือกคุณภาพต้นไม้เสีย(ยืม)ใช้วิธีวัดสวนสูง(วิธีเดียว) ในการคัดต้นไม้ ที่จะนำไปปลูกลงดิน ต้นไหนสูงเกิน 1 เมตร ผ่าน!! เข้าได้ไปต่อ

(สมาชิกเลขที่ 815133, 2558)

ตัวอย่างที่ (1) และ (2) ข้างต้นใช้กระบวนการเปรียบเทียบโดยเปรียบเทียบกับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “นายทุนทางการเกษตร” ดังที่พบจากถ้อยคำว่า *กระทรวงศึกษาฯ = เสียใหญ่* (ตัวอย่างที่ 1) *เสีย* (ตัวอย่างที่ 2) คำว่า *เสีย* หมายถึง น. เจ้าของกิจการที่ร้ายว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552) กิจการในที่นี้คือการลงทุนทางการเกษตร ข้อความดังกล่าวสะท้อนมุมมองว่า ผู้บริหารในกระทรวงศึกษาได้มอบนโยบายหรือหลักสูตรในการจัดการศึกษาซึ่งเปรียบได้กับปุ๋ยสูตรมาตรฐานให้แก่ผู้รับนโยบายทางการศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาเพื่อให้นำไปใช้ หลังจากนั้นจะเป็นผู้คัดเลือกนักเรียนเพื่อนำเข้าสู่ระบบระบบการศึกษาที่สูงขึ้นในขั้นต่อไป และเมื่อถึงเวลาคัดเลือกนักเรียน (ต้นไม้) ผู้บริหารฯ ก็จะมาประเมินผลคุณภาพทางการศึกษา (วัดสวนสูง) หากได้มาตรฐานตามที่ต้องการก็จะนำนักเรียนเข้าสู่กระบวนการต่อไป ความนึกเปรียบเทียบข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า นายทุนทางการเกษตรเกี่ยวข้องถึงผู้บริหารการศึกษาระดับกระทรวงศึกษาธิการ

2.2 ผู้ปกครอง

2.2.1 มโนคติความนึกเปรียบเทียบ

ผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานแสดงความคิดที่สื่อว่า หน่วยหลักคือ “ผู้ปกครอง” หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลนักเรียน เปรียบได้กับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “เกษตรกร” หมายถึง ผู้ทำเกษตรกรรม เพื่อสื่อความคิดว่า ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลนักเรียน คือ ผู้มีอาชีพทำเกษตรกรรม

2.2.2 รูปภาษาแสดงความนึกเปรียบเทียบ การใช้รูปภาษาที่แสดงความนึกเปรียบเทียบระหว่าง “ผู้ปกครอง” กับ “เกษตรกร” พบได้จากตัวอย่างการใช้ถ้อยคำ เช่น พ่อแม่ = คนที่มีเมล็ดพืช คนผลิตเมล็ดออกมา ชาวนา เป็นต้น โดยปรากฏการใช้ทั้งสี่จำนวน 4 ถ้อยคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(3) *พ่อแม่ = คนที่มีเมล็ดพืช* (ผลิตเมล็ดพืชมากก็ล้นเองว่าจะเป็นเมล็ดพันธุ์อะไร)

(4) *คนผลิตเมล็ดออกมาครบ แล้วเอาไปฝากเนอสรีครบ* (จะเอกชนหรือรัฐ จะเกรด A เกรด D+ แล้วแต่ความสามารถตัวเอง)

(สมาชิกเลขที่ 33178810, 2558)

ตัวอย่างที่ (3) และ (4) ข้างต้นใช้กระบวนการเปรียบเทียบโดยเปรียบเทียบกับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “เกษตรกร” ดังที่พบจากถ้อยคำว่า *พ่อแม่ = คนที่มีเมล็ดพืช* (ตัวอย่างที่ 3) *คนผลิตเมล็ดออกมา* (ตัวอย่างที่ 4) คำว่า *เมล็ด* หมายถึง น. ส่วนภายในของผลไม้ที่เพาะเป็นต้นขึ้นได้ เช่น เมล็ดมะม่วง เมล็ดมะพร้าว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สื่อความหมายว่า พ่อแม่คือผู้ปกครองเปรียบเสมือนกับเกษตรกรผู้มีและผลิตเมล็ดพืชซึ่งเปรียบเสมือนกับนักเรียนและเมื่อผลิตแล้วจะนำไปฝากไว้ในโรงเรียนรัฐหรือเอกชนในระดับใดก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการของผู้ปกครอง ความนึกเปรียบเทียบข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เกษตรกรเกี่ยวข้องถึงผู้ปกครอง

2.3 สถานศึกษา

2.3.1 มโนคติความนึกเปรียบเทียบ

ผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานแสดงความคิดที่สื่อว่า หน่วยหลักคือ “สถานศึกษา” หมายถึง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบันมหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) เปรียบได้กับหน่วยที่นำมาเปรียบ “พื้นที่ทำการเกษตรหรือกระถางที่เพาะปลูก” พื้นที่ทำการเกษตร หมายถึง ผืนดิน ที่ดิน สำหรับทำการเกษตร กระถาง หมายถึง ผืนดิน ที่ดิน เพื่อทำการเกษตรหรือภาชนะปากกว้าง มีรูปร่างต่างๆ สำหรับปลูกต้นไม้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) เพื่อสื่อความคิดว่า สถานที่ที่เป็นหน่วยงานการศึกษาทั้งของรัฐหรือของเอกชนที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาเปรียบได้กับผืนดินที่ผืนดินเพื่อทำการเกษตร หรือภาชนะสำหรับปลูกต้นไม้ คือ ผืนดิน ที่ดินเพื่อทำการเกษตร หรือภาชนะสำหรับปลูกต้นไม้

2.3.2 รูปภาษาแสดงความนึกเปรียบเทียบ การใช้รูปภาษาที่แสดงความนึกเปรียบเทียบระหว่าง “สถานศึกษา” กับ “พื้นที่ทำการเกษตรหรือกระถางที่เพาะปลูก” พบได้จากตัวอย่างการใช้ถ้อยคำ เช่น โรงเรียน = เนอสเซอร์ที่เพาะปลูก กระถาง นา ดิน ดินเหนียว ดินทราย เป็นต้น โดยปรากฏการใช้ทั้งสิ้นจำนวน 20 ถ้อยคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(5) โรงเรียน = เนอสเซอร์ที่เพาะปลูก

(6) เนอสเซอร์รับเมล็ดมาเพาะเลี้ยงในกระถาง

(สมาชิกเลขที่ 815133, 2558)

ตัวอย่างที่ (5) และ (6) ข้างต้นใช้กระบวนการเปรียบเทียบโดยเปรียบเทียบกับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “พื้นที่ทำการเกษตรหรือกระถางที่เพาะปลูก” ดังที่พบจากถ้อยคำที่ว่า เนอสเซอร์ที่เพาะปลูก (ตัวอย่างที่ 5) กระถาง (ตัวอย่างที่ 6) ถ้อยคำ ที่เพาะปลูก ประสมคำระหว่าง ที่ และ เพาะปลูก หมายถึง แหล่ง ถิ่น ที่ดินที่ใช้ในการปลูกและเลี้ยงดูต้นไม้ และคำว่า กระถาง หมายถึงภาชนะปากกว้าง มีรูปร่างต่างๆ สำหรับปลูกต้นไม้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สื่อความหมายว่า โรงเรียนคือสถานที่ให้การศึกษาเล่าเรียนอบรมสั่งสอนและดูแลนักเรียน เปรียบได้กับที่ดินหรือกระถางสำหรับเพาะปลูกต้นไม้เพื่อให้พืชพันธุ์เติบโตต่อไป ความนึกเปรียบเทียบข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ทำการเกษตรหรือกระถางที่เพาะปลูกเกี่ยวข้องถึงสถานศึกษา

2.4 กระบวนการจัดการการศึกษา

2.4.1 มโนคติความนึกเปรียบเทียบ

ผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาชั้นพื้นฐานแสดงความคิดที่สื่อว่า หน่วยหลักคือ “กระบวนการจัดการการศึกษา” หมายถึง หมายถึง รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เปรียบได้กับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “กระบวนการเพาะปลูก” เป็นการประสมคำระหว่าง กระบวนการ และ เพาะปลูก หมายถึง วิธีการปลูกและดูแลต้นไม้ตั้งแต่การเพาะเมล็ดจนการนำส่วนใดส่วนหนึ่งไปปลูกแล้วบำรุงเพื่อให้เจริญเติบโต เพื่อสื่อความคิดว่า รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ วิธีการปลูกและดูแลต้นไม้ตั้งแต่การเพาะเมล็ดจนการนำส่วนใดส่วนหนึ่งไปปลูกแล้วบำรุงเพื่อให้เจริญเติบโต

2.4.2 รูปภาษาแสดงความนึกเปรียบเทียบ การใช้รูปภาษาที่แสดงความนึกเปรียบเทียบระหว่าง “กระบวนการ

จัดการการศึกษา” กับ “กระบวนการเพาะปลูก” พบได้จากตัวอย่างการใช้ถ้อยคำ เช่น แจกปุ๋ยสูตรมาตรฐาน การสอนคนก็เหมือนการปลูกต้นไม้ ปลูกฝัง ปลูกผัก จับพรวน เลี้ยงดู เพาะเลี้ยง ย้ายกล้า ทำเกษตร ปลูกข้าว ใส่ปุ๋ยเลี้ยงดู จับจอบพรวน เป็นต้น โดยปรากฏการใช้ทั้งสิ้นจำนวน 52 ถ้อยคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(7) กระทรวงศึกษาฯ = เสียใหญ่แจกปุ๋ยสูตร

มาตรฐาน และก็เป็นคน คัดต้นไม้หลังจากที่มันงอก เพื่อนำไปปลูกลงดินต่อไป

(สมาชิกเลขที่ 815133, 2558)

(8) การสอนคนก็เหมือนการปลูกต้นไม้

(สมาชิกชื่อ คนอุบล 9, 2560)

ตัวอย่างที่ (7) และ (8) ข้างต้นใช้กระบวนการเปรียบเทียบโดยเปรียบเทียบกับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “กระบวนการเพาะปลูก” ดังที่พบจากถ้อยคำที่ว่า เสียใหญ่แจกปุ๋ยสูตรมาตรฐาน (ตัวอย่างที่ 7) การสอนคนก็เหมือนการปลูกต้นไม้ (ตัวอย่างที่ 8) ถ้อยคำ ปุ๋ยสูตรมาตรฐาน ประสมคำระหว่าง ปุ๋ย หมายถึง น. สิ่งใส่ลงในดินหรือให้ธาตุอาหารพืชหนึ่งหรือหลายธาตุที่มีการกำหนดสูตรและปริมาณขั้นต่ำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) และ สูตรมาตรฐาน หมายถึง เกณฑ์หรือปริมาณที่ถูกจำกัดแล้วว่ามีเหมาะสม และถ้อยคำ ปลูก หมายถึง ก. เอาต้นไม้หรือเมล็ด หน่อ หัว เป็นต้น ใส่ลงในดินหรือสิ่งอื่นเพื่อให้งอกหรือให้เจริญเติบโต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สื่อความหมายว่าในการจัดการศึกษาต้องมีการมอบนโยบายหรือหลักสูตรมาจากผู้บริหารการศึกษาสู่สถานศึกษา นโยบายที่มอบมานั้นจะมีการกำหนดรูปแบบไว้อย่างชัดเจนเหมือนการได้มอบปุ๋ยสูตรมาตรฐาน และในการสอนนักเรียนก็มีวิธีการเช่นเดียวกันกับการปลูกต้นไม้ที่จะต้องมีการบำรุงดูแล รดน้ำ พรวนดิน และใส่ปุ๋ย คอยกำจัดวัชพืช ต้นไม้นั้นสามารถเติบโตได้อย่างสมบูรณ์ ความนึกเปรียบเทียบข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการเพาะปลูกเกี่ยวข้องถึงกระบวนการจัดการการศึกษา

2.5 พัฒนาการของนักเรียน

2.5.1 มโนคติความนึกเปรียบเทียบ

ผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานแสดงความคิดที่สื่อว่า หน่วยหลักคือ “พัฒนาการของนักเรียน” หมายถึง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของนักเรียนไปในทางที่ดีขึ้นจากกระบวนการจัดการศึกษา เปรียบได้กับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “การเจริญเติบโตของผลผลิตทางการเกษตร” หมายถึง การที่พืชผลทางการเกษตรมีพัฒนาการเติบโตขึ้นหลังจากเริ่มปลูกและมีการบำรุงดูแล เพื่อสื่อความคิดว่า การเปลี่ยนแปลงของนักเรียนไปในทางที่ดีขึ้นจากกระบวนการจัดการศึกษา คือ การที่พืชผลทางการเกษตรมีพัฒนาการเติบโตขึ้นหลังจากเริ่มปลูกและมีการบำรุงดูแล

2.5.2 รูปภาษาแสดงความนึกเปรียบเทียบ การใช้รูปภาษาที่แสดงความนึกเปรียบเทียบระหว่าง “พัฒนาการของนักเรียน” กับ “การเจริญเติบโตของผลผลิตทางการเกษตร” พบได้จากตัวอย่างการใช้ถ้อยคำ เช่น ความเจริญงอกงาม โต ผล ออกใบ แผลวาก ออกลูก ออกดอกออกผล ผังรากเล็ก แผลวาก ให้ร่มเงา เป็นต้น โดยปรากฏการใช้ทั้งสิ้น จำนวน 31 ถ้อยคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(9) การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม...

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

(10) ทุกคนรู้ว่าต้นไม้โตในดินที่แตกต่างกัน ดอกบัวก็ต้องโต ดินที่อมน้ำ ตะบองเพชรก็ต้องโต ในดินทราย ต้นข้าวโตได้ใน 3 ดินก็จริงแต่แต่ละสายพันธุ์ของต้นข้าวก็ยังไม่โตในดินที่แตกต่างกัน

(ปัญหานักเรียนที่อัดอั้นในระบบการศึกษา, 2561)

ตัวอย่างที่ (9) และ (10) ข้างต้นใช้กระบวนการเปรียบเทียบโดยเปรียบเทียบกับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “การเจริญเติบโตของผลผลิตทางการเกษตร” ดังที่พบจากถ้อยคำ ว่า ความเจริญงอกงาม (ตัวอย่างที่ 9) โต (ตัวอย่างที่ 10) ถ้อยคำ ความเจริญงอกงาม ประสมคำระหว่าง ความเจริญ และ งอกงาม เจริญ หมายถึง ก. เติบโต งอกงาม ทำให้งอกงาม งอกงาม หมายถึง เจริญผลิดอกออกผล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สื่อความหมายว่า การได้รับการศึกษาคือการได้เรียนรู้เพื่อให้เติบโต มีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นซึ่งการพัฒนาของผู้เรียนเปรียบได้กับการเจริญเติบโตของต้นไม้ที่สามารถเติบโต

ขึ้นได้จากสภาพแวดล้อมและดินที่แตกต่างกัน ความนึกเปรียบเทียบข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การเจริญเติบโตของผลผลิตทางการเกษตรเกี่ยวข้องถึงพัฒนาการของนักเรียน

2.6 ปัญหาของระบบการศึกษา

2.6.1 มโนคติความนึกเปรียบเทียบ

ผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานแสดงความคิดที่สื่อว่า หน่วยหลักคือ “ปัญหาของระบบการศึกษา” หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรคของการดำเนินการในระบบการศึกษา เปรียบได้กับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “วัชพืช” หมายถึง น. พืชที่ไม่ต้องการ เช่น หญ้าคาในแปลงข้าว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เพื่อสื่อความคิดว่า พืชที่ไม่เป็นที่ต้องการ พืชที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่สภาพแวดล้อม ศัตรูของพืช คือ สิ่งที่เป็นอุปสรรคของการดำเนินการในระบบการศึกษา

2.6.2 รูปภาษาแสดงความนึกเปรียบเทียบ การใช้รูปภาษาที่แสดงความนึกเปรียบเทียบระหว่าง “ปัญหาของระบบการศึกษา” กับ “วัชพืช” พบได้จากตัวอย่างการใช้ถ้อยคำ เช่น กาฝาก เป็นต้น โดยปรากฏการใช้ทั้งสิ้นจำนวน 1 ถ้อยคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(11) ต้องรอให้คนในกระทรวงศึกษาตายไปให้หมด ก่อนครับพวกนี้คือกาฝากของประเทศชาติเป็นตัวเหือบที่คอยถ่วงความเจริญ

(สมาชิกเลขที่ 2170891, 2561)

ตัวอย่างที่ (11) ข้างต้นใช้กระบวนการเปรียบเทียบโดยเปรียบเทียบกับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “วัชพืช” ดังที่พบจากถ้อยคำ ว่า กาฝาก (ตัวอย่างที่ 11) ถ้อยคำ กาฝาก หมายถึง น. ชื่อพืชเบียนหลายชนิดในหลายวงศ์ที่อาศัยเกาะดูดน้ำและแร่ธาตุ หรือสารอาหารที่สังเคราะห์แล้วจากพรรณไม้ที่อาศัย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สื่อความหมายว่า ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นว่าผู้บริหารการศึกษาคือสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นผู้ที่เบียดเบียนและเป็นปัญหาต่อระบบการศึกษา หากไม่เปลี่ยนแปลงหรือกำจัดก็เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษา ความนึกเปรียบเทียบข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า วัชพืชเกี่ยวข้องถึงปัญหาของระบบการศึกษา

2.7 การประเมินผลทางการศึกษา

2.7.1 มโนคติความนึกเปรียบเทียบ

ผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานแสดงความคิดที่สื่อว่า หน่วยหลักคือ “การประเมินผลทางการศึกษา” หมายถึง กระบวนการที่ได้จากการวัดผลทางการศึกษามาตัดสินคุณค่า (ประอร สุนทรวิภาต, 2546) เปรียบได้กับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “การคัดคุณภาพของพืชผลทางการเกษตร” หมายถึง การเลือกผลผลิตทางเกษตรที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่วางไว้เพื่อส่งต่อไปในขั้นตอนต่อไป เพื่อสื่อความคิดว่า การเลือกผลผลิตทางเกษตรที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้เพื่อส่งต่อไปในขั้นตอนต่อไป คือ กระบวนการที่ได้จากการวัดผลทางการศึกษามาตัดสินคุณค่า

2.7.2 รูปภาพแสดงความนึกเปรียบเทียบ การใช้รูปภาพที่แสดงความนึกเปรียบเทียบระหว่าง “การประเมินผลทางการศึกษา” กับ “การคัดคุณภาพของพืชผลทางการเกษตร” พบได้จากตัวอย่างการใช้ถ้อยคำ เช่น คัดเลือกคุณภาพต้นไม้ วิถีวัดสวนสูง (วิถีเดียว) การคัดต้นไม้ ต้นไหนสูงเกิน 1 เมตร ผ่าน!! เป็นต้น โดยปรากฏการใช้ทั้งสิ้นจำนวน 4 ถ้อยคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(13) ถึงเวลาคัดเลือกคุณภาพต้นไม้เสีย(ยิ้ม)ใช้วิถีวัดสวนสูง(วิถีเดียว) ในการคัดต้นไม้ ที่จะนำไปปลูกลงดิน ต้นไหนสูงเกิน 1 เมตร ผ่าน!! เข้าได้ไปต่อ

(สมาชิกเลขที่ 815133, 2558)

(14) เนอสเซอร์ได้ความสูงของต้นไม้เฉลี่ยเกิน 1 เมตรก็จะมืองค์หนึ่งการันตีว่าเนอสเซอร์นี้ได้มาตรฐานนะพวกคุณสามารส่งเมล็ดพันธุ์ไปเพาะเลี้ยงได้อย่างสบายใจ

(สมาชิกเลขที่ 815133, 2558)

ตัวอย่างที่ (13) และ (14) ข้างต้นใช้กระบวนการเปรียบเทียบโดยเปรียบเทียบกับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “การคัดคุณภาพของพืชผลทางการเกษตร” ดังที่พบจากถ้อยคำที่ว่า คัดเลือกคุณภาพต้นไม้ วิถีวัดสวนสูง(วิถีเดียว) การคัดต้นไม้ (ตัวอย่างที่ 13) ความสูงของต้นไม้เฉลี่ยเกิน 1 เมตร (ตัวอย่างที่ 14) ถ้อยคำดังกล่าวสื่อความหมายว่า การคัดเลือกพันธุ์ไม้ด้วยวิธีการเดียวคือการวัดความสูงของลำต้น ต้นใดที่มีความสูงเกินขนาดตามเกณฑ์ที่นายทุนเจ้าของกิจการทางการเกษตรได้ตั้งไว้ ต้นนั้นก็จะผ่านเกณฑ์คัดเลือกในการดำเนินการต่อขั้นตอนต่อไป กรณีดังกล่าวนี้เทียบได้กับที่นักเรียนจะถูกวัดและประเมินผลเมื่อผ่านกระบวนการต่างๆ ทางการศึกษา

หากนักเรียนคนใดผ่านเกณฑ์ตามที่มีมอบนโยบายทางการศึกษาได้วางไว้ก็จะถูกคัดเลือกให้เข้าสู่ระบบการศึกษาในขั้นต่อไปได้ ความนึกเปรียบเทียบข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การคัดคุณภาพของพืชผลทางการเกษตรเกี่ยวข้องถึงการวัดและการประเมินผลทางการศึกษา

2.8 ผู้เป็นผลผลิตทางการศึกษา

2.8.1 มโนคติความนึกเปรียบเทียบ

ผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานแสดงความคิดที่สื่อว่า หน่วยหลักคือ “ผู้เป็นผลผลิตทางการศึกษา” หมายถึง นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปรียบได้กับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “พืชผลทางการเกษตร” หมายถึง ผลผลิตที่ได้จากการเกษตร เพื่อสื่อความคิดว่า นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ผลผลิตที่ได้จากการเกษตร

2.8.2 รูปภาพแสดงความนึกเปรียบเทียบ การใช้รูปภาพที่แสดงความนึกเปรียบเทียบระหว่าง “ผู้เป็นผลผลิตทางการศึกษา” กับ “พืชผลทางการเกษตร” พบได้จากตัวอย่างการใช้ถ้อยคำ เช่น ต้นไม้ ยืนต้น ไม่ดอก ไม่แคะ ไม่เลื้อย ผล ไม่อ่อน ไม่งาม ดอก พืชพันธุ์ เป็นต้น โดยปรากฏการใช้ทั้งสิ้นจำนวน 66 ถ้อยคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(15) ผลปรากฏ เนอสรีก็ได้ ต้นไม้นานาพันธุ์ ยืนต้นบ้าง ไม่แคะบ้าง ไม่ดอกบ้าง ไม่เลื้อยบ้าง

(16) กระทรงศึกษาธิการ... เป็นคนคัดต้นไม้ หลังจากที่มีงอก เพื่อนำไปปลูกลงดินต่อไป

(สมาชิกเลขที่ 815133, 2558)

ตัวอย่างที่ (15) และ (16) ข้างต้นใช้กระบวนการเปรียบเทียบโดยเปรียบเทียบกับหน่วยที่นำมาเปรียบ คือ “พืชผลทางการเกษตร” ดังที่พบจากถ้อยคำที่ว่า ต้นไม้ ยืนต้น ไม่แคะ ไม่ดอก ไม่เลื้อย (ตัวอย่างที่ 15) ต้นไม้ ผล (ตัวอย่างที่ 16) ต้นไม้ หมายถึง น. คำรวมเรียกพืชทั่วไปโดยปกติมีลำต้นใหญ่ มีกิ่งแยกออกไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ยืนต้น หมายถึง น. เรียกต้นไม้ใหญ่ที่มีผลและมีอายุยืนนาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ไม่แคะ หมายถึง ว. เตี้ยเล็กกว่าปกติ เช่น คนแคะม้าแคะ ต้นไม้แคะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ไม่ดอก หมายถึง น. ไม้ที่ปลูกไว้ดูดอก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ไม่เลื้อย หมายถึง ก. ทอดวงเวียนไป (ใช้แก่ไม้เถา) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ถ้อยคำดังกล่าวสื่อความหมายว่า นักเรียนที่ได้เข้าสู่

สถาบันการศึกษาก็จะเจริญเติบโตในรูปแบบที่แตกต่างกันตามธรรมชาติของตนเอง เหมือนกับพืชผลทางการเกษตรหลากหลายรูปแบบ เช่น ไม้ยืนต้น ไม้แคระ ไม้ดอก ไม้เลื้อย เป็นต้น ความนึกเปรียบเทียบข้างต้นสะท้อนให้ว่า พืชผลทางการเกษตรเกี่ยวข้องถึงผู้เป็นผลผลิตทางการศึกษา

อภิปรายผล

1. ความนึกเปรียบเทียบ การทำเกษตรกรรมจะต้องอาศัยนายทุนในการลงทุนเพื่อผลิตพืชผลทางการเกษตร โดยมีเกษตรกรเป็นผู้รับเมล็ดพันธุ์มาเพาะปลูกดูแลในพื้นที่ทำการเกษตรหรือกระทั่งที่เพาะปลูก ตลอดระยะเวลาในการดูแลเมล็ดพันธุ์จะต้องมีกระบวนการต่างๆ เพื่อให้เมล็ดพืชเจริญเติบโต ต้องรดน้ำ พรวนดิน และใส่ปุ๋ยอย่างสม่ำเสมอ เมล็ดพืชก็จะเติบโตไปตามแต่ละพันธุ์ บางชนิดเป็นไม้ดอก บางชนิดเป็นไม้ประดับ ไม้ล้มลุก หรือไม้ยืนต้น ในช่วงเจริญเติบโตอาจมีสิ่งรบกวน คือ วัชพืชที่เกิดขึ้นได้ขึ้นตามธรรมชาติซึ่งต้องคอยกำจัดเพื่อไม่ให้รบกวนพืชผลทางการเกษตรเจริญเติบโต และเมื่อผลผลิตได้ผลดอกออกผลเจริญเติบโตพร้อมที่จะเก็บเกี่ยวแล้วก็จะมีการคัดคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำไปสู่การส่งออกต่อไป ทุกกระบวนการทางเกษตรกรรมที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้นเปรียบเทียบได้กับ “การบริหารจัดการด้านการศึกษา” กล่าวคือ ในกระบวนการบริหารจัดการศึกษา ผู้ที่เป็นเปรียบเสมือนนายทุนทางการเกษตรก็คือผู้บริหารระดับกระทรวงศึกษาธิการโดยมีหน้าที่ในการลงทุนเพื่อให้ได้ผลผลิตทางการเกษตร โดยมีเกษตรกรซึ่งเปรียบได้กับผู้ปกครองของนักเรียนที่มีหน้าที่ในการดูแล อบรม ปลูกฝังให้ผลผลิตเติบโตในพื้นที่ทำการเกษตรหรือสถานที่เพาะปลูกซึ่งเปรียบได้กับสถานศึกษาในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเนอสรีหรือโรงเรียนการที่เมล็ดพันธุ์จะเจริญเติบโตได้นั้นจะต้องมีกระบวนการดูแลอย่างดี มีวัชพืชมารบกวน ซึ่งเปรียบได้กับ การอบรม สั่งสอน เลี้ยงดู เพื่อให้เด็กนักเรียนมีการเจริญเติบโตอย่างเหมาะสม เมื่อผลผลิตทางการเกษตรได้เติบโตอย่างเต็มที่แล้วก็มีการคัดคุณภาพ เปรียบเหมือนกับการคัดเลือกนักเรียนออกเป็นระดับต่างๆ แล้วนำไปส่งต่อขั้นต่อไป

2. มโนคติและรูปภาพแสดงความนึก เปรียบเทียบ เห็นได้ว่าทั้งข้อมูลที่ได้จากภาษาที่สื่อสารด้วยการเขียนและ

สื่อสารด้วยการพูดของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทุกกลุ่ม ได้แสดงมโนคติเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมไว้ผ่านการใช้กลวิธีทางภาษาที่แสดงความนึกเปรียบเทียบอย่างหลากหลายโดยแสดง ทั้งที่กลุ่มบุคคลดังกล่าวไม่ได้อยู่ในแวดวงวรรณกรรม ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Lakoff & Johnson (1980) ที่มีมุมมองกับความนึกเปรียบเทียบ (อุปลักษณ์) ว่าความนึกเปรียบเทียบนี้ไม่ได้เป็นเพียงกลวิธีทางวรรณศิลป์เท่านั้น แต่เป็นเรื่องของการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันด้วย นอกจากนี้ความนึกเปรียบเทียบจะพบในหลายลักษณะตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป ดังที่ ดวงมน จิตรจำนงค์ (2527) กล่าวว่า ในภาษาไทยจะพบความเปรียบเทียบได้ในหลายลักษณะ เช่น ความเปรียบเทียบแสดงแนวเทียบ (Simile) ความเปรียบเทียบอิงแนวเทียบ (Metaphor) และความเปรียบประชด (Irony) เป็นต้น ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาได้พบความนึกเปรียบเทียบในหลายลักษณะ เช่น การเปรียบเทียบกระทรวงศึกษาธิการเป็นเสียใหญ่ เป็นความนึกเปรียบเทียบอิงแนวเทียบ การเปรียบเทียบการสอนคนก็เหมือนการปลูกต้นไม้ เป็นความเปรียบเทียบแสดงแนวเทียบ การเปรียบเทียบปัญหาของระบบการศึกษากับวัชพืช เป็นความเปรียบเทียบประชด เป็นต้น และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ในองค์ประกอบย่อยของการทำเกษตรกรรมกับการศึกษาแล้วพบประเด็นที่น่าสนใจ คือ พบความนึกเปรียบเทียบผู้บริหารการศึกษาระดับกระทรวงศึกษาธิการเปรียบได้กับ นายทุนทางการเกษตร กล่าวคือ ผู้บริหารระดับกระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท โดยกำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา มีหน้าที่สนับสนุนทรัพยากร รวมทั้งติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุไว้ ดังนั้นมโนทัศน์ของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยจึงมองว่านายทุนทางการเกษตรเปรียบได้กับผู้บริหารในกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่หลักในการอำนวยความสะดวก กำกับดูแล และสนับสนุนทรัพยากรในการจัดการศึกษา แต่ในขณะเดียวกันผู้บริหารเองก็ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่รบกวนการเจริญเติบโตของพืชผลทางการเกษตร เช่น วัชพืช ด้วย ในประเด็นนี้พบว่ามีความสอดคล้องกับ ชนิษฐา ทินวัฒน์ (2549) ที่พบว่า ในนวนิยายของดอกไม้สด สะท้อน

ให้เห็นว่าบุคลากรทางการศึกษาในตำแหน่งผู้บริหารระดับสูง มีพฤติกรรมข้อราษฎรบังหลวง ที่จะทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ตำแหน่งมา และเมื่อได้มาแล้วก็จะปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ได้นิ่งนอนใจงานที่ต้องพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง แต่ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น จึงมีภาพจำว่าผู้ที่เข้ามาบริหารการศึกษาไม่ได้ต้องการพัฒนาการศึกษา ถูกมองว่าระบบการบริหารนโยบายทางการศึกษายังไม่ถูกทางและปัญหาต่อระบบการศึกษา ข้อค้นพบข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานมีทัศนคติว่าระบบ “การทำเกษตรกรรม” เกี่ยวโยงถึง “การศึกษา”

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้ภาษาแสดงความนึกเปรียบเทียบระหว่างหน่วยหลัก คือ “การศึกษา” กับหน่วยที่นำมาเปรียบเทียบคือ “การทำเกษตรกรรม” จำนวน 180 คำกล่าวถึงองค์ประกอบของการศึกษา 8 องค์ประกอบ คือ 1) ผู้บริหารการศึกษาระดับกระทรวงศึกษาธิการ 2) ผู้ปกครอง 3) สถานศึกษา 4) กระบวนการจัดการศึกษา 5) พัฒนาการของนักเรียน 6) ปัญหาของระบบการศึกษา และ 8) ผู้เป็นผลผลิตทางการศึกษา องค์ประกอบทั้ง 8 หน่วยนำมาเปรียบเทียบได้กับ “การทำเกษตรกรรม” โดยแสดงให้เห็นมโนคติผ่านภาษาดังที่ได้อภิปรายไว้ข้างต้น ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นถึงมุมมองของบุคคลที่หลากหลายที่มีแนวคิดต่อการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มองว่า การศึกษาคือการทำเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยนายทุน เกษตรกร พื้นที่ทำการเกษตร มีกระบวนการเพาะปลูกเพื่อให้พืชผลเจริญเติบโต แล้วนำมาคัดคุณภาพเพื่อส่งต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาความนึกเปรียบเทียบในประเด็นอื่นๆ จากมุมมองของผู้ใช้ภาษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อขยายมุมมองเรื่องความนึกเปรียบเทียบและนำผลการศึกษาไปประกอบการพิจารณาเพื่อพัฒนาการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ: บริษัทสยามสปอร์ตซินดิเคท จำกัด.
- ชนิษฐา ทินวัฒน์. (2549). *ภาพสะท้อนของสังคมด้านการศึกษาและวัฒนธรรมในนวนิยายของดอกไม้สด (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2527). *สุนทรียภาพในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ไทพัลลภ. (2555, 17 สิงหาคม). การศึกษาไทยใช้งบประมาณมากที่สุด แต่ผลลัพธ์กลับตรงกันข้าม. สืบค้นจาก <https://thaipublica.org/2012/08/critical-study-of-thailand-1/>
- ประอร สุนทรวาท. (2546). การวัดและประเมินผลการศึกษา: หนึ่งในตรรกะนี้ชี้ว่าคุณภาพการศึกษาโรงเรียนนายเรือ. *วารสารโรงเรียนนายเรือ*, 3(2), 49-55.
- ปัญหานักเรียนที่อัดอั้นในระบบการศึกษา. (2561, 27 เมษายน). เปิดใจหนุ่ม ม.6 เจ้าของคลิป “การศึกษาตีตราว่า.ผมโง่”. สืบค้นจาก <https://www.Youtube.com/watch?v=7ono1JD-yOU>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). *พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ยูเนียนอุลตราไวโอเรต.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สมาชิกชื่อ คนอุบล 9. (2560, 18 กรกฎาคม). การสอนคนก็เหมือนการปลูกต้นไม้(ลป.ชา).../คนอุบล. สืบค้นจาก <https://pantip.com/topic/36676256>

สมาชิกเลขที่ 2170891. (2561, 10 กุมภาพันธ์). ทำไม นรไทยต้องเรียนหนักที่สุดในโลก. สืบค้นจาก <https://pantip.com/topic/37362556>

สมาชิกเลขที่ 33178810. (2558, 31 มกราคม). เมื่อแฟนผมเป็นผู้สังเกตรถการสอบ O-Net ป.6 "ผอ.ขอได้ไหมเด็กมันไม่ได้จริงๆ ผู้ใหญ่เค้าขอมา..." . สืบค้นจาก <https://pantip.com/topic/33178810>

สมาชิกเลขที่ 815133. (2558, 31 มกราคม). เมื่อแฟนผมเป็นผู้สังเกตรถการสอบ O-Net ป.6 "ผอ.ขอได้ไหมเด็กมันไม่ได้จริงๆ ผู้ใหญ่เค้าขอมา..." . สืบค้นจาก <https://pantip.com/topic/33178810>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). *โครงการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ผู้เรียน (พ.ศ. 2557-2560) "สะท้อนปัญหาและทางออกต่อปมโจทย์ปฏิรูปการศึกษาไทย"*. กรุงเทพฯ: 21 เห็นจู่จี้ จำกัด.

Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

Guidelines for Competency Development of Ban Kang Pla Fabric Weaving Community Enterprise Group in Chaiyapruet Sub-District, Mueang District, Loei Province

ไทยโรจน์ พวงมณี^{1*} จารุวัลย์ รัศมีณี² มาริษา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์³ สมิ้ง ศรีกา⁴

Thairoj Phoungmanee^{1*} Charuwan Rakmanee² Marisa Phirontan De Bels³ Sming Srika⁴

Corresponding Author's Email: thai-roj@hotmail.com¹

(Received: March 24, 2022; Revised: May 12, 2022; Accepted: July 20, 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษา 1) บริบทกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลา อำเภอเมือง จังหวัดเลย และ 2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลา อำเภอเมือง จังหวัดเลย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 37 คน ประกอบด้วย กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนผ้าทอบ้านก้างปลา นักวิชาการพัฒนาชุมชน และวัฒนธรรม ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลชัยพฤกษ์ วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ และการประชุม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านก้างปลา มีการนำภูมิปัญญาการทอผ้ามาสู่การสร้างรายได้ นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2525 มีการคิดค้นลวดลายเฉพาะคือ “ลายก้างปลา” ปัจจุบันมีสมาชิก 32 คน โดยผลิตผ้าทอสีพื้น ผ้าขึ้นและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ มีการบริหารจัดการกลุ่มที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้นำมีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องและมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มวิสาหกิจอื่นๆในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านก้างปลา พบว่า ต้องมีการดำเนินการ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) ด้านการสร้างนวัตกรรมและการต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ 3) ด้านความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ และ 4) ด้านการส่งเสริมช่องทางการตลาด

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า ผ้าทอบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์

Abstract

This research was conducted by implementing a qualitative research methodology, and it aimed: 1) to study the context of the community enterprise of Ban Kang Pla fabric weaving group in Mueang District, Loei Province; and 2) to study the guidelines for developing the competency of Ban Kang Pla fabric weaving community enterprise group in Mueang District, Loei Province. The target group comprised 37 informants who were members of Ban Kang Pla fabric weaving community enterprise group, and community and cultural development scholars, and representatives of Chaiyapruet Sub-district Administrative Organization. Methods and tools used for collecting data were interview and meeting. Qualitative data was analyzed by content analysis. The results were as follows.

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

⁴ นักวิชาการประจำคลินิกเทคโนโลยี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Science, Loei Rajabhat University

² Lecturer, Faculty of Science and Technology, Loei Rajabhat University

³ Lecturer, Faculty of Science and Technology, Loei Rajabhat University

⁴ Academics, Clinic technology, Faculty of Science and Technology, Loei Rajabhat University

1. Community enterprise of Ban Kang Pla fabric weaving group adopted fabric weaving wisdom to generate income, and a specific pattern called "Kang Pla Pattern" was invented in 1982. Now, there are 32 members weaving plain colored fabrics, garments, and processing products. The group management emphasizes on participatory processes, strong leaders, continuous development of knowledge, and network creation cooperating with other enterprises in product distribution.

2. Guidelines for developing the competency of community enterprise of Ban Kang Pla fabric weaving group, there are 4 aspects needed to be implemented as follows: 1) local wisdom application and product development methods; 2) innovation creation and continual development to new products; 3) sustainability of products; and 4) marketing channel promotion.

Keywords: competency, community enterprise group of fabric weaving, Ban Kang Pla woven fabrics, Chaiyapruet sub-district

ความเป็นมาของปัญหา

บ้านก้างปลา มีอายุกว่า 475 ปี มีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากหลวงพระบาง ประมาณพุทธศตวรรษที่ 21 มีท้าวตุนขุนพรหม และขุนภูมิ ได้พาผู้คนล่องเรือมาตามลำน้ำโขง เพื่อหาทำเลที่ตั้งตามลุ่มแม่น้ำโขง และเดินทางมาจนถึง “แม่น้ำเลย” ที่มีเหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐาน จึงได้ตั้งหอหมิงหอขวัญ และวางหลักเมือง เพื่อสร้าง “วัดใหญ่เมืองหงษ์” ต่อมาเปลี่ยนเป็นวัดศรีรัตนาค บ้านก้างปลาได้แยกการปกครองออกมาอำเภอเมือง มาเป็นตำบลชัยพฤกษ์ ในปี พ.ศ. 2525 พื้นที่ที่เป็นที่ราบและที่ราบเชิงเขามีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมทอผ้าเป็นจุดขายสร้างรายได้ให้กับชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลา มีการรวมกลุ่มขึ้นมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 โดยการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นการทอผ้าหลังจากการทำเกษตรกรรม ต่อมาจึงทอผ้ากลายเป็นอาชีพหลัก มีการพัฒนาด้านทักษะและการบริหารจัดการ การพัฒนาการออกแบบลวดลายผ้าให้สวยงามและดึงดูดใจผู้บริโภคมาอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจัยแห่งความสำเร็จของการรวมกลุ่มคือ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าและสร้างรายได้เพิ่ม โดยกลุ่มมีการสร้างสรรค์คุณค่าอัตลักษณ์ผ้าทอลวดลายก้างปลาที่นำพืชท้องถิ่นมาเป็นแรงบันดาลใจ และมีการสร้างช่างทอรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการปลูกจิตสำนึก และการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้าของชุมชน นอกจากนี้การพัฒนา กลุ่มยังเกิดจากการสร้างตราผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น สร้าง

เครือข่ายการผลิตและการตลาดในวงกว้าง มีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษามาช่วยส่งเสริมสนับสนุนองค์ความรู้และการดำเนินการที่เป็นระบบ (วรรณโชติบัณฑิตสุข, กุลยา อนุโลก และ วรลักษณ์ ทองประยูร, 2558) สำหรับการรวมและจัดตั้งกลุ่มมีเป้าหมายเพื่อการดำเนินกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน อย่างไรก็ตามการจัดตั้งกลุ่มเป็นรูปแบบนิติบุคคลที่มีเป้าหมายหลักเพื่อการสร้างรายได้ การพัฒนาศักยภาพตนเอง และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่ต่อไปโดยการดำเนินการจะเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในและคนนอกชุมชนเป็นหลัก (ธงพลพรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์, 2557)

สำหรับการดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลา นั้นประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องโดยมาจากปัจจัยด้านความเป็นผู้นำที่ดีที่เข้าใจอัตลักษณ์กลุ่มเน้นการดำเนินการลักษณะฉันทันทีที่พี่น้อง โดยเชื่อว่าจะส่งผลต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาผ้าทอและการตลาด วรรณโชติบัณฑิตสุข, กุลยา อนุโลก และ วรลักษณ์ ทองประยูร (2558) กล่าวว่า การดำเนินการของกลุ่มที่ดีนั้นจะต้องมีความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ซื่อสัตย์ โปร่งใส เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และผู้นำต้องมีความเข้มแข็ง อดทนอดกลั้น เน้นการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมที่ทุกคนเคารพกฎกติกาที่ช่วยกันคิด กำหนดและตั้งขึ้นมา โดยปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นมองประกอบ

ดังนี้ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์การ 3) ด้านการนำองค์การ และ 4) ด้านการควบคุม ส่วนความสำเร็จของการบริหารจัดการมีปัจจัยดังนี้ 1) ด้านภาวะผู้นำ 2) ด้านการสร้างเครือข่าย และ 3) ด้านการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินงานจนประสบความสำเร็จมักเกิดจากการมีผู้นำที่มีเป้าหมายชัดเจน การส่งเสริมและแรงผลักดันสมาชิกกลุ่มให้มีความเจริญก้าวหน้า และมีเศรษฐกิจและรายได้ที่มั่นคง จนส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น (นิศารัตน์ สังข์เสื่อ และ พลดา เดชพลมาตย์, 2560) ซึ่ง สุวานันท์ ตั้งจุฑา, รัชมนต์ คำศรี, พาณีน รัตนะ และ ไอริน สกุลศักดิ์ (2559) กล่าวว่า ผู้นำที่ดีจะต้องมีศักยภาพการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมีการช่วยเหลือและสนับสนุนให้สมาชิกมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินการ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลาถือว่ามี การดำเนินการบริหารจัดการที่สร้างความยั่งยืนและสามารถแสดงอัตลักษณ์ของผ้าทอได้อย่างชัดเจนจนเป็นที่รู้จักทั้งคนภายในและในจังหวัดเลย จากการสนทนากลุ่มพบว่า กลุ่มมีความต้องการที่จะพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้กลุ่มสามารถอยู่ได้ในทุกสถานการณ์ ดังนั้นการศึกษาและเรียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการจัดการที่ประสบความสำเร็จจะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม รวมถึงปัญหาและความต้องการของวิสาหกิจชุมชน เพื่อการต่อยอดงานบริการทางวิชาการของมหาวิทยาลัยและการรู้จักตนเองของกลุ่ม โดยการศึกษาและการวิจัยจะนำไปสู่การยกระดับศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อไป (เจณิภา คงอ้อม, 2561) โดยกลุ่มต้องการที่จะร่วมกันค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาหนุนเสริมในทุกมิติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลาในฐานะที่เป็นกลุ่มที่มีการรวมกลุ่มกันและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่หลากหลาย ดังนั้นกระบวนการและผลของการวิจัยจึงเป็นเป้าหมายในการเตรียมความพร้อมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลาให้มีความเข้าใจและมีการปรับตัวสู่การรองรับการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ การตลาด และการเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้อง

ศึกษาหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลาให้มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **ประเภทของการวิจัย** ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา
2. **กลุ่มเป้าหมาย** ผู้วิจัยใช้กลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้มาด้วยวิธีการเจาะจง มีการกำหนดคุณสมบัติดังนี้ 1) เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา หรือ 2) เป็นหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาหนุนเสริมกลุ่มทอผ้า 3) มีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มทอผ้า และวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้าน ดังนี้
 - 2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลบริบทของกลุ่มวิสาหกิจทอผ้าบ้านก้างปลาด้วยการสัมภาษณ์และการประชุมประกอบด้วย
 - 1) กลุ่มสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลา จำนวน 32 คน
 - 2) ตัวแทนปราชญ์ท้องถิ่นด้านการทอผ้า จำนวน 2 คน
 - 2.2 กลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพ การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มและการหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประกอบด้วย
 - 1) กลุ่มสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลา จำนวน 32 คน
 - 2) สำนักพัฒนาชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมและนันทนาการ จำนวน 3 คน

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล** ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

- 3.1 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง มีประเด็นดังนี้ ความเป็นมา การบริหารจัดการ ผลิตภัณฑ์ การตลาด และการประชาสัมพันธ์
- 3.2 การสนทนากลุ่ม มีประเด็นดังนี้ 1) แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากร 2) แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3.3 การประชุมระดมความคิดเห็นประเด็นแนวทางการพัฒนาบุคลากรกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. บริบทกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา

1.1 ความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลาตั้งอยู่บ้านเลขที่ 177 หมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2525 อยู่ระหว่างช่วงที่หมู่บ้านได้รับการคัดเลือกให้เป็น “หมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง” โดยมีการพัฒนาและส่งเสริมชุมชนบ้านก้างปลาให้มีการทอผ้าขึ้นมาใช้ ต่อมากรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ก็ได้สนับสนุนให้มีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้น โดยมีนางแดง อ่อน บุตรดีสุวรรณ เป็นประธาน เพราะเป็นผู้ริเริ่มและมีฝีมือการทอผ้า มีสมาชิกรวม 10 คน ราวปี พ.ศ. 2525 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย ร่วมกับพัฒนาการตำบลเชิงวิทยากรจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลยเพื่อสอนทอผ้า ย้อมสี และการขึ้นลายให้กับกลุ่ม ส่งผลทำให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการพัฒนาความคิดและทักษะการทอผ้าเพิ่มมากขึ้นจนเป็นที่ยอมรับของคนในจังหวัดเลยและจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งได้มอบอุปกรณ์ทอผ้า เช่น กี่กระตุก 1 หลัง ด้าย กระสวย และหลอดเพื่อใช้ในการดำเนินการของกลุ่ม หลังจากนั้น ปี พ.ศ. 2526 สมเด็จพระพี่นางเธอกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้เสด็จเยี่ยมกลุ่มทอผ้าและราษฎรบ้านก้างปลา ทำให้กลุ่มจำหน่ายผ้าทอได้มากขึ้น ส่วนการพัฒนาศักยภาพการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติทำให้กลุ่มสามารถส่งไปจำหน่ายที่ประเทศญี่ปุ่นได้ และปี พ.ศ. 2539 นายพีระ มานะทัศน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ได้เข้ามาส่งเสริมคนในจังหวัดเลยให้มีการใช้ผ้าพื้นบ้านทำการตัดเย็บชุดทำงานของข้าราชการ ส่งผลทำให้กลุ่มทอผ้าจำหน่ายผ้าได้จำนวนมาก ส่วนปี พ.ศ. 2540 กลุ่มได้รับการสนับสนุนเงินกู้จากกองทุนมียาชาวาในรูปของวัสดุอุปกรณ์

เช่น กี่กระตุก และเครื่องมืออื่นๆ ที่ใช้ในการทอ ต่อมาปี พ.ศ. 2542 นายสถิติ ภัคดีศรีแพง ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย เห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพกลุ่มจึงขอวิทยากรจากศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดเลย มาสอนการตัดเย็บเสื้อผ้า และจัดซื้อจักรเย็บผ้ามาให้กับกลุ่มได้สร้างงานสร้างรายได้ สำหรับปี พ.ศ. 2543 กรมการพัฒนาชุมชนได้จัดซื้อด้ายมาสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มจึงได้พัฒนากิจกรรมทอผ้าขึ้น โดยกลุ่มได้แบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิกออกเป็นแผนกเช่น ย้อมสี ทอผ้า ปั่นด้าย และการจำหน่าย ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 2,200 - 3,500 บาทต่อเดือน ปัจจุบันกลุ่มทอผ้ามีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้า OTOP 4 ดาว และมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น โดยสมาชิกใหม่นั้นจะใช้เวลาร้างจากงานเกษตรกรรมมาทอผ้า และกลุ่มยังมีการแปรรูปผ้าทอเป็นผลิตภัณฑ์และสินค้าสำเร็จรูป เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าตัดเสื้อ ผ้าพันคอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ชุดสูท นอกจากนี้กลุ่มยังสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นด้วยการนำผลิตภัณฑ์กระเป๋ เครื่องประดับ หมวกไหมพรม เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายมาช่วยจำหน่ายอีกทางหนึ่ง

1.2 การบริหารจัดการกลุ่ม

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลามีนางฉลาด เสาวนธ์ ประธาน และ นางพิชณรี เสาวนธ์ รองประธาน ส่วนคนอื่นๆ มีบทบาทในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและไม่ถนัดกับงานบริหาร ส่วนวิธีการบริหารจัดการกลุ่มนั้นใช้รูปแบบธุรกิจส่วนบุคคล เนื่องจากที่ผ่านมากลุ่มขาดเงินทุนหมุนเวียนกลุ่มจึงมีแนวคิดใหม่ให้สมาชิกลงทุนวัสดุในการทอผ้ากันเอง แล้วนำมาวางขายที่บ้านประธานกลุ่ม ส่งผลทำให้เกิดปัญหาระหว่างสมาชิกตามมาเช่น การแย่งกันเสนอขายผ้า การฝากขายกับสมาชิกในกลุ่มแต่ไม่นำเงินที่ขายได้ไปให้เจ้าของผ้า ดังนั้นสมาชิกจึงขาดความไว้วางใจกัน ขาดกำลังใจในการทำงาน ส่งผลทำให้ต้องปรับรูปแบบใหม่ โดยที่กลุ่มสมาชิกต่างเห็นชอบมอบให้ประธานกลุ่มรับผิดชอบเรื่องเงินทุนหมุนเวียนแต่เพียงผู้เดียว จึงเกิดผลดีด้านการตัดสินใจที่เร็วขึ้น มีการจัดสรรผลตอบแทนที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม โดยสมาชิกมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินงานของกลุ่ม ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 32 คน ใช้พื้นที่บ้านประธานกลุ่มจัดเป็นร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และมีการจัดพื้นที่สำหรับการทอ มีสมาชิกเข้ามาทอในพื้นที่

จำนวน 8 คน และจัดสรรพื้นที่ในส่วนการตัดเย็บผลิตภัณฑ์ของกลุ่มด้วย

1.3 ผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ และมีการนำสินค้าของกลุ่มทอผ้ากลุ่มอื่นๆ ที่เป็นเครือข่ายมาจำหน่ายร่วมด้วยดังนี้

1.3.1 ผ้าผืนสำหรับการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์

1.3.2 ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย

1.3.3 ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับตกแต่ง

1.3.4 ผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมไหล่/ผ้าพันคอ

1.4 รายได้ของกลุ่ม

รายได้ของกลุ่มจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ แต่เดิมนั้นประมาณเดือนละ 100,000 บาท แต่เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 รายได้จากการจำหน่ายน้อยลง แต่ทางกลุ่มดำเนินการปรับเปลี่ยนวิธีการคิดไปสู่การเป็นผู้รับจ้างการผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น แมส เสื้อผ้า กระเป๋า เครื่องประดับ เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย โดยมีรายได้ประมาณ 50,000 บาทต่อเดือน

1.5 การขายสินค้านอกพื้นที่จำหน่าย

กลุ่มมีการออกพื้นที่จำหน่ายมาตั้งแต่เริ่มต้นการตั้งกลุ่ม โดยการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดเลย ที่มีการแจ้งมายังกลุ่มให้นำผลิตภัณฑ์ไปจัดแสดงในงานประจำปีของจังหวัดคือ งานดอกฝ้ายบาน มะขามหวาน นอกจากนี้ยังมีการออกจำหน่ายไปยังเมืองทองธานี หรือพื้นที่อื่นๆ ตามที่หน่วยงานภาครัฐร้องขอมา สำหรับช่วงสถานการณ์โควิดนั้นกลุ่มจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในพื้นที่เป็นหลัก

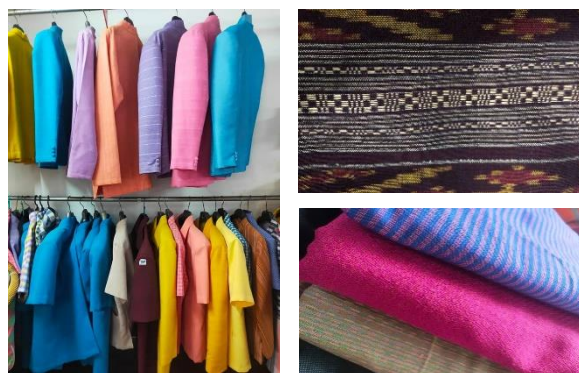
ภาพที่ 1 ประธานกลุ่ม รองประธานและนักวิจัยร่วมวิเคราะห์และหาแนวทางการพัฒนางานทอ

ที่มา: มาริษา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์

ภาพที่ 2 นักวิจัยและประธานกลุ่มวิเคราะห์ผ้าทอ

ที่มา: มาริษา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าแปรรูปจากผ้าทอของกลุ่ม

ที่มา: ไทยโรจน์ พวงมณี, 2564

1.6 อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์

อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ถูกเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นมาจากอดีตที่เป็นจุดเริ่มต้นของการทอผ้า ซึ่งกลุ่มนำลวดลายจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการทอ เช่น ลายก้างปลา ลายเกล็ดปลา ลายขิดมุก จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์แบบมีส่วนร่วม (ภาพที่ 3) พบว่า “ลวดลายก้างปลาจากกระบวนการทอสู่ม้วนผ้าที่มีผิวสัมผัส สีสันสดใสทางมรดกวัฒนธรรมบ้านก้างปลา”

1.7 การสะท้อนสภาพปัจจุบันของกลุ่ม พบว่าเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ (ภาพที่ 1-2) และสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มประสบความสำเร็จในการดำเนินการและการพยายามที่จะดำเนินการดังนี้

1.7.1 สถานการณ์โควิดทำให้การจำหน่ายลดลง และไม่ได้ออกนอกพื้นที่เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์

1.7.2 รับจ้างผลิตงานจากหน่วยงานรัฐ

1.7.3 หน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.7.4 มีการทอดผ้าทุกวันในพื้นที่กลุ่ม และมีลูกค้าเดินทางเข้ามาซื้อในพื้นที่บ้างแต่จำนวนซื้อน้อยลง

1.7.5 มีการปลูกฝ้ายตามหัวไร่ปลายนาเพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบในทอดผ้าตามแนวทางของภาครัฐ

1.7.6 มีการย้อมสีเส้นใยฝ้ายจากธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

1.7.7 คนรุ่นใหม่สนใจเข้าร่วมกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น เย็บเสื้อผ้า เย็บหมวก เย็บกระเป๋า

1.7.8 มีการสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอและมีการนำผลิตภัณฑ์มาช่วยจัดจำหน่าย

1.7.9 ผู้นำกลุ่มมีการพัฒนาการทอและลวดลายอย่างต่อเนื่องผ่านการประกวดของหน่วยงานภาครัฐ

1.7.10 ได้เข้าร่วมงานประชุมเชิงปฏิบัติการหรือการประชุมระดมความคิดเห็นกับหน่วยงานต่างๆ

1.8 อัตลักษณ์กลุ่มทอผ้า

กลุ่มมีการร่วมกันกำหนดดังนี้ *“ชื่อสัตย์ยุติธรรม สัมผัสสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันผลิตผ้าฝ้ายชุมชนที่มีอัตลักษณ์จากลวดลายบ้านก้างปลา”*

2. การวิเคราะห์ SWOT

2.1 จุดแข็ง พบว่า

2.1.1 จัดตั้งกลุ่มเพื่อการจำหน่ายผ้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524

2.1.2 สมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์ลักษณะเครือญาติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการประชุมจึงง่าย

2.1.3 สมาชิกกลุ่มสามัคคี ร่วมมือร่วมใจและให้ความช่วยเหลือกัน

2.1.4 ผู้นำกลุ่มเข้มแข็ง สามารถประสานงานทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชน

2.1.5 ผู้นำกลุ่มซื่อสัตย์ต่อสมาชิกกลุ่มและลูกค้าที่เข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์

2.1.6 กลุ่มคัดเลือกวัตถุดิบที่มีคุณภาพเพื่อนำมาทอและแปรรูปผลิตภัณฑ์

2.1.7 กลุ่มดำเนินการพัฒนาวัสดุตั้งแต่ต้นทาง คือ การปลูกฝ้าย กลางทาง การนำผลผลิตจากฝ้ายมาแปรรูปให้เป็นเส้นใยและย้อมสีที่มีคุณภาพ ส่วนปลายทาง เป็นการทอที่มีคุณภาพ

2.1.8 กลุ่มทอผ้าตั้งอยู่ในเขตเมืองและอยู่ในชุมชนจึงง่ายและสะดวกต่อการเดินทางเข้ามา

2.1.9 ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายและของใช้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ

2.1.10 การบริหารการผลิตรวดเร็วทำให้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ดี

2.1.11 นำลวดลายจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการผลิตและประยุกต์มาสู่รูปแบบใหม่มากขึ้น

2.2 จุดอ่อน พบว่า

2.2.1 ขาดผู้ทอลวดลายชนิดที่เป็นความต้องการของตลาดในปัจจุบัน

2.2.2 กลุ่มไม่มีสวัสดิการให้กับสมาชิก

2.2.3 คนรุ่นใหม่สนใจที่จะเข้าร่วมกลุ่มในการทอหรือการผลิตผลิตภัณฑ์น้อย

2.2.4 ยังไม่มีการขายรูปแบบออนไลน์

2.2.5 ผลิตภัณฑ์ขาดความทันสมัย

2.2.6 ไม่เน้นการย้อมสีธรรมชาติเนื่องจากมีความยากและขั้นตอนมาก

2.2.7 ผู้ทอผ้าส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่งผลทำให้ศักยภาพการทอน้อยลง

2.2.8 ผลิตภัณฑ์มีหลากหลายและไม่แยกระดับของรูปแบบและคุณภาพ

2.3 อุปสรรค พบว่า

2.3.1 สถานการณ์โควิด ส่งผลทำให้การทอและการจำหน่ายลดลง

2.3.2 กลุ่มทอผ้าเกิดขึ้นมาก ทำให้ลูกค้าน้อยลงและมีคู่แข่งทางรูปแบบและราคา

2.3.3 สภาพเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสตัดสินใจซื้อเพิ่มขึ้น

2.4 โอกาส พบว่า

2.4.1 มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาหนุนเสริมความรู้และการพัฒนาศักยภาพ การตลาดและการประชาสัมพันธ์ และการนำออกนอกพื้นที่จำหน่าย

2.4.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เข้ามาส่งเสริมความรู้ด้านการบริหารจัดการ การออกแบบ การบรรจุภัณฑ์ และการจำหน่าย

3. การมองอนาคตร่วมกัน พบว่ากลุ่มเห็นโอกาสและจุดแข็งพร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพในอนาคตดังนี้

3.1 กลุ่มจะมีการจัดการภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เช่นการแยกผลิตภัณฑ์ออกเป็นกลุ่ม และการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ระดับพรีเมียม

3.2 กลุ่มจะสามารถพัฒนาและผลิตผลิตภัณฑ์ในทุกรูปแบบได้อย่างมีมาตรฐาน

3.3 กลุ่มจะทำการรื้อฟื้นผลิตภัณฑ์ผ้าทอดั้งเดิมเพื่อนำมาเป็นจุดขายเชิงอัตลักษณ์

3.4 กลุ่มจะขายผลิตภัณฑ์ได้อย่างต่อเนื่องทั้งขายในพื้นที่ หรือขายในรูปแบบออนไลน์

3.5 กลุ่มจะทำการขายแบบไลฟ์สดผ่านสื่อสังคมออนไลน์

4. การวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

4.1 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า

4.1.1 การดำเนินการมีลักษณะกึ่งเอกชน โดยมีบ้านประธานกลุ่มเป็นพื้นที่การทอของสมาชิกกลุ่ม

4.1.2 มีการประชุมที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

4.1.3 มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอร่วมกัน

4.1.4 มีการจัดสรรรายได้จากการจำหน่ายอย่างเป็นธรรมและชัดเจน

4.1.5 มีการสร้างเครือข่ายการผลิตกับกลุ่มทอผ้าและกลุ่มผลิตภัณฑ์จากผ้ากลุ่มอื่นๆ

4.1.6 มีการนำผลผลิตและผ้าทอของกลุ่มอื่นๆ มาช่วยจำหน่ายให้กับกลุ่มเป้าหมาย

4.2 ด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่า

4.2.1 จำนวนกี่และจักรเย็บผ้าเพียงพอ

4.2.2 มีการนำวัสดุสำหรับการทอผ้า เช่น เส้นด้าย สีย้อมผ้ามาจำหน่ายให้กับสมาชิกในราคาถูก

4.2.3 มีระบบการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์

4.2.4 จัดหาวัสดุอุปกรณ์ใหม่ๆ มาแทนของเก่า

4.3 ด้านบุคลากร พบว่า

4.3.1 มีสุขภาพแข็งแรงและสุขภาพจิตใจที่ดี

4.3.2 มีการพัฒนาศักยภาพด้านความรู้เช่นการออกแบบลวดลายและการย้อมสีอย่างต่อเนื่อง

4.3.3 มีทักษะจดจำลวดลายจากแหล่งอื่นๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในการทอ

4.3.4 การทำงานรวดเร็วและมีคุณภาพ

4.3.5 มีผลิตภัณฑ์หลากหลายรูปแบบ

4.4 ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ พบว่า

4.4.1 มีการสร้างแบรนด์สินค้าและบรรจุภัณฑ์ โดยมีการปรับเปลี่ยนไปตามช่วงเวลา

4.4.2 นำผลิตภัณฑ์ไปแสดงและจำหน่ายนอกพื้นที่จังหวัดเลยตามที่หน่วยงานภาครัฐร้องขอมา

4.4.3 นำผลิตภัณฑ์ไปแสดงและจำหน่ายในงานประจำปีและงานอื่นๆ ของจังหวัดอย่างต่อเนื่อง

4.4.4 มีการสร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่ดี

4.4.5 มีรองประธานกลุ่มที่ศักยภาพด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์และการขายผลิตภัณฑ์

5. แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า พบว่า

5.1 ด้านภูมิปัญญาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์

5.1.1 การนำความรู้ดั้งเดิมและข้อมูลใหม่มาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์

5.1.2 การนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

5.1.3 การออกแบบรูปปลั๊กผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างสวยงามและตรงตามความต้องการของตลาด

5.1.4 การสร้างอัตลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชนและจังหวัดเลย

5.1.5 การคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยมีการจัดการอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน

5.2 ด้านนวัตกรรมและการพัฒนาต่อยอด

5.2.1 มีกระบวนการออกแบบและการผลิตที่แตกต่างจากการผลิตทั่วไป

5.2.2 มีองค์ความรู้ใหม่จากการคิดสร้างสรรค์

5.2.3 สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในเชิงพาณิชย์

5.2.4 สร้างรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่มีความใหม่ที่ไม่ซ้ำในตลาด

5.3 ด้านความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์

5.3.1 นำวัตถุดิบท้องถิ่นอื่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มได้
และมีการบริหารจัดการวัตถุดิบอย่างมีคุณภาพ

5.3.2 สามารถผลิตผ้าทอซ้ำได้อย่างมีมาตรฐาน
และต่อเนื่อง

5.3.3 ผลิตผ้าทอและแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้อง
กับตลาดและมีราคาที่เหมาะสมกับแต่ละตลาด

5.4 ด้านการส่งเสริมช่องทางการตลาด

5.4.1 มีการศึกษาข้อมูลและนำมาปฏิบัติจริง

5.4.2 มีการระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง
เข้าถึงของกลุ่มเป้าหมาย

5.4.3 เปิดช่องทางตลาดหลากหลายรูปแบบ

อภิปรายผล

จากการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปราย
ดังนี้

1. การบริหารจัดการกลุ่มที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของ
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลาพบว่า
สมาชิกมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการ การออกแบบและ
พัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาดและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดย
ผู้นำกลุ่มถือเป็นผู้มีความรู้ด้านความรู้ มีภาพลักษณ์ที่ดี
กระตือรือร้น มีทักษะการสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์กับ
ผู้นำทุกระดับในจังหวัดเลย จึงเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มร่วม
แสดงความคิดเห็นและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในช่วงปี พ.ศ. 2541
กลุ่มถูกนำเสนอให้เป็นพื้นที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP
ประจำจังหวัดเลย โดยการนำรูปแบบของผ้าทอโบราณมาทอ
และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ และมีการปรับกลยุทธ์ด้านวัสดุ
เช่นนำเส้นด้ายมาแทนผ้าที่มีราคาสูงและขั้นตอนมาก
ปรับเปลี่ยนวิธีการย้อมสี คุณภาพของผ้าและลดเวลาให้
มีความทันสมัย และมีอัตลักษณ์ เช่นลายก้างปลา ลาย
เกล็ดปลา โดยมีการมอบหมายให้สมาชิกกลุ่มได้ทอผ้า
ลดเวลาที่ดีเพราะจะส่งผลต่อคุณภาพและความสวยงาม
ของผ้า สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เจริญภา คงอ้อม (2561)
และฐานันท์ ตั้งจุฑา และ คณะ (2559) ที่พบว่าความสำเร็จ
ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นย่อมมาจากการที่ผู้นำมีทักษะและ
เข้าใจด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด
ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการมีส่วนร่วม ด้านแรงงาน ด้านการมี

ปฏิสัมพันธ์กับภายนอก และด้านการเงิน โดยผู้นำกลุ่มยังทำ
พื้นที่จำหน่ายเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้วยส่งผลทำให้มีผู้สนใจเข้า
มาเรียนรู้ ศึกษาดูงานและเข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์เป็นจำนวนมาก
เมื่อภาครัฐเห็นความสำเร็จของกลุ่มก็จะเข้ามาหนุนเสริมและ
พัฒนาในมิติอื่นๆ ต่อไป ซึ่ง นฤเบศ เลขกลาง (2557) กล่าวว่า
การมีศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ช่วยให้กลุ่มมีศูนย์กลาง
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความเข้มแข็งขึ้นและช่วยให้มี
เครือข่ายการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วย

อย่างไรก็ตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลา
นั้นจะเน้นกระบวนการแบบมีส่วนร่วมทั้งด้านการคิด การ
วางแผน การปฏิบัติการ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่องด้วย
การพูดคุยทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยผู้นำ
จะรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆ เพื่อนำมาสู่การพัฒนา ปรับปรุง
และแก้ไขต่อไป สอดคล้องกับ นางนุช อิมเรือง และ สถาพร
มงคลศรีสวัสดิ์ (2554) ที่กล่าวว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า
ที่มีความสำเร็จนั้นจะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่าง
ต่อเนื่อง เพราะต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มสมาชิกด้วย
ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันทั้งในช่วงการทอ
การย้อม และการแปรรูป สำหรับการมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง
ซื่อสัตย์และเห็นความสำคัญของกลุ่มก็จะสามารถนำกลุ่มไปสู่
เป้าหมายที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี ซึ่ง นฤเบศ เลขกลาง (2557)
กล่าวว่า ประธานกลุ่มเป็นผู้ที่มีบทบาท มีอำนาจตัดสินใจและ
เป็นตัวแทนกลุ่มติดต่อประสานงานด้านงบประมาณ ด้าน
การตลาด ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ การเป็น
ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีความตั้งใจ มุ่งมั่น เสียสละ
มีมนุษยสัมพันธ์จึงผลักดันให้กลุ่มเข้มแข็งขึ้น

สำหรับการใช้แนวทางการมีส่วนร่วมของกลุ่มทอผ้า
บ้านก้างปลาจึงเป็นจุดทำให้กลุ่มเข้มแข็ง สมาชิกกลุ่มพัฒนา
งานทอได้อย่างมีคุณภาพและได้รับรางวัลจากการส่งเข้า
ประกวดอย่างต่อเนื่อง จึงสร้างความภาคภูมิใจให้กับกลุ่ม
เป็นอย่างมาก ซึ่ง นฤมล พิงกิจ, วัชรินทร์ อินทพรหม, เติชิต
ตรีชัย และ สิริกร ฉัตรภูติ (2559) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของ
ผู้นำและสมาชิกที่สามัคคีและร่วมใจกันสามารถทำให้ประสบ
ความสำเร็จในการทำงานได้ง่าย ผลที่ตามมาคือการมี
หน่วยงานภายนอกเข้ามาหนุนเสริมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มทอผ้า
บ้านก้างปลา พบว่า กลุ่มมีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง

ทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการงบประมาณ และการตลาดเพื่อให้ผลิตภัณฑ์จำหน่ายได้หลายช่องทาง จนมีรายได้ที่ยั่งยืน โดยกลุ่มมีการระดมความคิดเพื่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มที่เห็นว่าควรเน้นให้สอดคล้องกับเป้าหมายของงานพัฒนาชุมชน 4 ด้าน คือ 1) ด้านภูมิปัญญาและวิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) ด้านการส่งเสริมช่องทางการตลาด 3) ด้านนวัตกรรมและการพัฒนาต่อยอด และ 4) ด้านความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับ นางนุช อิมเรือง และ สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2554) ที่พบว่าหน่วยงานภาครัฐจะต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับกลุ่มอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้สามารถบริหารจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน โดยสนับสนุนงบประมาณ

อย่างไรก็ดีการพัฒนานั้นอาจต้องใช้เวลาและความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องเชิงลึก ซึ่งสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุทำให้การพัฒนาศักยภาพเป็นไปได้อย่างช้าๆ ถ้ามีคนรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานของสมาชิกกลุ่มทอผ้าเข้ามาเรียนรู้และสืบสานการทอผ้าจะทำให้กลุ่มดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น พรทิภา ต้นมาก และ สุวลีย์ เปี่ยมปิติ (2554) กล่าวว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาด การสร้างเครือข่ายจำหน่าย และการสร้างเว็บไซต์เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงข้อมูลผลิตภัณฑ์และสั่งซื้อสินค้าได้ตลอดเวลา และควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของผู้ซื้ออย่างสม่ำเสมอ มีการขอคำรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือแก่กลุ่มและผลิตภัณฑ์ ส่วนการบริหารจัดการนั้นต้องคำนึงถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นหลัก เช่น การคัดสรรวัตถุดิบ และวิธีการผลิตด้วย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเข้าพื้นที่ค้นปัญหาและสร้างกระบวนการระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 37 คน ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์และการประชุมเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลามีการรวมกลุ่มกันทอผ้าขึ้นมา โดยมีเป้าหมายในการทอเพื่อการจำหน่าย สำหรับลวดลายที่มี

ชื่อเสียงและเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มคือลายก้างปลาที่นำเอาพืชที่อยู่ในท้องถิ่นมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ลวดลาย นอกจากนี้ยังมีลวดลายอื่นๆ เช่น ลายขิดมุก ลายนาคนั้น และผ้าพื้นสีต่างๆ สำหรับนำไปตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ส่วนแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลานั้น พบว่า 1) ต้องพัฒนาศักยภาพด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) ต้องพัฒนาด้านการสร้างนวัตกรรมและการต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ 3) ต้องพัฒนาด้านความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ ด้วยการสร้างเรื่องราว รูปแบบและการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย และ 4) ด้านการส่งเสริมช่องทางการตลาดทั้งระบบออนไลน์และออฟไลน์ และการเชื่อมโยงเข้ากับการจัดการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำผลการวิจัยไปทบทวนสร้างความเข้าใจเพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพของกลุ่มในทุกมิติ โดยมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับนักวิจัย หรือสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐเพื่อที่จะช่วยขับเคลื่อนกลุ่มให้พัฒนาต่อไปอย่างยั่งยืน
2. องค์การบริหารส่วนตำบลชัยพฤกษ์ที่ดูแลงานพัฒนาชุมชนควรร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาชุมชนระดับจังหวัดเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมโดยกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานทุกปีเพื่อที่จะทำให้กลุ่มสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้อย่างยั่งยืนและอาจมีการกำหนดกิจกรรมนำผลิตภัณฑ์ชุมชนออกนอกพื้นที่เพื่อการจำหน่ายด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้ผ้าทอพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านก้างปลา
2. ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการตลาดกับกลุ่มอื่นๆ สำหรับการสร้างความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- เจณิภา คงอิม. (2561). การดำเนินงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*. 4(1), 156-170.
- ฐานันท์ ตั้งจุฑา, รัชมนต์ คำศรี, พาฝัน รัตนะ และ ไอริน สกุลศักดิ์. (2559). ศักยภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรี จังหวัดตรัง. ใน *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติครั้งที่ 7* (น. 1326-1334). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์. (2557). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 10(1), 97-122.
- นงนุช อิมเรือง และ สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2554). แนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหวายหล่ม. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*. 4(2), 1-15.
- นฤเบศ เลขกลาง. (2557). แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้าฝ้ายและตัดเย็บ บ้านโคกสูง ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม. *การประชุมวิชาการการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557* (น.177-182). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- นฤมล พิงกิจ, วัชรินทร์ อินทพรหม, เตชิต ตีระชัย และ สิริกร ฉัตรภูติ. (2559). การพัฒนากลุ่มอาชีพผู้การเป็นวิสาหกิจชุมชนในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*. 11(2), 201-214.
- นิศาตร์ณัฐ สังข์เสื่อ และ พลดา เดชพลมาตย์. (2560). การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวศรีนคร อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย. *นเรศวรวิจัย ครั้งที่ 13: วิจัยและนวัตกรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม บรรยาย* (น. 68-87). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- พรทิภา ตันมาก และ สุวัลลีย์ เปี่ยมปิติ. (2554). ความสำเร็จของการส่งเสริมอาชีพของกลุ่มผลิตภัณฑ์บัณฑิต. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*. 4(2), 43-58.
- วรรณิศา ไชยบัณฑิตสาสุข, กุลยา อนุโลก และ วรลักษณ์ทองประยูร. (2558). การพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไทยทรงดำในจังหวัดราชบุรี. *วารสารสมาคมนักวิจัย*. 20(1), 62-73.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสาร

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้นจึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด โดยปรับปรุงจาก Committee on Publication Ethics: <https://www.publicationethics.org/files/2008%20Code%20of%20Conduct.pdf> โดย ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) รายละเอียดดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ

1.1 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์กับวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพบทความในกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์

1.2 บรรณาธิการมีหน้าที่จัดพิมพ์คำแนะนำแก่ผู้เขียนในทุกประเด็นที่ผู้เขียนควรรับทราบและควรมีการปรับปรุงคำแนะนำให้ทันสมัยอยู่เสมอพร้อมทั้งควรมีการอ้างอิงหรือการเชื่อมโยงกับระเบียบดังกล่าวนี้ด้วย

1.3 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการพิจารณาบทความโดยอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้เขียนและบทความที่พิจารณาไม่ว่าด้วยกรณีใด บรรณาธิการไม่ควรเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในการตอบรับบทความที่ถูกปฏิเสธการตีพิมพ์ไปแล้ว ยกเว้นมีปัญหาร้ายแรงเกิดขึ้นในระหว่างการส่งบทความมารับการพิจารณา

1.4 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง

1.5 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียน และมีระบบปกป้องข้อมูลส่วนตัวของผู้ประเมินบทความ

1.6 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด คงไว้ซึ่งความถูกต้องของผลงานวิชาการ และรักษามาตรฐานการดำเนินการทุกอย่างเพื่อให้มั่นใจในคุณภาพของบทความที่ตีพิมพ์และรับรองคุณภาพของงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ตามมาตรฐานสากลที่ได้รับการยอมรับ

1.7 บรรณาธิการควรมีระบบที่ทำให้มั่นใจได้ว่าบทความที่ส่งเข้ามายังวารสาร จะได้รับการปกปิดเป็นความลับในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาประเมิน

1.8 บรรณาธิการมีความรับผิดชอบในการปรับปรุงวารสารอย่างสม่ำเสมอ และขอรับการประเมินมาตรฐานคุณภาพวารสารวิชาการ

1.9 บรรณาธิการมีหน้าที่ปกป้องมาตรฐานของทรัพย์สินทางปัญญาจากความต้องการทางธุรกิจ

1.10 บรรณาธิการมีหน้าที่จัดการต่อข้อร้องเรียน กรณีมีการร้องเรียนต้องร้องเรียนเป็นลายลักษณ์อักษรไปที่บรรณาธิการโดยตรงก่อนในขั้นตอนแรกควรทำการร้องเรียนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรต่อบรรณาธิการวารสารโดยตรงหากข้อร้องเรียนไม่ได้รับการแก้ไขเป็นที่น่าพอใจ ก็สามารถยื่นข้อร้องเรียนนั้นต่อคณะกรรมการต้นสังกัดของบรรณาธิการ

2. บทบาทหน้าที่ของผู้เขียน

2.1 บทความที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน

2.2 ผู้เขียนต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้เียนมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้เียน

2.3 หากผลงานทางวิชาการของผู้เขียนเกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้เขียนควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด

รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

2.4 ผู้นิพนธ์ต้องยินยอมให้สิทธิ์แก่วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในการเผยแพร่ผลงาน และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่นๆ หลังจากที่ได้รับการตอบรับการตีพิมพ์กับวารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย แล้ว

2.5 ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

3. บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

3.1 ผู้ทรงคุณวุฒิต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว

3.2 ผู้ทรงคุณวุฒิต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3.3 ผู้ทรงคุณวุฒิต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

3.4 หากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ทรงคุณวุฒิต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

3.5 ผู้ทรงคุณวุฒิต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารกำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้ที่ไม่ได้รับรู้

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (Research and Development Journal, Loei Rajabhat University) เป็นวารสารที่นำเสนอผลงานบทความทางวิชาการ/บทความวิจัย/บทความวิทยานิพนธ์ที่หลากหลายสาขาวิชาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการจัดทำวารสาร ซึ่งกำหนดตีพิมพ์วารสาร 4 ฉบับ/ปี (รอบ 3 เดือน) บทความทางวิชาการ/บทความวิจัย/บทความวิทยานิพนธ์ที่จะตีพิมพ์ในวารสารต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก และการประสานงานระหว่างผู้เขียนและผู้ทรงคุณวุฒิ ต้องได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการเท่านั้น ผู้ประสงศ์ส่งผลงานบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ลงในวารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย สำหรับอาจารย์และพนักงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ต้องชำระค่าธรรมเนียมเรื่องละ 1,000 บาท และบุคคลภายนอก ต้องชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์เรื่องละ 2,000 บาท โดยส่งบทความผ่านระบบออนไลน์เท่านั้น ที่เว็บไซต์ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/research-journal-lru> โดยกองบรรณาธิการได้กำหนดเนื้อหาการส่งบทความ เพื่อให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกันดังต่อไปนี้

ส่วนประกอบของบทความ

1. บทความวิจัย/วิทยานิพนธ์

1.1 ชื่อเรื่อง ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.2 ชื่อ-สกุล และสังกัดของผู้เขียน ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ครบทุกคน โดยใส่หมายเลขที่ชื่อผู้เขียนที่เป็นผู้ติดต่อพร้อมอีเมลติดต่อที่ชัดเจน

1.3 บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทย)

1.3.1 บทคัดย่อภาษาไทย สรุปเนื้อหาของบทความให้เข้าใจถึงที่มาของการทำวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย ผลที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ความยาวประมาณ 250 คำ

1.3.2 คำสำคัญภาษาไทย จำนวน 3 - 5 คำ (ไม่ใช่วลี หรือ ประโยค)

1.4 บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาอังกฤษ)

1.4.1 บทคัดย่อภาษาอังกฤษ แปลจากบทคัดย่อภาษาไทย โดยให้มีขนาดและเนื้อหาเหมือนกับ บทคัดย่อภาษาไทย

1.4.2 คำสำคัญภาษาอังกฤษ แปลจากคำสำคัญภาษาไทย

1.4.3 บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ต้องได้รับการตรวจทานภาษาอังกฤษจากผู้เชี่ยวชาญทางภาษาให้ถูกต้องก่อนการส่งบทความขอตีพิมพ์ในวารสาร

1.5 เนื้อเรื่อง

1.5.1 ความเป็นมาของปัญหา ให้อธิบายถึงเหตุผล และชี้ให้เห็นความสำคัญของงานวิจัยที่ทำ

1.5.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย ให้ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ชัดเจน โดยบอกเป็นข้อๆ ตามลำดับความสำคัญ

1.5.3 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุประเภทการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.4 ผลการวิจัย ให้แสดงผลจากการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจมีภาพประกอบ แผนภูมิ ตาราง หรือการสื่อในลักษณะอื่นๆ ที่ผู้อ่านดูแล้วเข้าใจ

1.5.5 อภิปรายผล อภิปรายให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์และความเป็นไปได้ของผลการศึกษา สนับสนุนหรือคัดค้านทฤษฎี เปรียบเทียบหรือตีความเพื่อเน้นความสำคัญของงานให้เข้าใจง่ายที่สุด

1.5.6 สรุปผลการวิจัย ข้อสรุปที่ได้จากการวิจัย ความยาวประมาณ 150 คำ

1.5.7 ข้อเสนอแนะ ให้แนะนำการนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และแนะนำเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

1.5.8 เอกสารอ้างอิง ให้ระบุชื่อเอกสารที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความทั้งหมด โดยเรียงลำดับตามตัวอักษรชื่อผู้แต่ง (คนไทย) หรือ ตัวอักษรนามสกุลผู้แต่ง (คนต่างชาติ) และการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความต้องสอดคล้องกัน ดังรูปแบบที่อธิบายไว้ในข้อ 3

2. บทความทางวิชาการ

2.1 ชื่อเรื่อง ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.2 ชื่อ-สกุล และสังกัดของผู้เขียน ต้องมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษให้ครบทุกคน โดยใส่หมายเลขที่ชื่อผู้เขียนที่เป็นผู้ติดต่อพร้อมอีเมลติดต่อที่ชัดเจน

2.3 บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทย)

2.3.1 บทคัดย่อภาษาไทย สรุปความเป็นมาของสิ่งที่นำเสนอ และสรุปภาพรวมทั้งหมดของบทความ ความยาวประมาณ 250 คำ

2.3.2 คำสำคัญภาษาไทย จำนวน 3 - 5 คำ (ไม่ใช่วลี หรือ ประโยค)

2.4 บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาอังกฤษ)

2.4.1 บทคัดย่อภาษาอังกฤษ แปลจากบทคัดย่อภาษาไทย โดยให้มีขนาดและเนื้อหาเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย

2.4.2 คำสำคัญภาษาอังกฤษ แปลจากคำสำคัญภาษาไทย

2.4.3 บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ต้องได้รับการตรวจทานภาษาอังกฤษจากผู้เชี่ยวชาญทางภาษาให้ถูกต้องก่อนการส่งบทความขอตีพิมพ์ในวารสาร

2.5 เนื้อเรื่อง

2.5.1 ความนำ ควรประกอบด้วย

1) ความเป็นมาหรือภูมิหลังหรือความสำคัญของเรื่องที่นำเสนอ

2) วัตถุประสงค์ของการนำเสนอบทความที่ต้องการให้อ่านทราบเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับเรื่องหรือเนื้อหาของบทความ

3) ขอบเขตของเรื่องที่นำเสนอ ระบุกรอบในการอ่านโดยการเขียนขอบเขตเพื่อบอกให้อ่านทราบและเข้าใจตรงกัน

4) คำจำกัดความ ควรระบุไว้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านหากคำเหล่านั้นมีความหมายที่แตกต่างจากคำทั่วไป หรือคำที่ผู้อ่านอาจจะไม่เข้าใจความหมาย

2.5.2 เนื้อหา ต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

2.5.3 บทสรุป ข้อสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากเนื้อหา/เนื้อเรื่อง ความยาวประมาณ 150 คำ

2.5.4 เอกสารอ้างอิง ให้ระบุชื่อเอกสารที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความทั้งหมด โดยเรียงลำดับตามตัวอักษรชื่อผู้แต่ง (คนไทย) หรือ ตัวอักษรนามสกุลผู้แต่ง (คนต่างชาติ) และการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความต้องสอดคล้องกัน

ข้อกำหนดในการเตรียมต้นฉบับ

ให้พิมพ์ต้นฉบับโปรแกรม Microsoft Word ชนิดอักษร Cordia New หรือ Cordia UPC แบบ 1 คอลัมน์ สำหรับบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และแบบ 2 คอลัมน์สำหรับเนื้อหาบทความ โดยใช้ขนาดตัวอักษร 14 ปกติ จำนวนหน้า 7-12 หน้า ขนาดกระดาษ A4 210x297 mm ห่างจากขอบกระดาษบน 2.2 ซม. ด้านล่าง 2.2 ซม. ห่างจากระยะขอบกระดาษด้านซ้ายและขวา ด้านละ 2 ซม. การเว้นวรรคระหว่างประโยคให้เคาะเว้นวรรค 2 ครั้ง โดยมีรายละเอียดแต่ละรายการดังต่อไปนี้

1. **ชื่อเรื่อง** ขนาดตัวอักษร 17 ตัวหนา จัดไว้กลางหน้ากระดาษ
2. **ชื่อผู้เขียน** ให้ใช้ขนาดตัวอักษร 14 ปกติ ไว้ขอบด้านขวาหน้ากระดาษ
3. **คำสำคัญ (Keywords)** หัวข้อหลักในบทความให้ใช้ขนาดตัวอักษร 14 ตัวหนา เนื้อหาของคำสำคัญ ให้ใช้ขนาดตัวอักษร 15 ปกติ จัดชิดขอบกระดาษด้านขวา
4. **ชื่อหัวข้อหลักและรอง** หัวข้อหลักในบทความให้ใช้ขนาดตัวอักษร 15 ตัวหนา ชิดขอบด้านซ้ายของคอลัมน์ และหัวข้อย่อยให้ใช้ขนาดตัวอักษร 14 ตัวหนา ชิดขอบด้านซ้ายของคอลัมน์
5. **รูปแบบและตาราง** ชื่อตารางให้จัดวางบนตารางโดยใช้ขนาดตัวอักษร 14 ตัวหนา จัดให้ชิดขอบด้านซ้ายของคอลัมน์ ส่วนคำบรรยายรูปภาพจัดไว้ให้อยู่ใต้รูปภาพ
6. **ความห่างระหว่างข้อความ** การเว้นวรรคระหว่างประโยคให้เคาะเว้นวรรค 2 ครั้ง กรณีที่ขึ้นหัวข้อใหม่ (หัวข้อหลัก) ให้กด Enter 2 ครั้ง กรณีที่ขึ้นหัวข้อใหม่ (หัวข้อย่อย) ให้กด Enter 1 ครั้ง

การอ้างอิงเอกสาร

1. การลงรายการอ้างอิงในเรื่อง

ให้ใช้ระบบนาม-ปี ทั้งผู้แต่งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยแยกเป็น

1.1 ข้อมูลนาม-ปี **อยู่หน้าข้อความ** ชื่อผู้เขียนเป็นส่วนหนึ่งของข้อความ ใส่ปีพิมพ์ไว้ในวงเล็บ ตามรูปแบบ

ชื่อ – สกุล (ปีพิมพ์) / Surname (Date) โดยไม่ต้องใส่เลขหน้า ยกเว้นการอ้างอิงแบบคัดลอกข้อความในเครื่องหมายอัญประกาศ (“ ”) เท่านั้น

ในกรณีที่ผู้แต่ง 3 คน ให้ลงชื่อทุกคน มีคำว่า “และ” (“and” ในกรณีเป็นผู้แต่งชาวต่างประเทศ) เชื่อมคนสุดท้ายและคั่นแต่ละคนด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ส่วนในกรณีที่ผู้แต่ง 4 คนขึ้นไป ให้ลงชื่อผู้แต่งคนแรก และคำว่า “และคณะ” (“et al.” ในกรณีเป็นผู้แต่งชาวต่างประเทศ) ต่อท้าย นอกจากนี้ การอ้างอิงงานเดียวกันที่มีผู้แต่งตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป หลังการอ้างอิงครั้งแรกไปแล้ว ให้ลงชื่อผู้แต่งคนแรก และคำว่า “และคณะ” (et al. ในกรณีเป็นผู้แต่งชาวต่างประเทศ) ต่อท้าย เช่น

ชื่อผู้แต่ง	ภาษาไทย (อ้างอิงครั้งแรก)	ภาษาไทย (อ้างอิงครั้งต่อไป ในบทความ)	ภาษาอังกฤษ	ภาษาอังกฤษ (อ้างอิงครั้งต่อไป ในบทความ)
1 คน	วันทนา ทับทิม (2552)	วันทนา ทับทิม (2552)	Brown (2009)	Brown (2009)
2 คน	วันทนา ทับทิม และอุษา งามดี (2552)	วันทนา ทับทิม และอุษา งามดี (2552)	Smith and Brown (2009)	Smith and Brown (2009)
3 คน	วันทนา ทับทิม, สมใจ พิมพ์ และอุษา งามดี (2553)	วันทนา ทับทิม และคณะ (2553)	Smith, Bradley, and Brown (2011)	Smith et al. (2011)
≥ 4 คน	วันทนา ทับทิม และคณะ (2552)	วันทนา ทับทิม และคณะ (2552)	Smith et al. (2009)	Smith et al. (2009)
ผู้แต่งเป็นสถาบัน (มีชื่อย่อที่เป็นทางการ)	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช., 2555)	วช. (2555)	National University of Singapore (NUS, 2015)	NUS (2015)
ผู้แต่งเป็นสถาบัน (ไม่มีชื่อย่อที่เป็นทางการ)	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (2560)	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (2560)	Loei Rajabhat University (2003)	Loei Rajabhat University (2003)

1.2 ข้อมูลนาม-ปี อยู่ท้ายข้อความ ชื่อผู้เขียนไม่ได้อยู่ในข้อความที่อ้าง ใส่ชื่อผู้แต่งและปีพิมพ์ คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ไว้ในวงเล็บ วางไว้ท้ายข้อความที่อ้าง เช่น

ชื่อผู้แต่ง	ภาษาไทย (อ้างอิงครั้งแรก)	ภาษาไทย (อ้างอิงครั้งต่อไป ในบทความ)	ภาษาอังกฤษ	ภาษาอังกฤษ (อ้างอิงครั้งต่อไป ในบทความ)
1 คน	(วันทนา ทับทิม, 2552)	(วันทนา ทับทิม, 2552)	(Brown, 2009)	(Brown, 2009)
2 คน	(วันทนา ทับทิม และอุษา งามดี, 2552)	(วันทนา ทับทิม และอุษา งามดี, 2552)	(Smith and Brown, 2009)	(Smith and Brown, 2009)
3 คน	(วันทนา ทับทิม, สมใจ พิมพา และอุษา งามดี 2553)	(วันทนา ทับทิม และคณะ, 2553)	(Smith, Bradley, & Brown, 2011)	(Smith et al., 2011)
≥ 4 คน	(วันทนา ทับทิม และคณะ, 2552)	(วันทนา ทับทิม และคณะ, 2552)	(Smith et al., 2009)	(Smith et al., 2009)
ผู้แต่งเป็นสถาบัน (มีชื่อย่อที่เป็นทางการ)	(สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ [วช.], 2555)	(วช., 2555)	(National University of Singapore [NUS], 2015)	(NUS, 2015)
ผู้แต่งเป็นสถาบัน (ไม่มีชื่อย่อที่เป็นทางการ)	(มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 2560)	(มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 2560)	(Loei Rajabhat University, 2003)	(Loei Rajabhat University, 2003)

2. การอ้างอิงเอกสารทุติยภูมิ (อ้างถึงใน)

ในกรณีที่เป็นกรอ้างอิงถึงงานที่ถูกอ้างอิงอยู่ในงานเขียนอื่น และประสงค์จะอ้างอิงงานนั้นด้วย ให้ใส่ข้อความเพิ่มว่า อ้างถึงใน ชื่อผู้แต่งงานเขียนแหล่งที่ 2 ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค และปีพิมพ์ สำหรับภาษาอังกฤษใช้ as cited in secondary source author, year และลงรายละเอียดของเอกสารทุติยภูมิในอ้างอิงท้ายบทความ เช่น

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (อ้างถึงใน พนม คลีฉายา, 2542)

Allport's diary (as cited in Nicholson, 2003).

3. การลงรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (Reference)

ใช้การลงรายการอ้างอิงตามรูปแบบของ APA (American Psychological Association 6th edition) ระบุเฉพาะรายการที่ถูกอ้างอิงในเนื้อหาของบทความเท่านั้น โดยให้เรียงลำดับเอกสารตามตัวอักษรชื่อผู้แต่ง (กรณีภาษาไทย) หรือ นามสกุลของผู้แต่ง (กรณีภาษาอังกฤษ) และเรียงเอกสารภาษาไทยไว้ก่อนภาษาอังกฤษ แสดงการลงรายการเพื่อเป็นตัวอย่างดังนี้

3.1 หนังสือทั่วไป (อ้างอิงทั้งเล่ม)

3.1.1 ฉบับพิมพ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง (ครั้งที่พิมพ์ ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

3.1.2 ฉบับพิมพ์ มีบรรณานิการ

ชื่อผู้แต่ง (บรรณานิการ). (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง (ครั้งที่พิมพ์ ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

3.1.3 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง (ครั้งที่พิมพ์ ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป). สืบค้นจาก <http://www.xxxxxxx>

ตัวอย่าง

ศักดิ์ดา ดาตวง. (2551). เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเพื่อชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น.

มัญชุสา วัฒนพร (บรรณานิการ). (2542). คู่มือการจัดและตกแต่งสวนในบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 8, เล่ม 2). กรุงเทพฯ: บ้านและสวน.

วีระชัย ณ นคร. (2556). สารานุกรมเรื่องหญ้าแฝก (พิมพ์ครั้งที่ 7). สืบค้นจาก <http://ebook.lib.ku.ac.th/item /2/20170123>

Hogue, A. (2008). *First steps in academic writing* (2nd ed.). NY: Pearson Education.

Chen, A., & Xu, K. (Eds). (2011). *Fabulous furniture*. Hong Kong: Artpower.

Sarrazin, N. (2016). *Music and the Child*. Retrieved from <http://textbooks.opensuny.org/music-and-the-child/>

3.2 บทความหรือบทในหนังสือ

ชื่อผู้แต่งบทความหรือบท. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความหรือบท. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ), ชื่อหนังสือ (หมายเลขหน้าที่ปรากฏบทความ). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

สุปราณี แจ่มบำรุง. (2546). ปริมาณสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำวัน. ใน สุปราณี แจ่มบำรุง และคณะ (บรรณาธิการ), *ปริมาณสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำสำหรับคนไทย พ.ศ. 2546* (น. 21-26). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

Haybron, D.M. (2008). Philosophy and the science of subjective well-being. In M. Eid & R. J. Larsen (Eds.), *The science of subjective well-being* (pp. 17-43). New York, NY: Guilford Press.

3.3 หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่งต้นฉบับ. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่องที่แปล [ชื่อต้นฉบับ] (ชื่อผู้แปล, แปล). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. หรือ พ.ศ.)

ตัวอย่าง

แบร์รี สมาร. (2555). *มิเชล ฟูกูต์* [Michel Foucault] (จามะรี เชียงทอง และ สุนทร สราญจิต, แปล). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 1994).

3.4 บทความวารสาร

3.4.1 ฉบับพิมพ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, เลขของปีที่(เลขของฉบับที่), เลขหน้าที่ปรากฏบทความ.

3.4.2 ออนไลน์ (มีรหัส DOI – Digital Object Identifier)

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, เลขของปีที่(เลขของฉบับที่), เลขหน้าที่ปรากฏบทความ. doi:xx.xxxx

3.4.3 ออนไลน์ (ไม่มีรหัส DOI ให้ลิง URL ของวารสาร)

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, เลขของปีที่(เลขของฉบับที่), เลขหน้าที่ปรากฏบทความ. สืบค้นจาก <http://www.xxxx>

ตัวอย่าง

ปิยะวิทย์ ทิพรส. (2553). การจัดการป้องกันและลดสารให้กลิ่นโคลน Geosmin ในผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำ. *วารสารสุทธภิวัตน์*, 24(72), 103-119.

จรรยาลักษณ์ สิริกุลนฤมิตร, และภิญญาดา เมธารมณ. (2561). องค์ประกอบของการสื่อสารเพื่อการสร้างความนิยมเพลงเกาหลีในประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 41(157), 1-20. doi: 10.14456/jba.2018.5

- ดิเรก หงษ์ทอง. (2558). พงศาวดารเขมรใน “นิพนธ์วังหน้า”: ความสำคัญต่อการตีความชีวิตของเจ้านายเขมรพลัดถิ่นในสยาม. *วารสารอาณานิคมศึกษาไทย-สากล*, 6(1), 203-222. สืบค้นจาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/index>
- Siriwongworawat, S. (2003). Use of ICT in Thai libraries: An overview. *Program*, 37(1), 38-43.
- Samorna, S. (2013). Social movements against gold mining. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 88(2013), 299-305. doi:10.1016/j.sbspro.2013.08.509
- Kramanon, R., & Gray, R. (2015). Differentials in happiness among the young old, the middle old and the very old in Thailand. *Journal of Population and Social Studies [JPSS]*, 23(2), 180-192. Retrieved from <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jpss/article/view/102342>

3.5 วิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ และดุษฎีนิพนธ์

3.5.1 ฉบับพิมพ์

ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. (ปีพิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์ (วิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญา
ดุษฎีบัณฑิต). ชื่อสถาบันที่จบ, เมืองของสถาบันที่จบ.

3.5.2 จากฐานข้อมูลที่สถาบันบอกรับ คลังข้อมูลสถาบัน ฐานข้อมูลพาณิชย์ และเว็บไซต์ส่วนบุคคล

ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. (ปีพิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์ (วิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญา
ดุษฎีบัณฑิต, ชื่อสถาบัน, เมือง, ประเทศ). สืบค้นจาก ระบุชื่อฐานข้อมูล หรือ <http://www.xxxxxxx>. (หมายเลขประจำรายการ -
ถ้ามี)

ตัวอย่าง

- เข้มทอง ศิริแสงเลิศ. (2540). การวิเคราะห์ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนกรุงเทพมหานคร
(วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กฤษดี ปิยะวัฒนชนนท์. (2546). โครงสร้างเงินทุนของธุรกิจ SMEs ในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ). สืบค้นจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- จรัส อุ่นฐิติวัฒน์. (2548). กลวิธีการถ่ายทอดทางสังคมขององค์การที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานและความผูกพันในองค์การ
สำหรับพนักงานสถาบันการเงินพิเศษของรัฐ (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
กรุงเทพฯ). สืบค้นจาก <http://library.swu.ac.th>
- Nickels, D. W. (2005). *The relationship between IT-business alignment and organizational culture: An exploratory study*
(Unpublished doctoral dissertation). University of Memphis, Memphis, TN.
- Li, S. (2000). *Network traffic control and bandwidth management in Internet: A differentiated services case study*
(Master's thesis). Retrieved from ProQuest Dissertation and Theses database. (AAT MQ64392)
- DiNicola, M.D. (2004). *Pathological Internet use among college students: The prevalence of Pathological Internet
use and its correlates* (Doctoral dissertation). Retrieved from <http://www.ohiolink.edu/etd>

3.6 รายงาน รายงานการวิจัย

ชื่อผู้วิจัย. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง (รายงานการวิจัย). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ยุวลักษณ์ เวชวิทยาลัง. (2550). รายงานการวิจัยเรื่อง ความต้องการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรบุคคลในธุรกิจ SMEs จังหวัดสมุทรปราการ (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

Huguet, J. W., & Chamrathirong, A. (Eds.). (2011). *Thailand migration report: Migration for development in Thailand: Overview and tools for policy makers*. Retrieved from http://publications.iom.int/bookstore/free/tmr_2011.pdf

3.7 เอกสารประกอบการนำเสนอในที่ประชุม สัมมนา รายงานการประชุม

3.7.1 บทความที่เผยแพร่ในรายงานการประชุม

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปี). ชื่อบทความ. ใน ชื่อบรรณานุกรม (บรรณานุกรม), ชื่อหัวข้อกลุ่มนำเสนอ (หน้าที่ปรากฏบทความ). doi หรือ ชื่อการประชุม, เมืองที่จัดการประชุม.

3.7.2 บทความออนไลน์ของบทความที่นำเสนอในที่ประชุม

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปี, เดือน). ชื่อบทความ. บทความนำเสนอในการประชุม..., สถานที่จัดการประชุม. บทความสืบค้นจาก <http://www.xxxxxx>

3.7.3 บทความ/โปสเตอร์นำเสนอในงานประชุมที่ไม่มีการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นทางการ

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปี, เดือน). ชื่อบทความ. บทความ หรือ โปสเตอร์นำเสนอในการประชุม..., สถานที่จัดการประชุม.

ตัวอย่าง

สุภัทตร์ ปัญญา, และสมชาย อารยพิทยา. (2560). การพัฒนาฐานข้อมูลสมุนไพรในตำรายาหมอพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน. ใน สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้, รายงานการประชุมวิชาการ ประจำปี 2560 มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ภาคบรรยาย (น. 592-603). การประชุมวิชาการ ประจำปี 2560 มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.

Mo, L., และจิตรลดา แสงปัญญา. (2560, พฤษภาคม). ปัญหาครอบครัวในสังคมไทย: ภาพสะท้อนจาก นวนิยายไทย ช่วง พ.ศ. 2508-2557. บทความนำเสนอ ณ โครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 5: "งานวิชาการรับใช้สังคม" ในโอกาสครบรอบ 25 ปี ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ. บทความสืบค้นจาก <https://hcuconf.hcu.ac.th/download/2017/hcu-conference-2017-abstract-pdf.pdf>

กุลศิริ เตียนศรี, และธัชมา พงศ์พิทักษ์ดำรง. (2557, พฤศจิกายน). *How to approach to abnormal pain in children*. บทความนำเสนอ ณ การประชุมวิชาการประจำปี 2557: สุขภาพดีสมัย อนาคตแม่และเด็กในยุค AEC, นครราชสีมา.

Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). A multi-touch surface using multiple cameras. In J. Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), *Lecture Notes in Computer Science: Vol. 4678. Advanced Concepts for Intelligent Vision Systems* (pp. 97-108). doi: 10.1007/978-3-540-74607-2_9

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions*. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

Brown, S., & Caste, V. (2004, May). *Integrated obstacle detection framework*. Paper presented at the IEEE Intelligent Vehicles Symposium, Detroit, MI.

3.8 บทความในหนังสือพิมพ์

3.8.1 ฉบับพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปี, วันที่ เดือนที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้าที่ปรากฏบทความ.

3.8.2 ออนไลน์

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปี, วันที่ เดือนที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์. สืบค้นจาก <http://www.xxxxxxx>

3.8.1 กรณีไม่ปรากฏชื่อผู้เขียนบทความ

ชื่อบทความ. (ปี, วันที่ เดือนที่พิมพ์). ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้าที่ปรากฏบทความ.

ชื่อบทความ. (ปี, วันที่ เดือนที่พิมพ์). ชื่อหนังสือพิมพ์. สืบค้นจาก <http://www.xxxxxxx>

ตัวอย่าง

จินดารัตน์ โพธิ์นอก. (2560, 16 พฤศจิกายน). มหาวิทยาลัยนวัตกรรม. *เดลินิวส์*, น. 8.

ชนัดดา ชินะโยธิน. (2561, 18 ธันวาคม). คู่กับทูตโปแลนด์ ผู้ที่เคย Backpack มาเที่ยวไทย เพราะหลงใหลวิถีชีวิต-ผู้คน และการฝึกความอดทนกับสภาพจราจร. *มติชนสุดสัปดาห์*. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_156170

รื้อฟื้น! อดีตลักษณะชุมชน ทายาทผ้าขาวม้าไทย สร้างผลิตภัณฑ์ระดับห้าดาว!. (2561, 19 ธันวาคม). *ผู้จัดการรายวัน*, น. 5.

Leesa-nguansuk, S., & Sritama, S. (2018, May 25). EU data privacy laws creating local waves. *Bangkok Post*, p. B3.

Judd, J. (2018, December 17). On International Migrants Day, a sea change for Thai fishing?. *The Nation*. Retrieved from <http://www.nationmultimedia.com/detail/opinion/30360513>

Bangkok tops Agoda's 2018 list of Asian destinations. (2018, December 11). *The Nation*. Retrieved from <http://www.nationmultimedia.com/detail/thailand/30360181>

3.9 เว็บไซต์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์, วันที่ เดือน). ชื่อบทความ. สืบค้นจาก <http://www.xxxxxxx>

ตัวอย่าง

เนื่อแพร เล็กเฟื่องฟู, วรประภา นาควัชร, และปภัสสร แสงสุขสันต์. (2560, 2 มิถุนายน). Big Data บอกอะไรได้บ้างเกี่ยวกับตลาดแรงงานไทย. สืบค้นจาก <https://www.pier.or.th/?abridged=big-data-บอกอะไรได้บ้างเกี่ยวกับตลาดแรงงานไทย>

Koh, D. (2018, November 4). Spreading digital health initiatives in Thailand with the Khon Kaen Health project. Retrieved from <https://www.healthcareitnews.com/news/spearheading-digital-health-initiatives-thailand-khon-kaen-smart-health-project>

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

234 ถ.เลย-ชัยวาน ต.เมือง อ.เมือง จ.เลย 42000

Research and Development Institute, Loei Rajabhat University

234 Loei-Chiangkan Road, T.Muang A.Muang, Loei 42000

Tel. 0-4283-5223-8 ext 41141-2, 0-4280-8000 ext 51143 Fax 0-4281-1143

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/researchjournal-lru>,

E-mail: research_lru@hotmail.com